

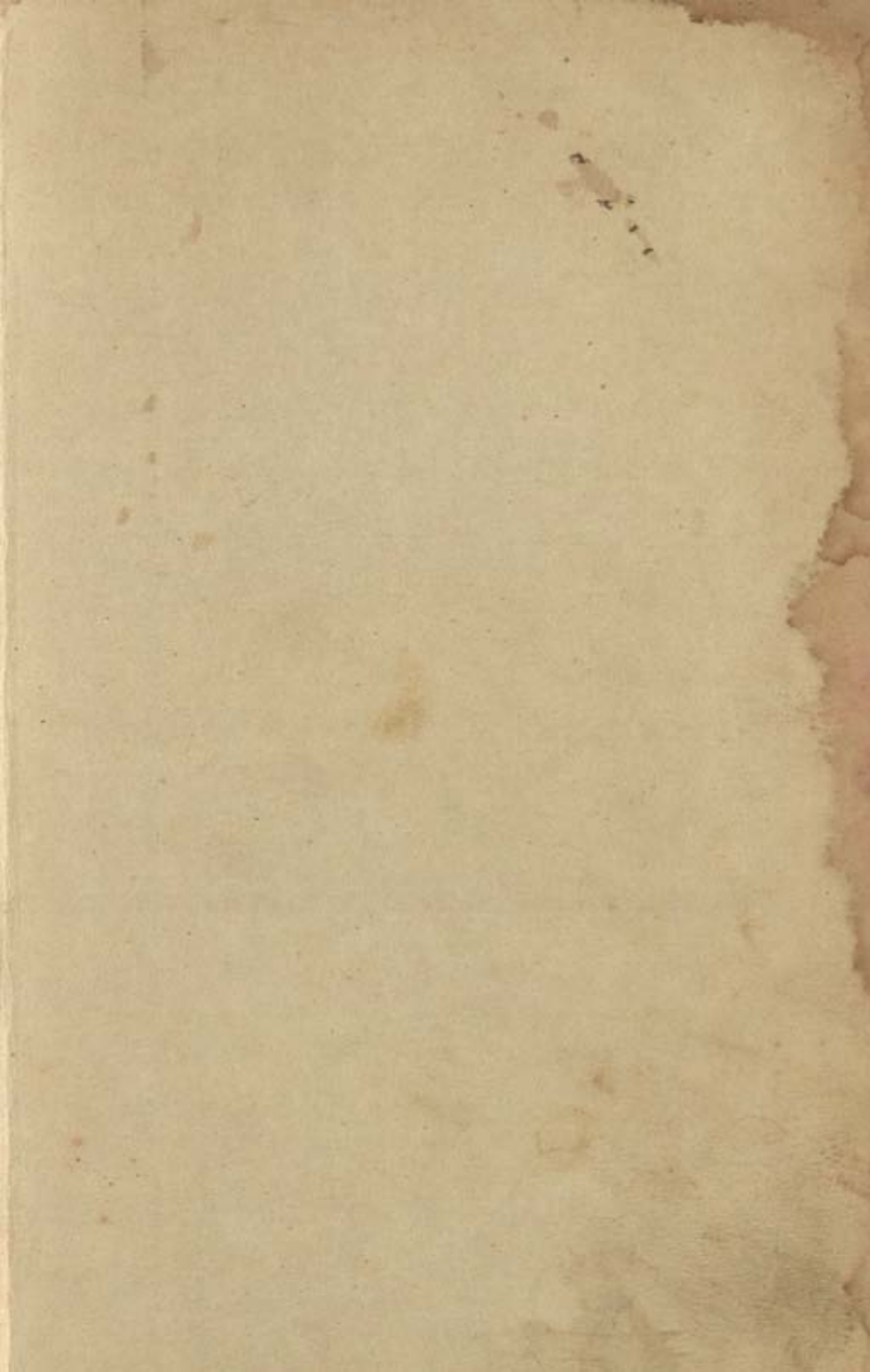
GOVERNMENT OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 40605

CALL No. 955/Gar/Naz.

D.G.A. 79

KITAB ZAINU'L-AKHBAR

Composed by

Abu Sa'id 'Abdu'l-Hayy b.
ad-Dahhak b. Mahmud
Gardizi

about 440 A. H.

edited by

Muhammad Nazim

M. A., Ph. D. [Cantab.]

Muslim University

Aligarh.

Orientalischer Zeitschriftenverlag

Iranschähr

Berlin-Steglitz Holsteinsche Str. 51

1 9 2 8

E. G. Browne Memorial Series-1

KITAB ZAINU'L-AKHBAR

40605

Composed by

Abu Sa'id 'Abdu'l-Hayy b.
ad-Dahhak b. Mahmud
Gardizi

about 440 A. H.

955
Gar/Naz

edited by

Muhammad Nazim

M. A., Ph. D. [Cantab.]

Muslim University

Aligarh.

Ref 955
Gar/Naz

Orientalischer Zeitschriftenverlag

Iranschähr

Berlin-Steglitz Holsteinische Str. 51

1 9 2 8

Acc. No. 40605
 Date 13-4-64
 Call No. 955 Gar/Naz

Preface

The Zainu'l-Akhbar is one of the very few historical works of the 5th century A. H. that have come down to us. It is a general history of Persia from the پشدادیان dynasty, and deals particularly with the governors and rulers of Khurasan up to the time of Sultan Zainu'l-Millah 'Abdu'r-Rashid, of Ghazna (440—444 A. H.); but unfortunately a large portion of this valuable work has been lost.

Only two manuscripts of the Zainu'l-Akhbar are known to exist, one in the library of King's College, Cambridge (No. 213), and the other in the Bodleian library Oxford (Ouseley. 240). Of these two, the King's College manuscript is the oldest. The date of its transcription is given thus in the colophon: ۹۲ هجریه نبویه, but the dot of the word سنه is placed so near ۹۲ that Professor Barthold has misread it as ۹۲۰ (1) In my opinion the number ۹۲ stands for ۱۰۹۲, because the scribes of the 11th century A. H. when giving the date, usually omitted the figures denoting the thousand. Moreover, on the first page, the copyist himself has written two quatrains of his own composition, (2) and one of the poet حکیم رکن who died (circa) 1066 A. H., which shows that the copyist lived in or after the time of حکیم رکن that is, long after the year 930 A. H. On the first page there is a note recording the purchase of the manuscript on Thursday, 14th Rabi'-II, in the 27th year of the reign of Muhammad Shah, the mughol emperor

1 Barthold, *Turkestan* (G. M. S.), 21, n. 1.

2 The following are the quatrains:

لکاتبه

بر هر چه ز اسباب جهان دل بنبی	حاصل غم و رنج و محنت و تبی
ترکش ده و فارغ بنشین و رذی	هرگز ز غم و وسوسه او نری

لکاتبه

ملکی که گمش دیو و گهی جم دارد	کس دل ز غمش بهره درهم دارد
ناقل باید که سینه منعم دارد	دنیاست مدو ملک فراهم دارد [کذا]

of India, (i. e. 1158 A. H. May 1745 A. D.). The manuscript is in good state of preservation, but ff. 187 a-202 a have been much damaged by damp. This manuscript is called Ms. A in the notes to the text.

The Bobleian manuscript was transcribed in Dhu'l-Hajja, 1196 (Nov. 1782 A. D.) probably for Tonathon Scott, the translator of the Bahar-i-Danish whose name is written on the first page. It is highly probable that this manuscript was copied from the king's college manuscript, as even its errors have been closely followed. (1) The variations in the texts of the two manuscripts are very insignificant and almost negligible. The Bodleian copy however appears to have been made before the King's College manuscript was damaged by damp. The Bodleian manuscript is called Ms. B in the notes to the text.

The Zainu'l-Akhbar does not appear to have been a well-known work. So far as I have been able to ascertain, it is not mentioned by any writer till the beginning of the 11th century A. H. when the authors of the طبقات اکبری and تاریخ فرشت utilized it in their account of the Ghaznawid sovereigns. In modern times Sir H. M. Elliot pointed out the importance of the Zainu'l-Akhbar as early as 1867, but he was not aware of its existence. In 1868, Mr. Palmer called attention to the King's College manuscript in the J. R. A. S. (pp. 105-31), and in 1889, Dr. Ethé gave a long description of the Bodleian manuscript in his Catalogue of the Persian Manuscripts in that library, pp. 9-11. Major H. G. Raverty used this work in the compilation of notes on his translation of the طبقات ناصرى, but he has made some statements on the alleged authority of the Zainu'l-Akhbar (2) which are not supported by the extant manuscripts. This

1. A note by Mr. A. R. Benton, Asstt. Librarian, King's College, dated 5. 3. 1913 says that "after collating the King's College manuscript in March 1913, Dr. Ross (Calcutta) and Professor Browne (Cambridge) state that without doubt it is the original manuscript and the Bodleian, a copy." Also cf. Barthold, *ib.*

2. Tabaqat-i-Nasiri, Raverty's transl., pp. 900-6; and the Early History of India by V. A. Smith, p. 384, note.

however does not imply that Major Raverty had a different and possibly a better manuscript of the Zainu'l-Akhbar as he was very loose in his references to authorities. From his posthumous papers which his widow has deposited in the Library of the India Office, it does not appear that he ever possessed a manuscript of the Zainu'l-Akhbar. In 1898, Professor W. Barthold published scattered portions of the Zainu'l-Akhbar from the Bodleian manuscript, in the first volume of his "Turkestan" (pp. 1-18); and used in the compilation of his article on the Saffarids, in Professor Nöldeke's *Festschrift*, (2nd March, 1906), vol. I, pp. 171-191, and his numerous articles in the *Encyclopaedia of Islam*.

In the preparation of this edition, I have followed the King's College manuscript. It begins abruptly without any introduction, with an account of طهمورث of the پیشدادیان dynasty. There are numerous lacunas, and it appears that some pages had been transposed in the original from which this manuscript was copied. The chapters 1—6, which probably related to the history of the Prophets and the Kings of Ancient Persia, chapters 12th, 13th and some portions of chapters 10th and 27th are wanting; while chapter 27th comes between chapters 9th and 10th, and chapter 12th breaks off in the account of the Abbasid Caliph القائم بالله and then follows a brief account of the rulers of Khurasan from the time of افریدون to its conquest by the Arabs. The manuscript again breaks off abruptly in the account of Sultan Maudud, (1) son of Sultan Masud of Ghazna, and then follows an account of جالینوس and بقراط and other Greek philosophers which is probably a fragment of the 27th chapter. Apart from these important defects, the manuscript is frequently confused and unintelligible.

Nothing is known about the author of the Zainu'l-Akhbar except what is mentioned in the work itself. His name was ابو سعید (2) عبدالحی بن الفضل بن محمود گردیزی. He was a

1. *Ethé Catal.* of Pers. Mss. in Bodl. Library, p. 10 incorrectly says Sultan 'Abdu'r Rashid.

2. On f. 177 a, it is given as ابو سعید

contemporary, and most probably an acquaintance or a pupil of the famous scholar ابو ريحان محمد بن احمد البيروني from whom he has cited a verbal communication about India on f. 175 b. As the work is dedicated to Sultan 'Abdu'r-Rashid, it may be surmised that Gardizi was probably attached to the court of Ghazna.

Gardizi does not mention his authorities for the historical portion of his work, but Professor Barthold has been able to find out that one of his sources was تاريخ خراسان of ابو الحسن علي بن احمد السلمي. He says Gardizi's text is sometimes very close to Ibnu'l-Athir, and in certain passages presents an almost literal translation of it, which can of course be explained only by the fact that both authors made use of one and the same source. This source was undoubtedly Sallami's work. Gardizi's dependence on Sallami is confirmed by the fact that Gardizi's narratives of 'Amr b. Laith (see p. 16) are repeated word for word in the extracts from Sallami inserted in Ibn Khallikan (De Slane's transl. IV, 322, 326) (1). Another probable source was تاريخ النيشاپوري of حكم ابو عبدالله محمد بن عبدالله البيهقي which contained numerous references to the rulers of Khurasan (2). In his account of Sultan Mahmud and his successors, Gardizi mainly depends on personal knowledge (p. 61), and the reports of acquaintances who had served under the Sultan (pp. 77, 90).

In the last portion of his work, which is not included in the present edition, Gardizi has usually stated his sources. He quotes from the works of ابو ريحان محمد بن احمد البيروني (ff. 143 b, 175 b); كتاب مسالك و الممالك of ابو عبدالله محمد بن احمد الجيهاني (ff. 197 a, 197 b, 199 b); كتاب توضيح الدنيا or زيغ الدنيا of المقفع بن عبدالله (ff. 177 b, 197 a); and on f. 198 b, relates the story of a snakecharmer of India from احمد بن و لك گردیزی.

1. Turkestan, (G. M. S.), p. 21.

2. Ibid, p. 16.

The Zainu'l-Akhbar is a chronicle of dry facts. The complete absence in it of criticism is astonishing specially in contrast with the contemporary *تاريخ مسعودی* of *ابوالفضل یسعی*. It is however an important work for the history of the 3rd and the 4th centuries and especially for the early part of the 5th century A. H. Most of the material preserved in it, is derived from works which have not come down to us, or from the personal knowledge of the author. It is the only extant history which gives a contemporary account of the later half of the reign of Sultan Mahmud, but unfortunately, owing to his ideas of brevity (pp. 61-62), Gardizi scrupulously avoids giving details of even the most important exploits of the Sultan. He is however very careful in giving dates to almost all the events he has recorded. With the exception of a few brief references to Alptigin and Subuktigin under the Samanids, he has altogether omitted the predecessors of Sultan Mahmud.

It has not been possible to correct the text by collation because the Bodleian manuscript is a copy of the King's college manuscript. I have corrected minor errors of the copyist without making any reference to them, so as not to encumber the book with unnecessary and confusing footnotes; but in doubtful or important instances, I have given the readings of the manuscripts along with my emendations, and occasionally the readings of other works dealing with the same period. Additions to the text to give meanings to incomplete or confused sentences have been enclosed in square brackets. To increase its usefulness, I have given historical references, though owing to lack of space, they are not as many as could be desired.

In conclusion, I thank the Trustees of the E. G. Browne Memorial Fund for their generous help which enabled me to send this edition to the press. I hope it will be possible in the near future to publish the remaining portion of the Zainu'l-Akhbar which deals with topics of great interest to Oriental scholars. I also take this opportunity of thanking

Professor Reynold A. Nicholson, at whose suggestion I undertook this work, and whose advice and guidance have throughout been of inestimable value to me.

Berlin, 14 th Agust, 1928.

M. Nazim

صورت کتابهایکه در تصحیح و مقابله این کتاب بآنها رجوع شده

LIST OF BOOKS

1. BAIHAQI — Tarikh - i - Mas 'udi. [ed. Morley].
2. BARTHOLD — Turkestan, Vol. 1. Texts. [Petersburg 1898].
3. BARTHOLD [G. M. S.]. — Turkestan English Transl. [Gibb Memorial Series].
4. Farrukhi — Diwan [India Office Ms.].
5. FIRISHTA — Tarikhi - i - Firishta.
6. IBNU 'L - ATHIR - Al - Kamil fi, t - Tawarikh [ed. Tornberg]
7. IBN HAWQAL — Kitabu 'l - Masalik wa 'l Mamalik [ed. De Goeje].
8. IBN KHALLIKAN — Wafayatu 'l - A, Yan [de Slane's transl.]
9. THE KAVAH — Vol. II, No 2. [Berlin, 1921].
[ed. de Goeje]
10. MAQDISI — Ahsanu 't - Taqasim fi ma 'rifat 'el - Aqalim
11. NARSHAKHI — Tarikh i Bukhara [ed. Schefer].
12. QANUNU 'L — MAS 'UDI of Albiruni (Staatsbibliothek Berlin, Ms.)
13. TABARI — Tarikhu 'r - Rusul wa 'l - Muluk [ed. de Goeje]
14. TAJARIB — Tajaribu 'l - Uman [ed. Margoliouth].
15. ATH - THA 'ALIBI — Yatimatu 'd - Dahr (Damascus ed.)
19. 'UTBI — Kitabu 'l - Yamini [Lahore ed.]
17. YAQUT — Mu 'jamu 'l Buldan [ed. Wüstenfeld].

کتاب

زین الاخبار

تألیف

ابوسعید عبدالحی بن الضحاک بن محمود گردیزی

در حدود سنه ۴۴۰ هجری

بسعی و اهتمام و تصحیح

اقل العباد

محمد ناظم

معلم «مسلم یونیورسیتی» در علیگنده. هند

در مطبعه ایرانشهر در برلین بطبع رسید

سنه ۱۳۴۷ هجری مطابق سنه ۱۹۲۸ مسیحی

Orientalischer Zeitschriftenverlag

Iranschähr

Berlin-Steglitz Holsteinischesstr. 51

انتشارات اوقاف «ای. جی. براون» شماره ۱

کتاب

زین الاخبار

تألیف

40605

ابوسعید عبدالحی بن الضحاک بن محمود گردیزی

در حدود سنه ۴۴۰ هجری

بسعی و اهتمام و تصحیح

اقل العباد

محمد ناظم

معلم «مسلم یونیورسٹی» در علیگندہ۔ ہند

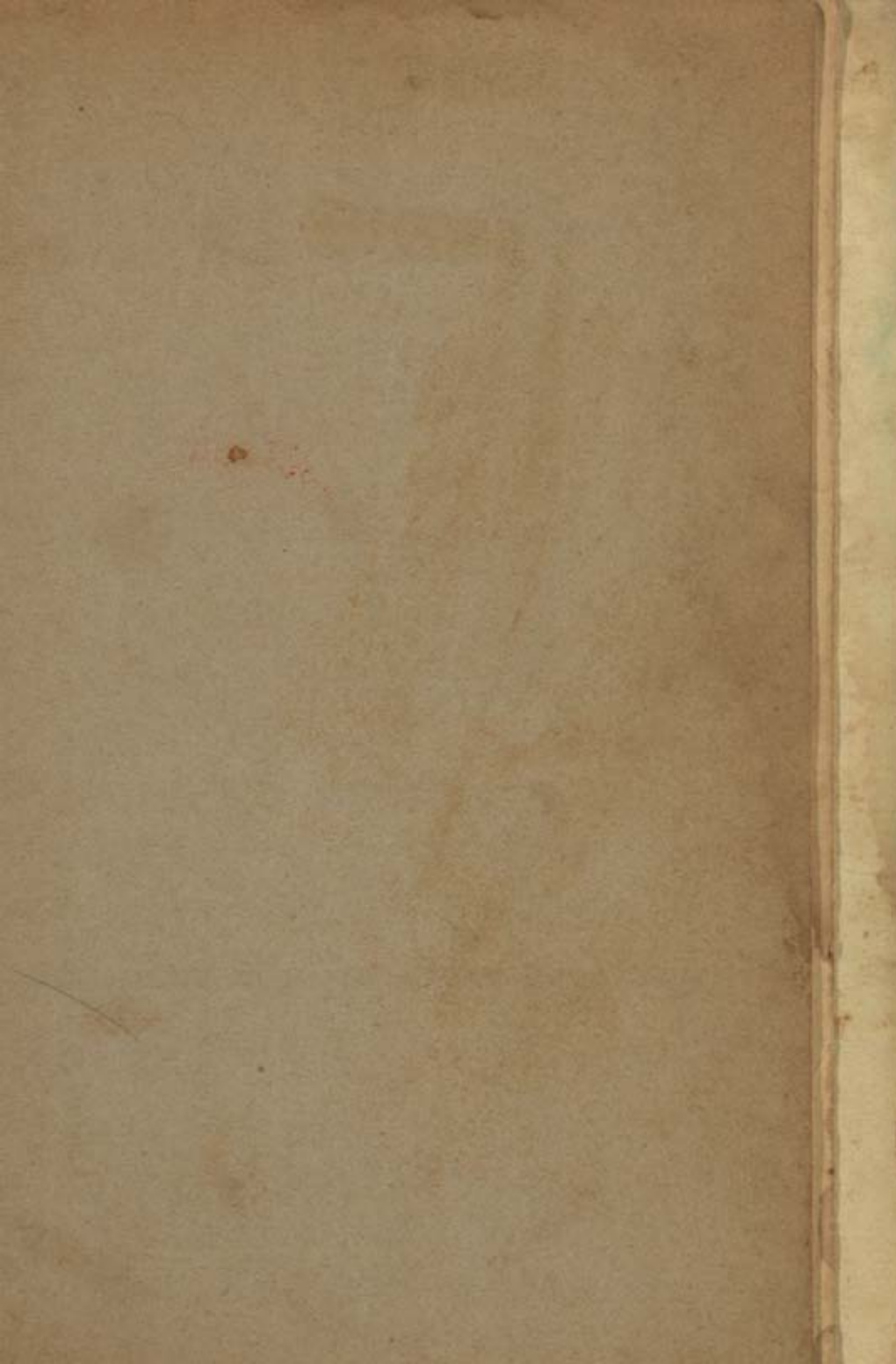
در مطبعہ ایرانشہر در برلین بطبع رسید

سنه ۱۳۴۷ هجری مطابق سنه ۱۹۲۸ مسیحی

Orientalischer Zeitschriftenverlag

Iranschähr

Berlin-Steglitz Holsteinischestr. 51

فهرست مطالب این کتاب

مطابق ورق ۸۱ تا ورق ۱۴۰ ب از متن نسخه اصلی

صفحه

۵	۱ — طاهر بن الحسین
۴	۲ — طلحه بن طاهر
۶	۳ — عبدالله بن طاهر
۹	۴ — طاهر بن عبدالله
۱۰	۵ — محمد بن طاهر
۴	۶ — فتنه یعقوب بن الليث
۱۴	۷ — عمرو بن الليث
۱۹	۸ — ولایت و نسب سامانیان
۲۱	۹ — اسماعیل بن احمد بن اسد بن سامان
۲۲	۱۰ — الشهيد ابو نصر احمد بن اسماعیل
۲۵	۱۱ — السعيد نصر بن احمد
۳۲	۱۲ — الحمید ابو محمد نوح بن نصر
۳۹	۱۳ — الرشید ابوالفوارس عبدالملك بن نوح
۴۳	۱۴ — السدید ابو صالح منصور بن نوح
۴۸	۱۵ — الرضى ابوالقاسم نوح بن منصور
۵۸	۱۶ — ابوالحارث منصور بن نوح
۶۰	۱۷ — ابوالفوارس عبدالملك بن نوح
۶۲	۱۸ — امیر ابوالقاسم محمود بن سبکتگین
۹۲	۱۹ — امیر ابو احمد محمد بن یمین الدولة
۹۵	۲۰ — امیر ابو سعید مسعود بن یمین الدولة
۱۱۰	۲۱ — امیر ابوالفتح مودود بن مسعود بن محمود

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI,
Acc. No 40605
Date 13-4-64
Call No 958/Gar./Navy

بنام خداوند بخشنید و بخشایشگر

این کتاب زین الاخبار که در اواسط قرن پنجم هجری از طرف ابو سعید عبدالهی بن الضحاک بن محمود کردیزی در عهد سلطان عبدالرشید بن سلطان محمود غزنوی تألیف شده و فقط دو نسخه از آن در کتابخانه «کبریج» و «اوکسفورد» موجود میباشد (نسخه «اوکسفورد» هم خود سواد نسخه «کبریج» است و از نسخه اصل هم بعضی اوراق افتاده است) یکی از مهمترین و قدیمترین آثار تاریخی است که در زبان فارسی باقی مانده است ولی بدبختانه بجهت نداشتن سرمایه کافی فقط يك قسمت از وسط آن یعنی از ورق ۸۱ ب تا ۱۴۰ ب از اصل کتاب که راجع بتاریخ سلسله طاهریان و صفاریان و سامانیان و غزنویان است، بخرج «اوقاف ای. جی. براون» بطبع رسید.

محمد ناظم

بسم الله الرحمن الرحيم

(ورق ۸۱ ب)

طاهر بن الحسين

پس مأمون خراسان مر طاهر بن الحسين بن مصعب را داد
اندر شوال سنه خمس و مائين و طاهر خليفه خویش فرستاد و
خود بحرب نصر بن شيب (۱) رفت و برقه با او حرب کرد.
پس عبدالله بن طاهر را مأمون بدل پدرش برقه فرستاد. و طاهر
بخراسان آمد اندر ماه ربيع الاخر سنه ست و مائين، و يك و نیم
سال حكومت کرد. بعد از آن در يکي از جمعهها نام مأمون را در
خطبه ذکر نکرد و در شب همان روز بمرد. بمرد اندر جمادی
الاخر سنه سبع و مائين و پسر خویش طلحه بن طاهر را خليفه
کرد.

طلحه بن طاهر

و چون طاهر بمرد طلحه پسر او بولایت خراسان بنشست
و میان طلحه و حمزه خارجی حرباء فروان بود. پس حمزه اندر
سنه ثلث عشر و مائين کشته شد. و مر طاهر بن الحسين را مأمون
ذواليمينين لقب کرده بود. اندرو سبب آن بود که چون طاهر را
(ورق ۸۲ آ) پیش علی بن عیسی همیفرستاد فضل بن سهل آن

فهرست

مطالب کتاب زین الاخبار از ورق ۱ لغایت ۸۱
[این قسمت از اصل کتاب درین جلد چاپ نمیشود]

ورق ۱۰۱ ورق ب بیان احوال طهمورث - جمشید - ضحاک - افریدون - زو.	
ورق ۵ ب طبقه دوم که ایشان را کیان گویند.	
ورق ۱۰ آ طبقه سوم - ملوک طوایف.	
ورق ۱۱ ب طبقه چهارم - ملوک ساسانیان.	
ورق ۱۷ ب طبقه پنجم که ایشان را اکاسره گویند.	
ورق ۲۲ آ باب هشتم اندر جدول تواریخ خلفاء و ملوک اسلام.	
ورق ۲۶ آ باب نهم اندر اخبار خلفاء ملوک اسلام.	
ورق ۲۷ ب [باب دهم] روزگار ولایت بنی امیه و جدول بنو عباس	
ورق ۳۰ آ باب یست و هفتم اندر معارف رومیان.	
ورق ۳۲ آ (The Ms. breaks off abruptly on f. 32a from which begins an account of بنی امیه)	
ورق ۳۲ ب خلافت و دولت بنی عباس بن عبدالمطلب.	
ورق ۵۳ آ (The Ms. breaks off abruptly here in the middle of the account of خلیفه القایم بامرالله, and then follows a brief account of خراسان from افریدون to the time of the Arab conquest.)	
ورق ۵۴ آ جدول امرای خراسان.	
ورق ۵۷ ب باب یازدهم اندر امرای خراسان.	

و بسیار ستم‌ها کرد، و از راه شارع بعضی بگرفت و اندر سرای خویش آورد. و چون عبدالله به نیشاپور آمد، پرسید. احمد حاج که معذل بود، بگفت که وی از طریق شارع اندر سرای خویش آوردست. عبدالله بن طاهر او را معزول کرد و بفرمود تا دیوار از راه مسلمانان بر گرفت. و مأمون بروزگار او فرمان یافت، و معتصم بخلافت بنشست. و معتصم را بر عبدالله خشم بود و سبب آن بود که اندران وقت که عبدالله حاجب مأمون بود روزی معتصم با قومی از غلامان خویش بدر مأمون آمدی وقت. عبدالله گفت، این وقت سلام نیست با چندین غلام. معتصم او را گفت، ترا با چهار صد غلام شاید که بر نشینی، مرا با این مایه مردم نشاید بر نشستن. عبدالله گفت، اگر من با چهار هزار غلام بر نشینم طمع اندران نکم که تو با چهار غلام کنی. معتصم باز گشت و خشم گرفت و چون مأمون خبر یافت هر دو را بخواند و آشتی داد. و چون معتصم بنشست عهد خراسان سوی عبدالله فرستاد. (۱) [و] کنیزکی فرستاد او را سخت نیکو، و مرآن کنیزک را دستارچه داد و گفت، چون عبدالله با تو نزدیکی کند این دستارچه بدو ده که خوشتن را پاک کند. چون کنیزک بخانه عبدالله رفت او را دوست (ورق ۸۳ آ) گرفت و آن راز باوی بگفت، و عبدالله حزم خویش بگرفت و خوشتن را از معتصم نگاه همیداشت، و آن وحشت از دل او بیرون آورد. پس روزی عبدالله و اسماعیل دیر خویش را گفت که من همی بحج روم. اسماعیل گفت، یا امیر تو حازم‌تر از آنی که کاری کنی که از حزم دور بود. عبدالله گفت، راست گفתי اما من بدین ترا آزمودم. و بروزگار عبدالله

ساعت خروج او اختیار کرد و طالع بنهاد و [دو] ستاره یمانی یکی سهیل و دیگر شری یمانی اندر وسط السما یافت. بدین سبب او را ذوالیمینین نام کرد. و مأمون بسبب آن اختیار موافق که افتاد علم نجوم را دوست گرفت. و اندران ساعت که مر طاهر بن الحسین لوا بست فضل گفت، ای طاهر ترا لوای بستم که تا شست و پنج سال هیچکس نکشاید. و از بیرون آمد طاهر از مرو که پیش علی بن عیسی رفت، تا وقت شدن دولت طاهریان و گرفتن یعقوب بن الیث محمد بن طاهر را شست و پنج سال [بود] و طلحه بن طاهر چون دل از کار حمزه خارجی فارغ کرد و حمزه کشته شد هم اندر آن سال طلحه بمرد و محمد بن حمید الطاهری را خلیفه کرد. بر خراسان.

عبدالله بن طاهر

و چون مأمون خبر مرگ طلحه بشنید خراسان مر عبدالله بن طاهر را داد و عبدالله بن طاهر مر علی بن طاهر را بخلیفتی خویش بخراسان فرستاد و عبدالله بدینور بود، و لشکرها همیفرستاد بحرب بابل خرم دین، و خوارج تاختن کردند بدهی از نیشاپور، و مردم بسیار بکشتند. و چون آن خبر بمأمون رسید عبدالله بن طاهر را فرمود که به نیشاپور رود و آن حال تدارک کند. و علی بن هاشم را بدل عبدالله بدینور فرستاد، و عبدالله اندر رجب سنه خمس و مائین اندر نیشاپور آمد، و خراسان اندر فتنه خوارج بود. و عبدالله مر عزیز بن نوح را بر مقدمه خویش بفرستاد (ورق ۸۲ ب) با ده هزار کس، تا خراسان از خوارج پاک کرد و بسیاری ازیشان بکشت، و محمد بن حمید الطاهری خلیفه عبدالله بود به نیشاپور

سوی عبدالله فرستاد. و عبدالله اندر خلافت واثق فرمان یافت در
سنه ثلاثین و مائین.

طاھر بن عبد الله

پس واثق خراسان مر طاھر بن عبدالله را داد، و کنیت
طاھر ابوالطیب بود. ابوالطیب اندرین وقت بطبرستان بود به
نیشاپور باز آمد، و مصعب (۱) بن عبدالله را خلیفه کرد. و واثق
بمرد اندر ذوالحجه سنه اثنی و ثلاثین و مائین، و متوکل به
خلافت بنیشت و عهد خراسان سوی طاھر فرستاد. و چون يك
چندی برآمد متوکل را بکشتند. و منتصر بخلافت بنیشت و عهد
خراسان بطاھر فرستاد. و ابوالحسن شرانی چنین گفت که طاھر
خادمی داشت سپید پوست و نیکو روی، بمن داد که این را بفروش.
و خادم بسیار زاری کرد و بگریست. من توقف کردم که بس
خوب خادمی بود، و بامیر رجوع کردم که این (ورق ۸۴ آ) خادم
را چرا میفروشی. گفت، شبی اندر سرای خفته بود و باد جامه
ازو باز افکند، من او را دیدم، بچشم خوب آمد، همی بترسم که
مبادا دیو مرا وسوسه کند. پس فرمود تا هدایا بساختند و او
را با هدیهء دیگر بنزدیک متوکل بفرستادند. روزی رقعہ نوشتند
بدو، اندر رقعہ گفتند، اگر رای رشید او صواب بیند،
توقع زد که فخرها که مرا رشید خواهد که این نام بر کسی
نهند که خدای عز و جل او را سزاوار آن کرده باشد. و چون
منتصر بمرد، مستعین بخلافت بنیشت و ولایت خراسان بر طاھر
نگاه داشت. و طاھر فرمان یافت اندر سنه ثمان و اربعین و مائین.

مازیار بن قارن بطبرستان عاصی شد و دین بابک خرم دین بگرفت، و جامه سرخ کرد. و عبدالله آنجا رفت، و با وی حرب کرد و مازیار را بگرفت اندر سنهٔ سبع و عشرين و مائین، و بنزدیک معتصم فرستاد و معتصم فرمود تا مازیار را یا قصد تازیانه بزدند. و هم اندر روز از آن درد بمرد. و اندر سنهٔ اربع و عشرين و مائین بفرغانه زلزله افتاد و بسیار خانها ویران شد. و پیوسته اهل نیشاپور و خراسان نزد عبدالله همی آمدندی و خصومت کاریزها همی رفتی. و اندر کتب فقه و اخبار رسول صلی الله علیه و سلم اندر معنی کاریز و احکام چیزی نیامده بود. پس عبدالله همه فقهای خراسان را و بعضی از عراق را جمع کرد تا کتابی ساختند [دد] احکام کاریزها. و آن کتاب را کتاب قنی نام کردند تا احکام که اندر آن معنی کنند حسب آن کنند. و آن کتاب تا بدین غایت برجاست، و احکام قنی وقتنا (۱) که در آن معنی رود بر موجب آن کتاب رود. و مر عبدالله بن طاهر را رسمهای نیکو بسیار است. یکی آنست که بهمه کارداران (ورق ۸۳ ب) نامه نوشت که حجت بر گرفتیم شمارا تا از خواب بیدار شوید و از خیره گی بیرون آئید و صلاح خویش بجوئید و با بزرگران ولایت مدارا کنید، و کشاورزی که ضعیف گردد او را قوت دهید، و بجای خویش باز آید که خدای عز و جل ما را از دستهای ایشان طعام کرده است و از زبانهای ایشان سلام کرده است، و پیداد کردن بر ایشان حرام کرده است. و عبدالله بن طاهر گفتی که علم بارزانی و ناززانی بیاید داد که علم خویشتن دارتر از آنست که با ناززانیان قرار کند. و چون معتصم فرمان یافت و ائق بخلافت بنشست، و عهد خراسان

بودی و با مردمان خوردی، و نیز با آن هوشیار بود و مردانه، همه قریبان او را حرمت داشتی. و بهر شغلی که بقتادی میان هم‌شغلان (۱) خویش پیشرو او بودی. پس از روی‌گری بیاری شد، و از آنجا بدزدی افتاد و براه‌داری. و پس سرهنگی یافت، و خیل یافت، و همچنین بتدریج بامیری رسید. و نخستین سرهنگی بست یافت از نصر بن صالح (۲) و امیری بیستان یافت. و چون بیستان او را شد نیز بر جای قرار نکرد، و گفت اگر من پیارام مرا دست باز ندارند. پس از بیستان به بست آمد و بست را بگرفت. و از آنجا به بنجواى (۳) و نکین آباد آمد و با رقیل حرب کرد، و حیلله ساخت، و رقیل را بکشت، و بنجواى بر خود (۴) بگرفت. و از آنجا بغزین آمد و زابلستان بگرفت و شارستان غزین را پیا افکند، و بگردیز آمد، و با ابومنصور افلح بن محمد بن خاقان که امیر گردیز بود حرب کرد، و بسیار کشتش کرد تا مردمان اندر میان شدند، و ابومنصور کروگان بداد و ضمان کرد که هر سال ده هزار دینم خراج به بیستان بفرستد. و از آنجا باز گشت، و سوی بلخ رفت، و بامیان بگرفت اندر سنه (ورق ۸۵ آ) ست و خمیسین و مائین، و نوشاد (۵) بلخ را ویران کرد و بناهای که داؤد بن العباس بن هاشم بن ماهجور کرده بود همه را ویران کرد. از آنجا باز گشت و بکابل شد و شاه کابل را قهر کرد، و پروز را بگرفت (۶) و سوی بست شد و بر مردمان بست خراجها بر نهاد از هر نوعی.

۱ — A. B: شکلان

۲ — *Tārīkh-i-Sistān*, The Kaveh vol. II, No. 2 (Berlin 1921) p. 14, نصر،

۳ — A: بنجواى B: بنجواى; but see Ibn Hawqal, 297.

۴ — Probably و رخج.

۵ — *Yāqūt*, IV 823, نوشار

۶ — Probably و پسر او را بگرفت

محمد بن طاهر

مستعین خراسان مر محمد بن طاهر را داد. و محمد بن طاهر غافل و بیعاقبت بود، سر فرو برد بشراب خوردن و بطرب و شادی مشغول گشت تا بسبب غفلت او طبرستان بشورید، و حسن بن زید العلوی بیرون آمد اندر سنهٔ احدی و خمسین و مأنین. و سلیمان بن عبدالله بن طاهر امیر طبرستان بود. حسن [بن] زید با او حرب کرد، و سلیمان هزیمت شد و حسن طبرستان بگرفت. و مستعین را خلع کردند (۱) پس مهندی بخلافت بنشست و پانزده ماه و شانزده روز خلافت کرد. (۲) پس خلع کردندش. و پس معتمد بخلافت بنشست اندر رجب سنهٔ ست و خمسین و مأنین. و خراسان محمد بن طاهر داشت. و طبرستان و کرکان بشوریده بود. و پسران عم محمد بن طاهر از محمد حسد کردند و با یعقوب [بن] لیث یار شدند و او را دلیر کردند تا قصد خراسان کرد و محمد را بگرفت و خود بنشست در خراسان.

فتنهٔ یعقوب بن الیث

(ورق ۸۴ ب) و یعقوب بن الیث بن معذل مردی مجهول بود از روستای سیستان از ده قرین. و چون بشهر آمد روی گری اختیار کرد و همی آموخت، و ماهی پانزده درهم مزدور بود. و سبب رشد او آن بود که بدانچه یافتی و داشتی جوان مرد

1 — There was another Caliph named المتمر between مهندی and

مستعین

2 — Should be یازده ماه و شانزده روز. See Tabarī.

و گفت عهد و لوای من این است. و یعقوب به نیشاپور آمد و بشادباخ
فرود آمد و محمد را بگرفت و پیش خویش آورد و بسیار نکوید و
خزینهای او همه بگرفت. و این گرفتن محمد دوم شوال بود سنه
تسع و خمسين و مائین. و یعقوب مر ابراهیم بن احمد را بخواند
و گفت که همه حشم پیش من آمدند تو چرا نیامدی. ابراهیم گفت،
ایدالله الامیر. مرا با تو معرفی نبود که پیش تو آمدمی و یا
نامه نوشتمی، و از امیر محمد گله مند نبودم که از وی اعراض
کردمی، و خیانت کردن با خداوند خویش روا نداشتم که
مکافات او از آن پدر او عذر کردن نبود [کذا]. یعقوب را
خوش آمد، او را گرامی کرد و نزدیک ساخت و گفت کهتر چون
تو باید داشت، و آنکسها که باستقبال او شده بودند همه را مصادره
کرد و نعمتهای شان بستد. و سوی حسن بن زید بگرگان
نامه نوشت و عبدالله سگری را با برادران از وی بخواست. حسن
بن زید جوابی (ورق ۸۶ آ) نوشت و ایشان را فرستاد. یعقوب
قصد گران کرد و حسن بن زید از پیش او هزیمت شد و بآمل
رفت، و از آنجا براه رویان از عقبه کندشان بیرون شد. و چون
یعقوب بلشکرگاه حسن رسید خالی یافت. لشکر را بفرمود تا هرچه
بتوانستند برداشتند و باقی را آتش زدند و همه بسوخت. و
این اندر سنه ستین و مائین بود. و عبدالله و برادرانش سوی ری
رفتند بنزدیک ضلالی، و یعقوب بضاللی نامه نوشت تا ایشان را
بفرستد و اگر نبی با او همان معاملت کند که با محمد و حسن
کرد. و اهل ری از آن نامه بترسیدند و ضاللی هر دو برادر
بنزدیک یعقوب فرستاد. و یعقوب ایشان را به نیشاپور آورد. بشادباخ
ایشان را اندر دیوار بدوخت بمیخهای آهنین. و مال طاهریان
برداشت و سوی سیستان بازگشت. و محمد بن طاهر

و او را بر مردمان بست خشم بود بسبب آنکه اندران وقت ایشان بروی ظفر کردند. و از آنجا سوی سیستان باز رفت. و اندر سنه سبع و خمسين و مائين يسوی هراة رفت، و در کרוخ مر عبد الرحمن خارجی را حصار کرد. و چون عبدالرحمن اندر آن حصار مقهور گشت بزینهار آمد با چندین از پیش روان چون مهدی [بن] محسن و محمد بن نوله و احمد بن موجب و طاهر بن حفص. و از آنجا پوشنگ آمد و طاهر بن الحسین بن طاهر را بگرفت. و از آنجا بسیستان باز شد و عبدالله بن صالح سگری و دو برادر او فضل [کذا] را با یعقوب [بن] لیث حرب افتاد. و عبدالله مر یعقوب را شمشیری بزد و خسته کرد و هر سه برادر بدین سبب از سیستان برفتند و بزینهار محمد بن طاهر آمدند به نیشاپور. و یعقوب قومه نوشت و ایشان را باز خواست و محمد بن طاهر باز نداد، و یعقوب بطلب ایشان بخراسان آمد و رسولی بنزد محمد بن طاهر فرستاد. چون رسول یعقوب بیامد و بار خواست، حاجب محمد گفت، بار نیست که امیر خفته است. رسول گفت، کسی آمد کش از خواب بیدار کند. و رسول باز گشت و یعقوب قصد نیشاپور کرد و عبدالله سگری با (ورق ۸۵ ب) برادران بکرگان شدند و چور یعقوب بفراهاد (۱) رسید به منزلی نیشاپور سرهنگان و عمزادگان محمد همه پیش یعقوب آمدند و خدمت کردند جز ابراهیم بن احمد. و یعقوب با ایشان به نیشاپور آمد و محمد بن طاهر مر ابراهیم بن صالح المروزی را برسات نزدیک یعقوب فرستاد و گفت، اگر فرمان امیرالمؤمنین آمدی عهد و منشور عرضه کن تا ولایت بتو سپارم و اگر نه باز کرد. چون رسول بنزدیک یعقوب رسید و بیغام بگذارد یعقوب شمشیر از زیر مصلی بیرون آورد

فرستاده امیرالمؤمنین بود و عهد و لوا او داشت. و اندر خجستانی
و قیعت کردند که او مخالف بود مر سلطان را. و چون خجستانی
خبر یافت، احمد بن منه را به نیشاپور خلیف کرد و خود بهرات
آمد بحرب عمرو بن اللیث. و هراة بر عمرو حصار کرد اندر
صفر سنه سبع و ستین و مائین و هیچ چیز توانست کرد. و از
آنجا قصد سوی سیستان کرد. چون برمل سم رسید آن حصار را
بر شادان و مسرور و اصرم حصار کرد. پس خجستانی را دل
مشغول گشت و سوی نیشاپور باز گشت و قومی را بکشت. و چنین
گویند که (ورق ۸۷ آ) عمرو بن اللیث شغل امارت خراسان را
هرچه نیکوتر و تمامتر ضبط کرد و سیاستی برستم (۱) نهاد چنانکه
هیچکس بران گونه نگرفته بود. و چنین گویند که عمرو بن
اللیث را چهار خزینة بود، یکی خزینة سلاح و سه خزینة مال که
همیشه باوی بودی. یکی خزینة مال صدقات و کزیده‌های و آنچه
بدان ماند و خرج آن اندر وجه ییستگانی سپاه بودی. و دیگر
خزینة مال خاص که از بهر غله و ضیاع جمع شدی و خرج آن
اندر وجه نفقات و مطبخ و مانند آن بودی. و سه دیگر خزینة
مال که دخل آن از احداث و مصادره‌های حشم که بدشمنان میل
کردندی جمع شدی و خرج آن اندر وجه صلت‌های حشم و منہیان
و رسولان و آنچه بدین ماند صرف شدی. و عمرو بن اللیث اندر
کار حشم و لشکر سخت کوشا بود و هر سه ماه ایشان را صله
فرمودی و بغایت هوشیار بود. و چون مصادره کردی بوقت
کردی و عذرهای نهادی تا مالی از مردی بستدی. گویند روزی
محمد بن بشر پیش عمرو آمد و اندر خزینة صلات مال نماونده بود
و وعده صله حشم نزدیک آمده بود. و عمرو را همی مال می

را با هفتاد مرد بند آورد و محمد اندر آن اعتقال بماند تا یعقوب را موفق بدیرالعاقل هزیمت کرد و محمد بن طاهر خلاص یافت اندر رجب سنه ثلث و ستین و مائین. پس یعقوب قصد فارس کرد و فارس و اهواز بگرفت. و قصد بغداد کرد و خواست که ببغداد رود، معتمد را از خلافت باز کند و موفق را بنشاند. و موفق این حال با معتمد بگفت. و یعقوب اندر سر نامه‌های سوی موفق همی نوشتی و موفق آن رقعه معتمد را همی عرضه کردی تا یعقوب بدیرالعاقل رسید نزدیک بغداد برمنقد آب فرات. و لشکر آنجا فرود آمد. موفق فرمود تا آب دجله بروی بکشادند (ورق ۸۶ ب) و لشکر یعقوب بیشتر هلاک شدند و او هزیمت شد و باز گشت. و از آن تگ او را زحیر گرفت و چون بجندی‌شاپور (۱) رسید از آن علت زحیر بمرد و او هرگز از خصمان هزیمت نشده بود و مکر هیچکس برو روا نشده بود. مرگش اندر روز شنبه چهاردهم شوال سنه خمسین و ستین و مائین بود.

عمرو بن الیث

پس معتمد و موفق خراسان و سیستان و فارس مر عمرو بن الیث را دادند. و عمرو از جندی‌شاپور (۱) سوی (۲) باز گشت. و از آنجا سوی هرات بیرون آمد. خجستانی (۳) به نیشاپور مقام کرد و جنکان (۴) قاری و یحیی بن محمد و یحیی الذهلی و همه مطوعه و فقهاء نیشاپور میل سوی عمرو داشتند که او

1 — A, B: جندی‌شاپور; but see Yāqūt, II, 130

2 — Lacuna in A, B.

3 — احمد بن عبدالله خجستانی see Tabari, III, 1931.

4 — یکان, Ibnu 'l-Athir, VII, 208.

يك بدادی بر اندازۀ آنكس. (۱) و همیشه منہیان داشتی بر هر سالاری و سرهنگی و مهتری تا از احوال او همه واقف (ورق ۸۸ آ) بودی. و عمرو بن هوشیار و گبریز و روشن رای بود. و سبب گشتن دولتش آن بود که چون عمرو سر رافع سوی معتضد فرستاد اندر سنۀ اربع و ثمانین و مائین در خواست از خلیفه تا عهد ماوراءالنهر بدو فرستد که آن برسم طاهر بن عبد الله بود. پس معتضد مر جعفر بن فعلاف الحاجب را سوی عمرو فرستاد و نسخت و هدیه‌ها جعفر بنزدیک عمرو آورد. چون عمرو بن اللیث آن نسخت بخواند از آن همه هدیه‌ها تولیت ماوراءالنهر خوش آمدش. پس جعفر سوی پسر (۲) خلیفه مکفی علی بن المعتضد [رفت] و عیدالله بن سلیمان و بدرالکبیر بخلافت بنشست. و ایشان بری بودند، در وقت عهد ماوراءالنهر نوشتند و سوی وی فرستادند بصحبت نصر المختاری که غلام ابوساج بود. و جعفر با عهد و هدیه‌ها پیش عمرو شد. و اندر آنجا هفت دست خلعت بود و بذئۀ بود منسوج بدر و مرصع بجواهر و مروارید و ناجی مرصع یاقوت و جواهر و یازده اسب بود از آنجمله ده اسب بزین و ستام زرین و یکی را زین و لکام و ستام زرین و مرصع به یاقوت و مروارید و اسب نمد و چن [کذا] جناغ (۳) آن همه مرصع بجواهر و چهار دست و پای او نعل زرین بسته و صندوقہا بسیار. پس این هدیه‌ها پیش عمرو بگذرانیدند و صندوقہا اندر سرای عمرو بنهادند و جعفر آن خلعتها یگان یگان اندر عمرو همی پوشید و هر دستی که پوشیدی دو رکعت نماز کردی و

1 — The above account seems to have been taken from as-Sallāmī's تاریخ ولاۃ خراسان cf. Ibn Khallikān, IV, 322.

2 — B: پسر خویش cf. Ibn Khallikān, IV, 326.

3 — A, B: جناہ

بایست. پس عمرو روی سوی محمد بن بشر کرد و با وی عتاب کردن گرفت و گفت دانی که تو چه کردی بجای من چنان و چنین کردی. و از هر چیزی همی گفت و محمد مقصود عمرو بدانست گفت، ایدالله الامیر، هر چه مرا مال است اگر از سیل و برده و اگر از مال صامت زیاده از پنجاه بدره دارم (۱) این جمله مال از من بستان (ورق ۸۷ ب) پیواسطه و مرا ازین عتاب و تهدید عفو کن. عمرو گفت، هرگز مردی ازین هوشیارتر ندیدم. محمد را گفت، برو و این مال را بخزینہ بسیار و بر تو هیچ حرج نیست. پس محمد بن بشر آن مال بخزینہ سپرد و از بسیار رنجها و زیانها و منتهای دوستان ایمن گشت. و رسم عمرو چنان بودی که چون سر سال بگذشتی، اوراد و طبل بود یکی را مبارک گفتندی و دیگری را میمون، فرمودی تا هر دو طبل را بزدندی تا همه چشم خبر یافتندی که روز صلہ است. پس سهل بن حمدان عارض بنشستی و بدره دم پیش خویش فرو ریختی و شاگرد عارض دفتر پیش گرفتی و نخستین نام عمرو بن الیث بر آمدی. پس عمرو بن الیث از میان بر آمدی و عارض او را بنگریستی و حلیه و اسب او را و سلاح او را همه سره کردی و همه آلت او را نیکو نگاه کردی و بستودی و پسندیدی. پس سیصد درم بسختی و اندر کیسه کردی و بدو دادی، عمرو بستدی و اندر ساق موزه نهادی و گفتی که الحمد لله که ایزد تعالی مرا اطاعت امیر المؤمنین ارزانی داشت و مستحق ایادی او گردانید و باز گشتی. پس بر جای بلند شدی و بنشستی و سوی عارض نگاه همی کردی تا همه لشکر را هر یکی را تفحص همچنین کردی و اسب و زین و افزار و آلت سوار و یاده همه نیکو نگریستی و صلۀ هر

الاول سنه سبع و ثمانین و مائین. در وقت اسماعیل او را بسمرقند فرستاد. و چون خبر بمعتضد رسید سخت شادمانه گشت و عبدالله بن القتح را بخراسان فرستاد و عهد و لوا و تاج و خلعتیاء بسیار اندر سنه ثمان و ثمانین و مائین سوی اسماعیل بسمرقند فرستاد و اسناس را بفرستاد تا عمرو را با او بفرستد. و چون عمرو را ببغداد بردند و پیش معتضد آمد، معتضد گفت، الحمدلله که شر تو کفایت شد و دلها از شغل تو فارغ گشت. و بفرمود تا او را بزندان باز داشتند و تا مرگ اندر زندان بود. و مرگ او اندر سنه تسع و ثمانین و مائین [بود].

ولایت و نسب سامانیان

و سبب ولایت سامانیان آن بود که سامان خداده بن حامتان که این همه را بدو باز خواهد مغ بود و دین زردشتی داشت و نسب او سامان خداده بن خامتا بن نوش بن طمغاسب بن شاول بن بهرام جوین بن بهرام حبیس بن کوزک بن اقیان بن کردار بن دیرکار بن جسم بن چمر بن بستار بن حداد بن رنجهان بن فیر بن فراول بن سیم بن بهرام بن شاسب بن کوزک بن جرداد بن سفسرب بن کرکین بن میلاد بن مرس بن مرزوان بن مهران بن فاذان بن کشراد بن سادساد بن بشداد بن اخشین بن فروین بن ومام بن ارساطین بن دوسر منوچهر بن کوزک بن ایرج بن افریدون بن اقیان مک من مک بن سورکاو بن احشین (ورق ۸۹ ب) کاداین رسد کاون رمسکاو بن یفروش بن حمشید بن دلونکهان این اسکهد بن هوسنگ بن فرواک بن منشی بن کیومرث بادشاه فضتین که بر زمین بود. و اندر آن وقت که محمد الامین ببغداد خلیفه بود و

شکر آن بگذاردی. پس عهد ماوراءالنهر پیش او بنهاد. عمرو گفت این را چه خواهم کرد که این ولایت از دست اسمعیل بن احمد بیرون بتوان کرد (ورق ۸۸ ب) مگر بصد هزار شمشیر کشیده. جعفر گفت این تو خواستی اکنون تو بهتر دانی. عمرو آن عهد بگرفت و بوسه داد و بر سر نهاد و پیش خویش بنهاد. و جعفر بیرون شد. پس عمرو بن اللیث محمد بن بشر و علی بن شروین و احمد دراز را براه آموی بر مقدمه پیش اسمعیل بن احمد فرستاد و اسماعیل بن احمد براه رزم رود بگذشت، و پیش ایشان آمد و حرب کرد. احمد دراز بزینهار اسماعیل بن احمد رفت و محمد بن بشر هزیمت شد و لشکر بطلب او رفتند. او اندر آن هزیمت کشته شد با هفت هزار مرد. و علی بن شروین را اسیر گرفتند. و اینروز دوشنبه بود هزدهم شوال سنه ست و ثمانین و مائین. و چون علی بن شروین را اسیر گرفتند احمد دراز شفاعت کرد تا او را نکشتند و بیخارا بزندادان باز داشتند تا مرگ. و اسماعیل بن احمد بیخارا رفت و لشکر سیستان سوی عمرو باز آمدند بهزیمت و به نیشابور آمدند. چون عمرو ایشان را بدید متعجب گشت و بسیار تنگ دلی کرد. گفتند ای امیر ازین نیکوتر مائده بزرگ بخته‌اند و ما هنوز يك کله خوردیم هر که مرد است کو بشو باقی بخور. [کذا] عمرو خاموش گشت. پس عمرو بن اللیث لشکر بساخت و سلاح بداد، و با آلت بسیار و ابهتی تمام روی بماوراءالنهر نهاد از نیشابور. چون ببلخ رسید با اسماعیل بن احمد برابر شد و حرب کردند و پس روزگاری نشد که عمرو بن اللیث را بشکستند. و لشکر عمرو هزیمت شد و اندر آن عمرو بن اللیث دستگیر شد و او را اسیر کردند و پیش اسماعیل بن احمد آوردند و این هزیمت عمرو روز سه‌شنبه (ورق ۸۹ آ) بود نیمه ربیع

اسماعیل لشکر بکشید و پیش عمرو آمد و آنرا کفایت کرد و عمرو را بغداد فرستاد و این قصه گفته شده.

اسماعیل بن احمد بن اسد بن سامان

و چون ولایت خراسان مر اسماعیل را گشت و عهد و لواء معتضد برسد، اسماعیل بن احمد مر محمد بن هارون را بفرستاد تا کرکان و طبرستان بگرفت و محمد بن زید بن محمد را بگرفت و سوی اسماعیل فرستاد، و اسماعیل کرکان و طبرستان مر محمد بن هارون را داد. و چون یکچندی برآمد محمد بن هارون عاصی شد و اسماعیل قصد او کرد و بری شد و ادکونمش کشته شد، و محمد بن هارون با دو پسر دستگیر شدند. (۱) و این فتح هفدهم رجب بود سنه تسع و ثمانین و مائین. و اسماعیل باز گشت و به نیشاپور آمد و مر احمد بن سهل را بدان دیار بگذاشت. و اندرین وقت معتضد بمرد و مکفی بخلافت بنیشت و عهد خراسان (ورق ۹۰ ب) با اسماعیل فرستاد و از پس او پسر او را احمد. و عهد و لواء خراسان بصحبت محمد بن عبدالصمد فرستاد با عهد ولایت ری و قزوین و زنکان که با ولایت خراسان ضم کرده بود و چون محمد بن عبدالصمد به نیشاپور رسید او را کرامت کرد سیصد هزار درم صله داد و با هدیه ها بسیار او را باز گردانید. پس ولایت ری اسماعیل مر ابوصالح منصور بن اسحق را داد، و منصور [بن اسحق] احمد بن سهل را سرهنگی داد و حرس خویش برسم او کرد و فرمود تا تیمار همه حشم او بکشد چنانکه ددرسری بمنصور [بن اسحق] نیاید. و اسماعیل کرکان پسر خویش احمد را داد

مأمون بمر و بود خراسان برسم او بود. این سامان خدایه بنزدیک مأمون آمد و بر دست او مسلمان شد. و او را پسری بود نام او اسد، و مأمون مر این اسد را سخت نیکو داشتی. و او را چهار پسر بود نوح و احمد و یحیی و الیاس، و مأمون ایشان را نیکو داشتی، و بدو نزدیک بودند از آنچه مردمان اصیل بودند. و چون مأمون بیغداد رفت و بخلاف بنشست و خراسان مرغسان بن عباد را داد، و مأمون او را اندر معنی ایشان وصیت کرد، پس غسان سمرقند مر نوح بن اسد را داد و فرغانه احمد بن اسد را و چاچ و سرشنه یحیی بن اسد را و هراة الیاس بن اسد را. چون طاهر بن الحسین بصرف غسان بخراسان آمد ایشانرا همبران عملها نگاه داشت. و ازین همه پسران احمد بکار آمده تر بود و چون او بمرد او را دو پسر ماند نصر و اسماعیل، و بروزگار طاهریان سمرقند و بخارا ایشان داشتند، سمرقند نصر داشت و بخارا اسماعیل. و میان ایشان کار نیکو همیرفت تا بدگویان میان ایشان تخریص کردند و وحشت افکندند و آنرا مدد همی کردند تا آن وحشت مادت یافت و مستحکم گشت تا کار ایشان (ورق ۹۰ آ) بحرب رسید و لشکرها بکشیدند و بحرب یکدیگر رفتند، اندر سنه خمس و سبعین و مائین حرب کردند و اسماعیل بر نصر ظفر یافت، و نصر را دستگیر کردند و پیش اسماعیل آوردند. چون اسماعیل را چشم بر وی افتاد پیاده شد و پیش او آمد، بر دست او بوسه داد و از وی عذر خواست و او را بر سیل خوبی با همه حشم و حاشیت بسمرقند باز فرستاد. و از پس آن اسماعیل مر نصر را بر همه ماوراءالنهر خلیفه کرد و کار نیکو همیرفت. و چون عمرو بن اللیث ماوراءالنهر از معتضد بخواست و اجابت یافت قصد اسماعیل کرد و

خود باز گشت اندر سنه سبع و تسعين و مائين و بهراة آمد و از آنجا مر حسين بن علی المروزی را سوی سیستان فرستاد و احمد بن سهل و محمد بن مظفر و ابراهيم و يحيى بن زیدويه و احمد بن عبدالله را با وی فرستاد. ایشان معدل بن اللیث را اندر حصار کردند و معدل مر ابوعلی بن علی بن اللیث را فرستاد تا به بست ورخود (۱) شود و مال جمع کند و سوی معدل فرستد. پس ابوعلی لشکری جمع کرد و خواسته برداشت و روی بیستان آورد. احمد بن اسمعیل خبر یافت و از هرات ناخن آورد و آن لشکر را هزیمت کرد و ابوعلی را بگرفت و خواسته اش همه بستد و ابوعلی را سوی بغداد فرستاد. و حسین بن علی بیستان (ورق ۹۱ ب) با معدل همی حرب کرد چون معدل خبر یافت که برادرش ابوعلی را بگرفتند، صلح کرد و سیستان بمنصور بن اسحاق داد و خود با حسین بن علی سوی بخارا رفت و مردی بود از جمله حشم احمد بن اسمعیل نام او محمد بن هرمز معروف بمولی صید (۲) و مذهب خوارج داشت و مردی پیر بود و مجرب. روزی بعرض گاه آمد از جهت وظیفه خویش و با ابوالحسن علی بن محمد العارض الحاج کرد. عارض او را گفت ترا آن صواب تر که برباطی بنشیني که پیر شده و از توکاری نیاید. محمد بن هرمز را خشم آمد و از امیر دستوری خواست و بیستان رفت و اندر ایستاد و همه مردم و اهل غوغای سیستان را از راه برد و بر منصور بن اسحاق پیرون آورد و مر عمرو بن یعقوب بن محمد بن عمرو بن اللیث را بیعت کرد اندر سر. و پیشرو ایشان محمد بن العباس بود معروف به پسر حفار. و منصور بن اسحاق را بگرفتند و بیستند

1 — Probably رخج.

2 — Called مولی صدلی below.

و طبرستان ابوالعباس عبدالله بن محمد را و پسر را فرمود تا با عبدالله موافقت کند بهمه کارها و بهیچ چیزی او را خلاف نکند. پس از آن مر پسر خویش را معزول کرد از گران بدان سبب که باخستان (۱) کار زار نکرد. باخستان را پسر فوج هزیمت کرد. یارس بزرگ مر احمد پسر خویش را داد و اسماعیل بن احمد بمرد شب چهارشنبه چهاردهم صفر سنه خمس و تسعين و مائین و او را ماضی لقب کردند.

الشهید ابونصر احمد بن اسماعیل

و چون اسماعیل بمرد مر پسر خویش احمد را ولیعهد کرد بر خراسان و مکفی عهد خراسان باحمد فرستاد بصحبت طاهر بن علی و لوای او بدست خویش بست و چون بیخارا رسید احمد بن اسماعیل او را نیکو فرود آورد (ورق ۹۱ آ) و با او نیکوی کرد و مال بسیار بخشید او را. اندر ذی القعدة سنه خمس و تسعين و مائین مکفی بمرد و مقتدر بخلاف بنشست و ولایت خراسان هم احمد بن اسماعیل نگاه داشت. و چون کار بخارا راست کرد خواست که سوی ری شود و آن ولایت را نیز ضبط کند و اشغال آنرا نظام دهد. ابراهیم بن زیدویه او را اشارت کرد که نخست بمرقند شو و مر عم خویش اسحاق بن احمد را بگیر تا شغل خراسان بر تو نشورد که او اندر سر فضول دارد. احمد بن اسماعیل بمرقند شد و اسحاق را بند کرد و بیخارا فرستاد. پس خود بری شد اندر سنه ست و تسعين و مائین و عهد مقتدر آنجا بدو رسید. پس احمد مر ابوجعفر صلوك را بری خلیفه کرد و

بودند، آن بقال نه نیک بود. و شیری بود که هر شب بر در احمد بن اسماعیل بودی تا هیچکس کرد نیارستی گشتن، آن شب آن شیر را نیاوردند و دیگر کسان از اصحاب بر در نیز نخفتند، پس اندر شب چندی ازین غلامان او اندر آمدند و گلوی او بریدند و اینحال روز پنجشنبه بود بیست و یکم (۱) (ورق ۹۲ ب) جمادی الاخر سنه احدى و ثلثمائة. او را از آنجا بیخارا بردند و دفن کردند و قومی را از پس آن غلامان فرستادند، بعضی را ازیشان بگرفتند و بکشتند. و ابوالحسن نصر بن اسحاق الکاتب را مهمت کردند که با غلامان مطابق بود بکشتن امیر شهید، او را بگرفتند و بر دار کردند. و مر احمد بن اسمعیل را امیر شهید لقب کردند.

السعيد نصر بن احمد

پس نصر بن احمد السعيد بولایت خراسان بخلافت بنشست بیست و یکم جمادی الاخر سنه احدى و ثلثمائة. و او هشت ساله بود و سی سال و سه ماه امیر خراسان بود. چون امیر شهید را بکشتند، بیخارا مشایخ وحشم گرد آمدند و اتفاق بر پسر او کردند نصر بن احمد. پس او را سعد خادم بر گردن خویش نشانند و میرون آمد تا بروی بیعت کردند. و صاحب تدبیرش ابو عبدالله محمد بن احمد الجیهانی بود، کارها را بوجه نیکو پیش گرفت و همیراند. و ابو عبدالله جیهانی مردی دانا بود و سخت هوشیار و جلد و فاضل و اندر همه چیزها بصارت داشت، و او را تألیفهای بسیار است اندر هر فنی و علمی. و چون او بوزارت بنشست بهمه ممالك جهان نامها نوشت و رسمهای همه درگاهها و همه دیوانها

و بزدان کردند و خطبه بر عمرو بن یعقوب کردند. چون احمد بن اسمعیل خبر یافت حسین بن علی را بار دیگر بیستان فرستاد و حرب به پیوست، و نه ماه همی حرب کرد. پس این پیر که او را مولی صندلی گفتندی بر گوشه حصار آمد و گفت، بگوئید ابوالحسن عارض را که فرمان تو کردم و رباطی گرفتم، دیگر چه فرمای؟ پس عمرو بن یعقوب و پسر حفار (۱) از حسین [بن علی] زینهار خواستند، ایشان را زینهار داد و منصور (ورق ۹۲ آ) بن اسحاق را اطلاق کردند. و حسین [بن علی] پسر حفار را نزدیک کرد و نیکو همیداشتی پس روزی پیش او آمدند، عمرو بن یعقوب و پسر حفار را بگرفت و بند بر نهاد. و حسین [بن علی] چنان دانست که احمد بیستان او را دهد، پس احمد [بیستان] سیمجور دویت دار را داد و حسین [بن علی] را فرمود تا باز گردد با آن زینهاریان. پس حسین مر عمرو بن یعقوب را و پسر حفار را اندر بخارا آورد اندر سه تلاء. چنین گویند که احمد بن اسمعیل سخت مولع بود بر رسید کردن، هنگامی سوی قرر (۲) بعید رفته بود، چون سوی بخارا رفت فرمود تا لشکرگاه را بسوختند. چون اندر راه برسید نامه ابوالعباس صعلوک رسید که والی طبرستان بود که حسین بن علی بن عمرو بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب رضی الله عنهم که او را حسین اطروش گفتندی بیرون آمده است. چون نامه بخواند متحیر گشت و سخت تنگدل شد. پس سر سوی آسمان کرد و گفت، یا رب [اگر] اندر سابق قضاء تو و تقدیر آسمانی چنان رفته است که این پادشاهی از من بشود نو مرا جان بستان. و از آنجا سوی لشکرگاه آمد آتش زده

۱ — A. حفارا

۲ — Probably situated on the Oxus, see Narshakhi, 91.

عرض کرد و قصد نیشاپور (ورق ۹۳ ب) کرد. و از بخارا احمد بن سهل را بحرب او فرستادند. احمد بهرات آمد و آنرا بکشاد. و منصور بن علی (۱) برادر حسین امان خواست و پیش احمد [بن] سهل آمدند. پس احمد [بن سهل] سوی نیشاپور آمد اندر ماه ربیع الاول سنه ست و ثلثمائة و با حسین بن علی حرب کرد و حسین را اسیر کرد و [به] نیشاپور مقام کرد. و محمد بن اجد [کذا] صاحب شرط بخارا بود و بمر و بود. او بنزدیک احمد بن سهل آمد با محمد بن المهلب بن زراه المروزی، و آنجا باز کشتند و بیخارا رفتند. و این احمد بن سهل از اسیلان عجم بود و نیره یزدجرد شهریار بود و از جمله دهقانان حرج [کذا] بود [که] از دیهای بزرگ مرو است. و جد احمد کامکار نام بد، و بمر و کلیست که برو باز خواند گل کامکاری. گویند بغایت سرخ باشد. و این کامکاریان خدمت طاهریان کردند. و برادران احمد همه دیران و منجمان بودند، فضل و حسین و محمد. و پدر آن (۲) سهل بن هاشم اندر علم (۳) نجوم نیکو دانست. روزی او را برسیدند که طالع پسران خویش چون بنگری تا عاقبت ایشان چگونه خواهد بود. گفت، چه نگرم که هر سه بیکروز کشته خواهند شد اندر تعصب عرب، و همچنان بود. و احمد [بن سهل] چون بزرگ شد خون (۴) برادران طلب کرد، هزار مرد با او کرد آمدند. پس عمرو بن الیث بطلب او کسان فرستاد و او بترسید و کس که بر اثر او شدی حرب همیکردی و دست ندادی. پس عمرو بن الیث او را امان (ورق ۹۴ آ) داد بنزدیک خویش

۱ — A, B: منصور ابو علی

۲ — A, B: پسران

۳ — A, B: نام

۴ — A, B: چون and

بخواست تا نسخت کردند و بنزدیک او آوردند، چون ولایت روم و ترکستان و هندوستان و چین و عراق و شام و مصر و زنج و زابل و کابل و سند و عرب. همه رسمهای جهان بنزدیک او آوردند و آن همه نسخهها پیش بنهاد و اندر آن (ورق ۹۳ آ) نیک تأمل کرد و هر رسمی که نکوتر و پسندیده‌تر بود از آنجا برداشته و آنچه ناستوده‌تر بود بگذاشت و آن رسمهای نیکو را بگرفت و فرمود تا همه اهل درگاه و دیوان حضرت بخارا آن رسمهای را استعمال کردند. و برای و تدبیر جیهانی همه کار مملکت نظام گرفت. و چند تن از خوارجیان بیرون آمدند و پیش هر یک لشکر فرستاد، همه منصور و مظفر باز آمدند. و در هیچ کاری قصد نکرد الا مقصود او حاصل شد. و چون نصر بن احمد بامیری بنشست اول کسی که عم پدر او اسحاق بن احمد بامر قند عاصی شد و پسر او الیاس بن اسحاق پیش شغل لشکر پیستاد و لشکر سوی بخارا کشیدند. پس نصر مر حمویه بن علی را پیش او فرستاد و بحرچنک (۱) بیکدیگر رسیدند و حرب کردند اندر ماه رمضان سنه احدى و ثلثمائة. پس روزگاری نشد که اسحاق را هزیمت کردند و سوی سمرقند باز گشت و حمویه بن علی بر عقب اسحاق برفت و کار بر وی تنگ بگرفت چنانکه بر عیش انراهم [کذا] منقض گشت و چون سخت مضطر گشت نامه نوشت و امان خواست. او را امان دادند تا ببخارا آمد، او را نیکو همداشتند و آنجا بماند تا مرگ. و حسین بن علی چون سیستان بگرفته بود طمع داشته که سیستان او را بدهند، ندادند. و از آن متوحش گشت و منتظر همی بود فساد دولت احمد را. و چون احمد بمرد او بهراه عاصی شد و چند وقت اندران عصیان بود. پس روزی لشکر

روزگار امیر سعید نیشاپور او را بود. پس عصیان پدید کرد
نیشاپور و نام سعید از خطبه بیفکند و قراتکین که امیر کرگان
بود قصد او کرد. احمد [بن سهل] از نیشاپور رفت و بمروشد
و حصار حصین را بنا کرد و آفرای حصار گرفت. و چون خبر بیخارا
برسید مر حمویه بن علی را بحرب او فرستاد. و چون بمرو در
شدند حمویه مر سرهنگان لشکر خویش را بفرمود تا با احمد بن
سهل مکاتبه کردند و بدو (۱) میل نمودند. و چون نامها با احمد
[بن سهل] رسید بدان مغرور گشت و حزم نگرفت و از مرو قصد
حمویه کرد. و بحوران (۲) یکدیگر رسیدند بر کنار رود. اندر
وقت لشکر احمد [بن سهل] را هزیمت کردند و احمد [بن سهل]
تنها بماند. و حرب همیکردند تا ستورش طاقت داشت، و چون
اسبش بقتاد او پیاده شد، بسپاه حرب کرد. آخر بگرفتندش و بند
کردند و بیخارا فرستادند، و امیر سعید فرمود تا بزندان کردندش،
و اندران زندان بمرد اندر ذی الحجه سنه سبع و ثلثمائة. و اندر
سنه سبع عشر و ثلثمائة امیر سعید از بخارا سوی نیشاپور رفت و
برادران خویش ابراهیم و یحیی و منصور را بقیه نذر بخارا باز
داشت، و فرمود تا اجراء ایشان را در آن همیدادند. و طباطبائی بود
نام او ابوبکر بن عمی الخبار که اجرای ایشان دادی و ابله گونه
بود، و همیشه گفتی که امیر سعید را از من رنج باید دید، و
مردمان از حماقت او بخندیدند. این ابوبکر میان برادران سعید و
میان (ورق ۹۵ آ) فضولیان بخارا و لشکر واسطه (۳) بود.
پس روزی مواضع نهادند و بیامدند، دربان قهندز را فرو گرفتند

۱ — A, B: کردند بدو و

۲ — Probably خوزان or خوجان or Yáqut, III, 488, also cf. Ibnu 'l Athir VIII, 89.

۳ — A, B: واسط

خواند. و چون احمد [بن سهل] پیش عمرو آمد او را بگرفت و بزدان کرد بیستان. و خواهر احمد [بن سهل] نام او حفصه احمد [بن سهل] را تعهد همیکردی. عمرو مر احمد [بن سهل] را بفرمود تا خواهر خویش را بغلام او دهد نام او سبکری، و احمد [بن سهل] را سوی مرو بفرستد. احمد [بن سهل] اجابت نکرد و بترسید که عمرو برو اتمام کند. پس حيله کرد و خواهر خویش را فرمود تا پیوسته بخدمت دختر عمرو (۱) همیشه. پس خواهر احمد [بن سهل] بدختر عمرو شفاعت کرد تا احمد [بن سهل] را بگرمابه شدن دستوری باشد که موی او دراز شده باشد. چون دستوری یافت بگرمابه شد و آهنگ کرد بر سر و ریش خویش و چون غلامی بیرون آمد با جعد و طره، و جامهٔ بیگانه پوشید و برفت که از آن موکلان هیچکس او را نشناخت و اندر شهر بیستان لشکر (۲) شد. پس ابو جعفر صعلوک او را از عمرو بخواست، عمرو بیخشید تا آشکارا شد و شرط کرد با وی که کلاه تپه و موزه نپوشد، و احمد [بن سهل] برین جمله ضمان کرد. پس اندر سر جمازها بساخت و از بیستان بیرون آمد و برو بشد و قومی جمع کرد و ابو جعفر غوری را که خلیفهٔ عمرو بود بگرفت و بست و از اسمعیل بن احمد امان خواست و بیخارا برفت. اسماعیل او را کرامت کرد و بر دست احمد [بن سهل] کارهای بزرگ رفت و فتحهای نیک برآمد و احمد [بن سهل] مردی با رای بود و گریز و دانسته و ذریک. چون بنزدیک اسمعیل بن احمد او را قبول افتاد آنجا قرار کرد (ورق ۹۴ ب) و مردیها کرد تا هر روز عزیزتر گشت. و بروزگار امیر شهید هم بر آنجا همی بود و به

۱ — A, B: عمرو دختر

۲ — B: آشکار, Barthold suggests لشکر

[که] سالار آن غلامان بود. و محمد بن مظفر [به] نیشاپور
 نالیده گشت و علت برو صعب شد پس امیر سعید مر ابو علی
 احمد بن محمد بن مظفر [را] به نیشاپور فرستاد
 و محمد را باز کرد و [ابو علی] احمد اندر محرم سنه ثمان و
 عشرين و ثلثمائة سوي کرکان شد و شهر بر ماکن حصار کرد و
 کار بر وی تنگ گشت، و همه قوم ماکن از ابو علی [احمد]
 زینهار خواستند که علف تنگ شده بود و ماکن سوي طبرستان
 بگریخت و ابو علی سوي قومش شد اندر سنه تسع و عشرين و
 ثلثمائة و از آنجا بری شد. و شمگیر بن زیار آنجا بود، از [و]
 ماکن استعافت خواست. او از طبرستان پیامد و بر درری حرب کردند.
 ابو علی ایشان را هزیمت کرد و از لشکر ایشان بسیار بکشتند
 و ماکن اندر معرکه کشته شد، سر او بیخارا فرستاد (۱) و از
 آنجا بصحبت عباس بن شقیق بیغداد فرستاد و ابو علی سر ماکن را
 با نهصد مرد دیلم معروف که اسیر گرفته بود اندر غزرها (۲) کرد
 و بر اشتران نهاد [و] بیخارا فرستاد (۱) و اندر زندان بخارا
 همی بودند تا و شمگیر بیخارا آمد بطاعت و ایشان را بخواست،
 بدو بخشید. پس المتقی بخلاف بنشست اندر سنه تسع و عشرين و
 ثلثمائة و عهد خراسان سوي امیر سعید فرستاد. (ورق ۹۶ آ)
 و [ابو علی] احمد بن محمد بن [بن] مظفر بری بود، و شمگیر بطبرستان
 بود و ساریه را حصار گرفته بود. و چون [ابو علی] احمد قصد
 او کرد حال بر وی تنگ شد و همه ولایت او بگرفت و زمستان
 اندر آمد و بارانها متواتر شد، پس صلح جستند و مواضعت بنهادند
 که و شمگیر سر از اطاعت نکشد و ابو علی احمد بن محمد سوي

1 — B omits words between (۱), (۱)

2 — A, B: غزرها

و پسران احمد را و هر چه محبوس بود اندر قهندز همه را بیرون آوردند و بخارا گرفتند. و یحیی مر این ابوبکر طباخ را سرهنگی داد و بخویشتن نزدیک کرد. و چون خبر سعید رسید (۱) از نیشاپور باز گشت و قصد بخارا کرد. یحیی مر ابوبکر طباخ را با خیل او بلب جیحون فرستاد تا راه نگاه دارد و نگذارد که گذاره شود، و پسر حسین بن علی المروزی را با او فرستاد و چون بلب جیحون رسیدند محمد بن عیدالله البلمعی [به] پسر حسین رقعہ نوشت، پسر حسین مر ابوبکر طباخ را بگرفت و بیست و امیر سعید از رود گذاره کرد و بخارا آمد و فرمود تا ابوبکر را زیر تازیانه بکشتند و پس او را [به] تور تافته نهادند و یکشب اندر تور بداشتند، دیگر روز بر کشیدند هیچ اندام او نسوخته بود، همه مردمان از آن عجب داشتند. و برادران امیر سعید متفرق افتادند و یحیی بسمرقند شد و از آنجا بیلخ شد و از آنجا به نیشاپور رفت و از آنجا بغداد شد و هم آنجا بمرد و تابوت او بسنجاب آوردند. و اندر سنهٔ عشرين و ثلثمائة القاهرة بالله بخلافت بنشست و امیر سعید سوی نیشاپور آمد و کار گران را نظام داد و چون از شغل گران فارغ شد سپاه سالاری خراسان بابوبکر محمد بن المظفر داد و چون بخارا باز گشت (۲). پس الراضی بالله بخلافت بنشست و عهد خراسان سوی نصر (ورق ۹۵ ب) بن احمد فرستاد بصحبت عباس بن شقیق (۳). و اندرین وقت محمد بن المظفر [به] نیشاپور بود و مرداویز بری (۴) و مرداویز ازری سوی اصفهان خواست رفت، اندر راه بگربابه فرو رفت، غلامان او را اندر گرمابه بکشتند اندر سنهٔ ثلث و عشرين و ثلثمائة بحکم ماکان (۵)

1 — A, B: رسید که از 2 — Lacuna. 3 — A, B: شقیق; but cf. Tajārib. II, 7. 4 — A, B: بوی 5 — A, B: ماکانی

احمد بن حمويه از جیحون بگذشت و به آموی آمد و پنهان
 همی بود. چون یکسال برآمد شمار کردند حاکم شست و اند
 بار هزار هزار درم بحشم داده بود و هیچکس خشنود نبود و
 خزینها خالی شد و حشمها بگله، اثر عجز و ضعف رای او پدید
 آمد. و اندر ذی الحجه سنه احدى و ثلثین و ثلثمایه زلزله خاست
 بناحیت نما و بسیار دهها را ویران کرد و افزون از پنج هزار
 مردم زیر گل شد. و امیر حمید را از محمد بن طغی الماجت
 سخنها منکر شنوایند، فرمود تا او و پسرش را بکشند. و
 چون امیر نوح بمر و آمد اندر سنه اثنین و ثلثین و ثلثمایه احمد
 بن حمويه خبر نداشت، مفاجات از خانه بیرون آمد، او را بگرفتند
 و پیش نوح آوردند. چون نوح او را بدید انکاری نکرد، الا
 نیکوئی گفت و امیدهای نیکو کرد و نیکو پرسیدش و او را
 مشاھرہ فرمود کردن از آنچه مرد کاری بوده. پس امیر احمد از مرو
 سوی نیشابور رفت اندر رجب سنه ثلث و ثلثین و ثلثمایه و پنجاه
 روز آنجا مقام کرد و قوم از رعایا بیامدند و از بد خوئی ابوعلی
 [احمد] بنالیدند و از درازدستی^۱ خلیفستان او. پس امیر حمید
 او را معزول کرد و ابراهیم بن [ابوعمران] سیمجور را
 بجای او بنشاند و خود سوی بخارا باز گشت. و اندر سنه
 (ورق ۹۷ آ) اربع و ثلثین و ثلثمایه مستکفی بخلافت بنشست.
 پس حشم ری مرنوح را خلاف کردند و قصد عصیان کردند،
 چون خبر بامیر نوح رسید از آنجا بمر و آمد و حاکم تضرع کرد
 و گفت امیر نوح را که این همه احمد بن حمويه کند تا دل تو
 مشغول باشد و بسیار بگفت تا نوح بر وی متغیر گشت و فرمود تا
 احمد بن حمويه را پیش حاکم زیر چوب بکشند اندر سنه خمس

گرگان باز گشت اندر جمادی الآخر سنه احدى و ثلثین [و ثلثمائة] و هم اندرین ماه امیر سعید فرمان یافت. و چون او بمرد ازان مدبران و دیران که کارپرداز (۱) او بودند کسی نماند و حدود لروهی [کذا] میان لشکر او اندر افتاد. و شغل تدبیر از [ابوالفضل] محمد بن عبیدالله البلعمی سوی ابو علی محمد بن محمد الجیهانی شد، و محمد بن حاتم المصعبی (۲) خلاف کرد و کارها بی نظام شد.

الحمید ابو محمد نوح بن نصر

و امیر حمید بخلاف بنشست در ولایت خراسان اندر شعبان سنه احدى و ثلثین و ثلثمائة و دوازده سال و سه ماه امیری کرد و بماء ربیع الآخر سنه ثلث و اربعین و ثلثمائة بمرد. و چون بامیری بنشست وزارت و شغل تدبیر بابوالفضل محمد بن احمد الحاکم را داد که او را حاکم جلیل خوانند و بیستگانی حشم بر دست او کرد و ابوالفضل [محمد] رسمهای نیکو نهاد. و ابوالعباس احمد بن حمویه از امیر حمید ترسان بود که امیر سعید بروزگار زندگانی ولیعهد مر اسمعیل بن نصر را کرده بود و احمد بن حمویه صاحب تدبیر او بود و دشمنان میان اسمعیل و نوح، پسران نصر، تخریصها کرده بودند و اسمعیل پیش از نصر بمرد و آن خشم اندر دل حمید (ورق ۹۶ ب) مانده بود. احمد بن حمویه همیت رسید. و امیر سعید او را گفته بود که اگر مرا حادثه باشد نوح با تو نیکوی نکند (۳). و چون امیر حمید بامیری بنشست

۱ — A, B; که برادر او

۲ — A, B; المصعبی; but cf. ath-Tha' alibī, I, 196.

۳ — A, B; کند

و خواستند که آتش اندر شهر زقند، پس سران شهر یرون آمدند و شفاعت کردند، بخدای عز و جل او را بترسانیدند تا فرود ایستاد. و چون دید که اعتقاد مردم شهر با او نه نیکوست، ابو جعفر را بنشانند و هر کسی را بر شغلی نصب کرد از شغل‌های دیوان و خود براه رخته حموی یرون رفت و چنان نمود که سوی سمرقند شود و تا نخبش بشد، پس همه حشم و سرهنگان را باز گردانید و خود سوی چغانیان رفت. و چون ابوعلی برفت ابراهیم و ابو جعفر محمد بن نصر کس بنزدیک امیر نوح فرستادند و از وی امان خواستند، ایشان را امان داد و عذر ایشان پذیرفت و خود بخارا باز آمد اندر ماه رمضان سنه خمس و ثلثین و ثلثمائیه. و هم اندرین سال مطیع بخلاف بنشست (۱). و امیر حمید سپهسالاری خراسان مر منصور بن قراتکین را داد و منصور از بخارا بمر و آمد و احمد بن محمد بن علی القزوینی بمر و بود، پیش منصور آمد و او را خدمت کرد و منصور از آنجا به نیشابور آمد و ابوعلی (ورق ۹۸ آ) چغانیان همی بود. پس خبر رسید ابوعلی را که امیر نوح لشکر جمع کرد و بر تو تاختن خواهد آورد. و ابوعلی حزم آن بگرفت و سوی بلخ آمد و چند گاه آنجا نبود. پس از آنجا بلشکر سوی بخارا رفت و امیر حمید با همه سپاه خویش پیش او باز آمد، بحرچنگ یکدیگر رسیدند بتاریخ جمادی الاول سنه ست و ثلثین و ثلثمائیه و حرب کردند از پیش نماز دیگر تا وقت برآمدن [روز] و نوح و سرهنگان او سوی بخارا باز گشتند، و ابوالحرث بن ابوالقاسم و قمتکین (۲) خزینه دار و ابوعلی بن اسحاق و احمد برادر یارس آنجا بنشانند

1 -- Muti, came to the caliphate in 334 A. H.

2 -- Barthold. A. B: فیکتن

و ثلثین و ثلثمائة. و حشم بمردی دد (۱) آمدند و از محمد بن احمد (۲) الحاکم شکایت کردند و گفتند، تیمار لشکر ندارد و تعهد نکند و بیستگانی ندهد و کار برنو [او] بشورید و ابوعلی را او عاصی کرد و دل حشم او پیاززد. و ابوعلی حملتی کرده بود و دل بسیار کس از حشم خوش گردانیده بود بر خویشتن. پس حشم گفتند اگر امیر دست او را از ما کوتاه کند و اگر نه، ما پیکسو شویم از پیش او. امیر حمید فرمود تا حاکم را از آنجا که بود بکشیدند اندر روی و همی آوردند تا در سرای و همانجا فرمود تا بکشندش اندر سنه خمس و ثلثین و ثلثمائة و این از پس کشتن پسر حمویه بدو ماه بود. و پس ابوعلی جفانی با ابراهیم عم امیر حمید و با حشم به نیشاپور آمد و ابراهیم بن سیمجور و منصور بن قرانگین و خیل او رفتند و بمرو شدند نزدیک نوح. و ابوعلی از نیشاپور بیرون آمد آخر ماه ربیع الاول سنه خمس و ثلثین و ثلثمائة و بسرخص آمد و از آنجا قصد مرو کرد. چون بدیه ایقان (۳) رسید نامهای بسیار کس رسید از پیوستگان و سرهنگان نوح و میل کرده بابوعلی و ابوعلی بده سنگ یک فرسنگی مرو فرود آمد (ورق ۹۷ ب) و نوح سوی بخارا رفت و ابوعلی اندر مرو آمد و چند وقت بیود پس سوی بخارا رفت و جیحون بگذاشت، و نوح بمرقند رفت و ابوعلی خطبه بر ابراهیم بن احمد کرد و چند گاه آنجا بیود. پس مردمان بخارا قصد کردند که ابوعلی را با همه نزدیکان او فرو گیرند. چون خبر بدو رسید دیگر روز بیرون آمد و فرمود تا همه قوم او نیز بیرون آمدند و همه بز و قماش [کذا] برداشتند، بیرون آوردند

1 — A, B: چشم بمرو برادر

2 — A, B: محمد بن محمد

3 Probably ایقان of Yāqūt, I, 420, 743

مر بجکم را که سرهنگ بزرگ او بود، او را نیز بفرستاد و لشکری انبوه و راه بر حشم بخارا بسته گشت و خبرهای حضرت از ایشان بریده شد، پس صلح جستند و مواضعت بنهادند که ابو علی پسر خویش ابوالمظفر عبدالله بن احمد را بخارا بفرستد در سیل گروگان و همچنین کردند و این اندر جمادی الآخر سنه سبع و ثلثین و ثلثمایه بود. و چون ابوالمظفر بخارا شد امیر حمید فرمود تا شهر آهین بستند و او را باعزاز و اکرام اندر شهر آوردند و برای فرود آوردن (۱) فرمود و بخوان خاصه بخواندش و خلعت خاص او را فرمود تا کلاه نهاد. و متنبی بیرون آمده بود از ناحیت چغانیان از ولایت باشداره (ورق ۹۹ آ) و روی [کذا] بدر آهین (۲)، نام او مهدی و پیغمبری دعوی کرد، اندر سنه اتمین و عشرين و ثلثمایه دعوت آشکار کرد و بسیار کس قصد او کردند و بدو بگرویدند. و این مهدی شمشیری حمایل داشتی و با هر کس که او را خلاف کردی با آن حرب کردی و مردی محال بود و نیرنجهای بسیار دانست از هر گونه، چنانکه دست اندر حوض پر آب کردی و از آنجا مشت او پر از دینار شدی، و از خوان او قومی انبوه بخوردندی و هیچ نقصان نکردی، و از آب جام او قومی سیراب شدند و آن جام نهی نشدی، و قومی که خاصه او بودند هر روزی هر یکی از ایشان یکی خورما خوردی و او را آن کفایت بودی. و چون این خبر بنواحی بگسترد، بس کس از عامه جهال قصد او کردند. پس نامه رسید سوی ابو علی چغانی از بخارا که کار آن متنبی را تدارك کن، و ابوعلی مر اباطلحه جعفر بن مردانشاه را بفرستاد. و این مهدی

۱ - A, B: آوردند

۲ - Barthold: آهین کرد

پیش ابوعلی تا بامداد، و اسمعیل بن ابوالحسن را اسیر گرفتند و چندین تن دیگر را از قوم ابوعلی، و ابواسحاق زرکانی زینهار خواست و پیامد با قومی انبوه از دیلمان و ابوعلی بهزیمت بشد تا چغانیان و بابجور حاجب اندر معرکه کشته شد، و علی بن احمد بن عبدالله را اندر حدود سمرقند بگرفتند و احمد بن الحسین العقبی را بنخشب بگرفتند و بر اشتران نشانده و بروز اندر بخارا آوردند و هر يك را صد تازیانه زدند و بند نهادند و مصادره کردند، ابوالعباس محمد بن احمد اندران بمرد اما احمد بن الحسین خلاص یافت از پس عهد دراز. پس ابوعلی از امیر ختلان یاری خواست و خود لشکر جمع کرد [و] بترمذ آمد و جیحون بگذشت و بلخ آمد و از آنجا سوی گوزگانان برفت [نا] بر آنجمله بسمنگان بامیر ختلان رسد چون [به] خوارستان (ورق ۹۸ ب) رسید خبر آمد که لشکر بخارا بچغانیان آمد و در آهین را بسوختند و همه خان و مان ابوعلی ویران کردند، اندر وقت از راه میله از آب بگذشت و لشکر بهر سوی پراکنده کرد و راه بر لشکر بخارا بگرفت، و کار بر ایشان تنگ شد و راه علف بسته شد. و چون بده کمکاکان رسید آنجا حرب کردند اندر ماه ربیع الاول سنه ست ثلثین و ثلثمایه و این ده بر دو فرسنگی چغانیان است. پس لشکر حمید بر ابوعلی غلبه کردند و [او] سوی شومان برفت بدوازده فرسنگی چغانیان. و حشم بخارا اندر چغانیان آمدند و شهر غارت کردند و کوشکهای و خانهای ابوعلی غارت کردند. پس مدد اندر رسید ابوعلی را از کیمچیان (۱) و امیر ژاشت جعفر بن شما یقوا و لشکر ابلاق سک روزه و لسکرد آمدند (۲)، و احمد بن جعفر امیر ختلان

کسان فرستاد و حال خویش باز نمود، آن غضب از دل امیر حمید برخاست. پس ابوعلی چغانی مر مشایخ و معدلان و اعیان نیشاپور را به بخارا فرستاد تا عذر ابوعلی باز نمایند و معلوم گردانند که او از آنچه امیر حمید ظن برد بی گناه است، و تا ثقات نیشاپور پیکارا رسیدند امیر حمید بیمار شد و علت برو سخت شد و هم از آن علت فرمان یافت اندر ماه ربیع الآخر سنه ثلث و اربعین و ثلثمایه.

الرشید ابوالفوارس عبدالملک بن نوح

و مر نوح بن نصر را چهار پسر بود عبدالملک و احمد و نصر [و] عبدالعزیز. (ورق ۱۰۰ آ) ایشان را بترتیب بیعت کرده بود، و مهتر عبدالملک بود، او بولایت بنشت اندر ماه ربیع الآخر سنه ثلث و اربعین و ثلثمایه، و ابو منصور محمد بن عزیر [کذا] را بر تدبیر وزارت خویش نصب کرد و ابو سعید بکر بن ملک را سپاهسالاری داد. او به نیشاپور آمد اندر شعبان سنه ثلث و اربعین و ثلثمایه و سیرت نیکو نهاد و عدل کرد. پس خبر رسید که مطیع خراسان مر ابوعلی چغانیان را داد و بکر بن ملک بدین خبر تافه گشت و با حشم بیرون آمد و بده ازادوار فرود آمد از روستای اکویان، و از آنجا با حشم تدبیر کرد مر حرب را. پس پیشروان لشکر گفتند، علف تنگ است و لشکر چیزی ندارد حرب نتواند کرد. پس بکر بن ملک سوی رشید عبدالملک بن نوح نامه نوشت بصورت این حال و از وی مال خواست، رشید مر اسمعیل بن طغیان را باز گردانید و مال واجب فرستاد،

بده وردی (۱) بود اندر کوه شد و حرب کردند تا او را از
 کوه بیرون آوردند، و سر او ببریدند و سوی ابوعلی فرستاد
 اندر نویره و ابوعلی بشومان بود و ابوعلی فرمود تا آن سر را
 بهمه کس که بدو بگرویده بودند بنمودند، پس بیخارا فرستاد.
 و ابوالمظفر [عبدالله بن احمد] بیخارا همی بود تا روزی بر اسب نشست
 و همی آمد خطا او را بینداخت و سرش بر سنگی آمد و مغزش
 بیرون آمد و بمرد، و امیر حمید نافته شد و فرمود تا او را کفن
 نیکو کردند و تابوت او بچغانیان فرستاد، و نصر شرابدار را
 بتعزیت بنزدیک ابوعلی فرستاد. و چون دو ماه از مرگ ابوالمظفر
 بگذشت منصور بن قرانکین (ورق ۹۹ ب) به نیشاپور بمرد و
 امیر حمید سه سالاری خراسان با ابوعلی چغانیانی داد و عهد
 ولوا بنزدیک او فرستاد و مادون النهر همه او را داد و چغانیان و
 ترمذ پسر او را ابو منصور نصر بن احمد را داد. و ابوعلی به
 نیشاپور آمد اندر ذی الحجه سنه اربعین و ثلثمایه، و اندر سنه احدی
 و اربعین و ثلثمایه همه کارهای خراسان را نظام داد، و اندر سنه
 اتمی و اربعین و ثلثمایه بری شد و شهر [ری] [بر] حسن بن
 بویه حصار کرد. و شمشگیر بن زیار از بهر حسن [بن] بویه را
 مدد فرستاد، هیچ چیز نتوانستند کردن. و اندرین وقت مرگ
 ستور افتاد بری و نیز ستور نماوند مگر اندک، پس مردمان اندر
 میان شدند و صلح کردند بر آن جمله که [حسن بن] بویه هر
 سال دویمت هزار دینار بدهد و ابوعلی باز گردد، و حسن
 [بن بویه] مر عباس بن داؤد را بنزدیک او فرستاد بگروگان
 این مال. و ابوعلی باز گشت به نیشاپور و امیر حمید را تهمت
 اوفتاد که مگر ابوعلی با حسن [بن] بویه میل کرد و ابوعلی

حاجتهای ایشان تقصیر کردی تا از وی کینه گرفتند و بخارا باز آمدند و پیش عبدالملک کله کردند. پس بکر بن ملک اندر رمضان سنهٔ خمس و اربعین و ثلثمایهٔ بحضرت بخارا آمد بر آنکه او را خلعت دهند و شش هفت تن دیگر را از سالاران (۱) با وی تا بفرغانه باز کردند، و چون بکر بن ملک پیامد و رسم خدمت بجا آورد و بار خواست گشت هکس (۲) خزینه‌دار بر راست او بود و الپتگین حاجب بر چپ او بود، خواست که برنشینند، الپتگین حاجب او را بر زمین زد و شمشیر و حربه اندرو نهادند و او را بکشتند بر در سلطان و سر او بر گرفتند. و ابو منصور بن عزیر را بند کردند و ابو جعفر بن محمد الحسین را (ورق ۱۰۱ آ) بوزارت بنشانند. و ابوالحسن محمد بن ابراهیم را سالاری خراسان دادند و ابراهیم بن الپتگین الحاجب را بنزدیک ابوالحسن فرستادند با عهد و لواء سپهسالاری اندر سنهٔ سبع و اربعین و ثلثمایه. و ابو جعفر عتبی مالها اثارث همیگرد و اندر عمارات خزینها استقصای بلیغ بجای همی آورد تا زبانها بر وی دداز گشت و وزارت از ابو جعفر باز ستدند و بابو منصور یوسف بن اسحق دادند اندر شهر (۳) سنهٔ ثمان و اربعین و ثلثمایه. و امیر ابوالحسن بن ابراهیم به نیشاپور ستمها بسیار کرد و تظلم او بحضرت بخارا پیوسته گشت پس او را معزول کردند اندر جمادی الآخر سنهٔ تسع و اربعین و ثلثمایه و سپهسالاری بابو منصور محمد بن عبدالرزاق دادند و ابو نصر منصور بن بایقرا را با عهد و لوائ و خلعت بنزدیک او فرستادند. و چون آنهمد بنزدیک ابو منصور [بن] عبدالرزاق رسید ولایت مادون النهر نیکو ضبط کرد و رسمهای نیکو نهاد

1 — A, B: ساران

2 — Barthold: فکین

3 — A, B: شهر

و چون این خبر بخراسان رسیده بود خراسان بشوریده بود. بدین سبب حسن [بن] بویه مر ابوالفتح بن العمید را باصفهان فرستاد تا حرب کرد و بسر ماکان را بگرفت و بقلعه ارکان (۱) فرستاد و نیز کس او را ندید. و این فتح اصفهان اندر ماه ربیع الاول سنه اربع و اربعین و ثلثمائة [بود] و حسن [بن] بویه قصد کرگان کرد و خبر بنزدیک بکر بن ملک آمد و حسن [بن] فیروزان بحد جاجرم آمد. چون عبدالملک بن نوح این خبرها بشنید لشکرها گرد کرد و سوی بکر بن ملک فرسیا بار او دارد (۲) حسن [بن] بویه و ابوعلی [احمد] بحرب بکر نه استاندند، سوی طبرستان بشدند و ابوالحسن محمد بن ابراهیم بن سیمجور را ابوسعید [بکر بن] ملک بخواند تا به نیشاپور (ورق ۱۰۰ ب) شجنه باشد و نامه حسن [بن] بویه و ابوعلی جغانیانی آمد سوی علی بن المرزبان و صلح جستند تا ابوسعید بکر بن ملک و حسن همی ضمان کرد که از ری و کور جبال هرسال دوست هزار دینار همیفرستد و هدیهای دیگر و مسرما کند [کذا] و با وشمگیر مزاحمت نکند. بحدیث طبرستان و علی بن المرزبان در میان شد و همبرین جمله صلح افتاد. و حسن مال صلح با هدیها بفرستاد و خونها بسته شد و عداوتها برخاست و کارهای خراسان راست شد و مطیع نامه نوشت بحسن [بن] بویه، و این صلح [و] مواضعت از وی نپسندید و گفت، آن عطا لشکر خراسانست هرسال از قرار سنه اربع و اربعین و ثلثمائة. و ابوعلی فالان شد و بمرد اندر آخر رجب سنه اربع و اربعین و ثلثمائة و تابووش بچغانیان بردند. و بکر بن ملک حشم را خوار داشتی و اندر

۱ — Tajārib. II. 160. خان and اللجان

۲ — Probably فرستاد بآزادوار و

السديد ابوصالح منصور بن نوح

رشید و سدید پسران امیر حمید بن نوح بودند. چون رشید را آن حال یافتاد ابوعلی بلعمی در حال نامه نوشت سوی الپتگین بدادچه رشید را افتاد و گفت کرا صواب باشد نشانند. الپتگین جواب نوشت که هم از فرزندان او یکی صواب تر بود نشانند. چون این جواب رفته بود باز نامه رسید که سامانیان و حشم بر آتند که منصور را باید نشانند. الپتگین چون نامه بخواند جمازه سواران از رود [گذشته بودند. پس الپتگین] سوی ابو منصور عبدالرزاق رسول فرستاد که احوال خراسان را ضبط کن و چون صحبتی که میان ما هر دو تن است بجا آر چنانکه اعتقاد من (ورق ۱۰۲ آ) اندر تو هست و هنوز رسول الپتگین بنزدیک ابو منصور بود که نامه آمد از بخارا بصرف الپتگین و تولیت ابو منصور و مر ابو منصور را فرموده بود که مگذار که الپتگین از آب گذاره آید، با وی حرب کن و سپهسالاری نیشاپور تراست و امیدهای دیگر کردندش. و الپتگین از نیشاپور بیرون آمد اندر ذی القعدة سنه خمسین و ثلثمائة و ابو منصور لشکر بیرون فرستاد بدر طابران و ثوقان سوی جاهه الپتگین گذشته بود، از بنه او مقداری بیافتند، عیاران و سرهنگان آنها غارت کردند و هر چه بود بردند. و ابو منصور بر اثر الپتگین بجایه آمد، الپتگین بلب رود رسیده بود. و نامهای بخارا سوی سرهنگان الپتگین رسید از امیر و از وزیر و از وکیلدر که الپتگین غاصب است، چون الپتگین چنان بدید آتش اندر لشکرگاه زد تا همه بسوخت، پس غلامان

و بمظالم بنشست و حکم میان خصمان خود کرد و انصاف رعایا از یکدیگر بستد. و ابو منصور مردی پاکیزه بود و رسم دان و نیکو عشرت و اندرو فعلهای نیکو فراوان بود. و الپتگین حاجب (۱) حضرت [کذا] یافت ابو منصور همی دانستی و الپتگین گفت اندر کار یوسف بن اسحاق بد محضری تا وزارت ازو باز ستدند و بابو [علی] محمد بن محمد بلعمی دادند، تا الپتگین از عبدالملك حال دگرگون دید، اندر عشرت بخدمت نکیر آمدی [کذا]. پس عبدالملك او را فرمود تا بیلخ شود، الپتگین گفت (ورق ۱۰۱ ب) عامل نباشم بهیچ حال پس از آنکه حاجب الحجاب بودم. پس سپهسالاری خراسان او را دادند و ابو منصور را صرف کردند، او سوی طوس رفت و الپتگین به نیشاپور آمد بیستم ذی الحجه سنه تسع و اربعین و ثلثمایه و وزیر او ابو عبدالله محمد بن احمد الشیلی بود. و میان الپتگین و ابوعلی بلعمی عهد بود که هر دو نائب یکدیگر باشند و بلعمی هیچ کاری علم و منورت الپتگین نکردی. الپتگین از بهر عبدالملك الرشید را هدیهها فرستاد و اندر آن اسپان بود و دیگر چیزها پیش آوردند پس از نماز دیگر، و عبدالملك همی چوکان زد اندر میدان و مقدار شراب خورده و از آن اسپان هدیه یگان یگان همی برنشست، یکی اسپ از زیر عبدالملك بجست و او را بینداخت و سر و گردن او خورد بشکست، او را مرده برداشتند و رشید لقب کردند.

رسمهای بد را برانداخت. و فرمان آمد مر ابوالحسن را نابا
 [ابو] منصور عبدالرزاق حرب کند. چون امیر ابوالحسن بحرب
 او رفت و محکن [کذا] و خبوشان (۱) سپاه حسن [بن] بویه
 را اندر یافت و ابوالحسن اندر عقب او رسید و حرب (ورق ۱۰۳ آ)
 به پیوستند، و آن زهر اندر [ابو] منصور کار کرده بود و مضطر
 گشته بود چشمش نیز کار نکرد. لشکر ابوالحسن خیره گشتند
 و سپاه ابو منصور هزیمت شدند و ابو منصور اندر هزیمت
 سپاه را گفت من فرود آیم، گفتند وقت نیست. گفت من راحت
 خویش اندر آن می بینم، ویرا تنها بگذاشتند و برفتند و او فرود
 آمد، در وقت خیل احمد بن منصور بن قرائکین فرا رسید،
 غلامی سقلایی فراز آمد و سر ابو منصور عبدالرزاق برداشت و
 انگشترین او بستند و پیش مهتر خویش برد. و کار امیر ابوالحسن
 نظام گرفت و پنج سال اندر نیشاپور مقام کرد و جائی نرفت. پس
 نامه رسید از بخارا که بری شو [و] حرب کن. و وشمگیر دیر
 خویش علی دامغانی را بفرستاد و خود بر اثر همی آمد. اندر راه
 بشکار رفت، خوکی وشمگیر را بیفکند و بشکست و همانجا بمرد.
 او را بکرگان آوردند نیمه ذی الحجه (۲) سنه ست و خمسين و
 ثلثمائة. و چون وشمگیر بمرد رفتن سوی ری سست گشت،
 حشم خراسان مال خواستند، [امیر ابوالحسن] منصور بن نوح را
 نامه کرد و مال خواست و او جواب کرد که مال حشم از یستون
 بن وشمگیر باید ستد. چون یستون این بشنید قصد طبرستان کرد
 و عذر نهاد که مال من آنجاست و اندر سر با حسن [بن] بویه
 ندید کرد و حسن [بن بویه] علی بن القاسم العارض را بآمل

1 — Near Nishápúr; cf. Yáqút, II, 400.

2 — Tajárib, II, 233: يوم السبت في اول يوم المحرم سنة ۳۵۷

خاص خویش را گفت همی بینید از پیش زخم تیغ و زندان و
 مصادره و از پس پشت کشتن و گرفتن و شمشیر، صواب آنست
 که سوی بلخ شویم. از آنجا بلخ آمد و از بلخ بر راه خلم و یرون
 آمد. و چون سدید خبر گریختن او یافت پیداح (۱) را پیش او
 فرستاد و بدره خلم او را اندر یافت، و غلامان الپتکین هفتصد
 غلام بودند و با دوازده هزار مرد کلزار کردند و بسیاری بکشتند،
 آخر پیداح بهزیمت باز گشت بیخارا، و الپتکین سوی تخارستان
 آمد و از آنجا بغزنین آمد و چند گاه (ورق ۱۰۲ ب) آنجا بود
 و آخر عهد الپتکین بغزنین بود. و ابو منصور [بن] عبدالرزاق دانست
 که آن شغل بدو نگذارند و او را صرف کنند، بمر و باز آمد،
 سرهنگان مرو دروازاها به بستند بر روی او، و از آنجا بگذشت
 و دست لشکر کشاده کرد و غارت همیکرد و مالهای مردمان
 همی ستد و همچنان روی بنسا و باورد نهاد، و رئیس نسا بمرده
 بود ورته او را بگرفت و مالی بستد و سوی حسن بن بویه نامه
 نوشت و از وی مطابقت خواست و او را بگرگان خواند و حسن
 [بن] بویه از آنجا برفت. و شمگیر هزار دینار زر یوحنا طیب را
 داد تا ابو منصور را زهر داد، و آن پیدادی و بجرمتی که [ابو]
 منصور کرده بود اندر وی رسید، و زهر اندرو کار کرد، و اندر
 آن هلاک شد. و بار دیگر سپهسالاری مر ابوالحسن محمد بن
 ابراهیم را دادند. اندر ذی الحجه سنهٔ خمسين و ثلثمائة ابوالحسن
 پیامد و بسیار نیکوئی کرد با رعیت و عدل بگسترد و سیاستی نیکو
 بنهاد و رسمهای خوب آورد و همیشه با اهل علم نشستی و از آن
 زشتیهای که پیش از آن از وی رفته بود که مردمان از وی رنجها
 دیده بودند همه را استمالت کرد و آن خوی زشت را بنهاد و

حصار از غور فتح کرد، و اندر سنهٔ تسع و ستین و ثلثمائیه بیستان رفت بنصرت حسین بن علی بن طاهر التمیمی که با خلف بن احمد همی حرب کرد، و امیر ابوالحسن اندر عقب وی نیز آنجا رفت و چندگاه حرب کردند و باز گشتند اندر سنهٔ ثلث و سبعین و ثلثمائیه. و الطایع لله امیرالمؤمنین بخلافت بنشست اندر سنهٔ اربع و سبعین و ثلثمائیه (۱). پس ابوجعفر عتبی مکاتیب کرد با ابوالفضل بن العبد، ابوالفضل شادگشت و هردو وزیر اندر ایستادند و وحشتها که میان بویان و سامانیان بود برداشتند، و کارها بکشاد و حربها برخاست و کارها نظام گرفت و آل بویه متابعت منصور بن نوح کردند و مزاحمت نکردند و فسادها از مملکت برخاست و مردان پیارامیدند و هرسال دویست هزار دینار وظیفهٔ همی آوردند بیرون هدیهای دیگر از ری و کورجبال بخراسان، تا حسن [بن] بویه بیمار شد و مملکت بر فرزندان خویش بخشید و ابوشجاع فناخسرو حالی شد، همهٔ اسرار بابوشجاع بگفت و به ری بمرد (۲) پنجم محرم سنهٔ ست و ستین و ثلثمائیه — وزارت یوسف بار دیگر — و ابوجعفر عتبی بخراسان کارهای نیکو کرد. یوسف وزیر را باز آوردند، بوزارت بنشانند اندر ذی القعدة سنهٔ ثلث و ستین و ثلثمائیه بمرد — وزارت ابو عبدالله جیهانی — پس ابو عبدالله احمد بن محمد الجیهانی را بنشانند اندر سنهٔ خمس و ستین (ورق ۱۰۴ب) و ثلثمائیه. و منصور بن نوح را همدین ساعت علتی اوفتاد و آن بیماری بر وی مستحکم گشت و از آن علت بمرد یازدهم شوال سنهٔ خمس و ستین و ثلثمائیه. او را سدید لقب کردند.

1 — The correct date is 363 A. H.

2 — A. B: و بر ری بمردم

فرستاد تا بیستون آنجا آمد و آن کار محکم کرد. و بیستون را از مطیع خلعت رسید و لوا بولایت (ورق ۱۰۳ ب) طبرستان و کرگان و سالوس و رویان و او را ظهیرالدوله لقب کرده بود. و امیر ابوالحسن به نیشاپور باز آمد و نام عجز و سستی بر وی نهادند و سالار بن شیردل و شهریار بن زرین کمر بنزدیک امیر ابو الحسن آمده بودند و ایشان را نیکو میداشت. پس بیستون باسترآباد مرد اندر رجب سنه سبع و ستین و ثلثمایه. و اثر سستی ابوالحسن بسلطنت (۱) ظاهر گشت و از اثر سستی او کرگان و قومس و سالوس و رویان [از دست] بشد. پس منصور بن نوح اشعث بن محمد الیشکری را [به] نما فرستاد تا از آنجا بکرگان رود. و نصر بن ملک را بکرگانجه فرستاد تا آنرا فتح کند. و اندر معنی ابوالحسن تدبیرها همیکرد و چون بابوالحسن [خبر] رسید بحیله مشغول گشت و بیخارا آمد و از نزدیکان منصور پای مردان ساخت تا آن غرت از دل منصور بیرون کرد و آن مضرت را از خویشتن دفع کرد. و زبیری میان ابوعلی بلعمی و [ابو] جعفر عتبی اوفتاده بود چند گاه، پس بوعلی بلعمی بمرد اندر جمادی الاخر سنه ثلث و ستین و ثلثمایه. و امیر ابوالحسن بس مکار و محتال بود، حیلتها بکار آورد، به نیشاپور باز آمد با سپهسالاری [و] ولایت مرو ویرا بود. سرهنگی از ولایت هرات که او را ابوعلی محمد بن العباس تولکی گفتندی عاصی شد و حصار تولک آبادان کرد و قومی بر وی گرد آمدند، پس امیر ابوالحسن مر ابو جعفر زبادی را نامزد کرد تا بحرب تولکی رفت و او را در حصار تولک یافت تا بزینهار آمد، (ورق ۱۰۴ آ) او را به نیشاپور آورد، و همین ابو جعفر زبادی بغور شد و چند

رسمهای بد را برانداخت. و فرمان آمد مر ابوالحسن را تا با [ابو] منصور عبدالرزاق حرب کند. چون امیر ابوالحسن بحرب او رفت و محکن [کذا] و خموشان (۱) سپاه حسن [بن] بویه را اندر یافت و ابوالحسن اندر عقب او رسید و حرب (ورق ۱۰۳ آ) به پیوستند، و آن زهر اندر [ابو] منصور کار کرده بود و مضطر گشته بود چشمش نیز کار نکرد. لشکر ابوالحسن خیره گشتند و سپاه ابو منصور هزیمت شدند و ابو منصور اندر هزیمت سپاه را گفت من فرود آیم، گفتند وقت نیست. گفت من راحت خوش اندر آن می بینم، ویرا تنها بگذاشتند و برفتند و او فرود آمد، در وقت خیل احمد بن منصور بن قرائکین فرا رسید، غلامی سقلایی فراز آمد و سر ابو منصور عبدالرزاق برداشت و انگشترین او بستد و یش مهتر خویش برد. و کار امیر ابوالحسن نظام گرفت و پنج سال اندر نیشاپور مقام کرد و جائی نرفت. پس نامه رسید از بخارا که بری شو [و] حرب کن. و وشمگیر دبیر خویش علی دامغانی را بفرستاد و خود بر اثر همی آمد. اندر راه بشکار رفت، خوکی وشمگیر را پفکند و بشکست و همانجا بمرد. او را با بکرگان آوردند نیمه ذی الحجه (۲) سنه ست و خمسين و ثلثمائة. و چون وشمگیر بمرد رفتن سوی ری سست گشت، حشم خراسان مال خواستند، [امیر ابوالحسن] منصور بن فوح را نامه کرد و مال خواست و او جواب کرد که مال حشم از بیستون بن وشمگیر باید ستند. چون بیستون این بشنید قصد طبرستان کرد و عذر نهاد که مال من آنجاست و اندر سر با حسن [بن] بویه تدبیر کرد و حسن [بن بویه] علی بن القاسم العارض را بآمل

1 — Near Nishápúr; cf. Yáqút, II, 400.

2 — Tajárib, II, 233: يوم السبت في اول يوم المحرم سنة ۳۵۷

خاص خویش را گفت همی بینید از پیش زخم تیغ و زندان و
 مصادره و از پس پشت کشتن و گرفتن و شمشیر، صواب آنست
 که سوی بلخ شویم. از آنجا ببلخ آمد و از بلخ بر راه خلم و یرون
 آمد. و چون سدید خبر گریختن او بیافت بیداح (۱) را پیش او
 فرستاد و بدره خلم او را اندر یافت، و غلامان البتکین هفتصد
 غلام بودند و با دوازده هزار مرد کلزار کردند و بسیاری بکشتند،
 آخر بیداح بهزیمت باز گشت بیخارا، و البتکین سوی تخارستان
 آمد و از آنجا بغزنین آمد و چند گاه (ورق ۱۰۲ ب) آنجا بود
 و آخر عهد البتکین بغزنین بود. و ابو منصور [بن] عبدالرزاق دانست
 که آن شغل بدو نگذارند و او را صرف کنند، بمر و باز آمد،
 سرهنگان مرو دروازاها به بستند بر روی او، و از آنجا بگذشت
 و دست لشکر کشاده کرد و غارت همیکرد و مالهای مردمان
 همی ستد و همچنان روی بنسا و باورد نهاد، و رئیس نسا بمرده
 بود ورته او را بگرفت و مالی بستد و سوی حسن بن بویه نامه
 نوشت و از وی مطابقت خواست و او را بگرگان خواند و حسن
 [بن] بویه از آنجا برفت. و شمشیر هزار دینار زر یوحنا طبیب را
 داد تا ابو منصور را زهر داد، و آن بیدادی و بیحرمتی که [ابو]
 منصور کرده بود اندر وی رسید، و زهر اندرو کار کرد، و اندر
 آن هلاک شد. و بار دیگر سپهسالاری مر ابوالحسن محمد بن
 ابراهیم را دادند. اندر ذی الحجه سنهٔ خمسین و ثلثمائة ابوالحسن
 بیامد و بسیار نیکوئی کرد با رعیت و عدل بگسترد و سیاستی نیکو
 بنهاد و رسمهای خوب آورد و همیشه با اهل علم نشستی و از آن
 زشتیهائی که پیش از آن از وی رفته بود که مردمان از وی رنجها
 دیده بودند همه را استمال کرد و آن خوی زشت را بنهاد و

حصار از غور فتح کرد، و اندر سنهٔ تسع و ستین و تلمشایهٔ بیستان رفت بنصرت حسین بن علی بن طاهر التمیمی که با خلف بن احمد همی حرب کرد، و امیر ابوالحسن اندر عقب وی نیز آنجا رفت و چندگاه حرب کردند و باز گشتند اندر سنهٔ ثلث و سبعین و تلمشایه. و الطایع لله امیرالمؤمنین بخلافت بنشست اندر سنهٔ اربع و سبعین و تلمشایه (۱). پس ابو جعفر عتبی مکاتیب کرد با ابوالفضل بن العمید، ابوالفضل شاد گشت و هردو وزیر اندر ایستادند و وحشتها که میان بویان و سامانیان بود برداشتند، و کارها بکشاد و حربها برخاست و کارها نظام گرفت و آل بویه متابعت منصور بن نوح کردند و مزاحمت نکردند و فسادها از مملکت برخاست و مردان بیارامیدند و هر سال دویست هزار دینار وظیفهٔ همی آوردند بیرون هدیه‌های دیگر از ری و کورجبال بخراسان، تا حسن [بن] بویه پیمان شد و مملکت بر فرزندان خویش بخشید و ابوشجاع فناخسرو حالی شد، همهٔ اسرار بابوشجاع بگفت و به ری بمرد (۲) پنجم محرم سنهٔ ست و ستین و تلمشایه — وزارت بیوسف بار دیگر — و ابو جعفر عتبی بخراسان کارهای نیکو کرد. یوسف وزیر را باز آوردند، بوزارت بنشانند اندر ذی‌القعدة سنهٔ ثلث و ستین و تلمشایه بمرد — وزارت ابو عبدالله جیهانی — پس ابو عبدالله احمد بن محمد الجیهانی را بنشانند اندر سنهٔ خمس و ستین (ورق ۱۰۴ ب) و تلمشایه. و منصور بن نوح را همدین ساعت علنی اوفتاد و آن بیماری بر وی مستحکم گشت و از آن علت بمرد یازدهم شوال سنهٔ خمس و ستین و تلمشایه. او را سدید لقب کردند.

1 — The correct date is 363 A. H.

2 — A. B: و بر ری بمردم

فرستاد تا بیستون آنجا آمد و آن کار محکم کرد. و بیستون را از مطیع خلعت رسید و لوا بولایت (ورق ۱۰۳ ب) طبرستان و کرگان و سالوس و رویان و او را ظهیرالدوله لقب کرده بود. و امیر ابوالحسن به نیشاپور باز آمد و نام عجز و سستی بر وی نهادند و سالار بن شیردل و شهریار بن زرین کمر بنزدیک امیر ابو الحسن آمده بودند و ایشان را نیکو همیداشت. پس بیستون باسترآباد مرد اندر رجب سنه سبع و ستین و ثلثمایه. و اثر سستی ابوالحسن بسلطنت (۱) ظاهر گشت و از اثر سستی او کرگان و قومس و سالوس و رویان [از دست] بشد. پس منصور بن نوح اشعث بن محمد الیشکری را [به] نسا فرستاد تا از آنجا بگرگان رود. و نصر بن ملک را بگرگانجه فرستاد تا آنرا فتح کند. و اندر معنی ابوالحسن تدبیرها همیکرد و چون بابوالحسن [خبر] رسید بجایه مشغول گشت و بخارا آمد و از نزدیکان منصور یای مردان ساخت تا آن غرت از دل منصور بیرون کرد و آن مضرت را از خویشتن دفع کرد. و زیری میان ابوعلی بلعمی و [ابو] جعفر عتبی اوفتاده بود چند گاه، پس بوعلی بلعمی بمرد اندر جمادی الاخر سنه ثلث و ستین و ثلثمایه. و امیر ابوالحسن بس مکار و محال بود، حیلتها بکار آورد، به نیشاپور باز آمد با سپهسالاری [و] ولایت مرو ویرا بود. سرهنگی از ولایت هرات که او را ابوعلی محمد بن العباس تولکی گفتندی عاصی شد و حصار تولک آبادان کرد و قومی بر وی گرد آمدند، پس امیر ابوالحسن مر ابو جعفر زبادی را نامزد کرد تا بحرب تولکی رفت و او را در حصار تولک بیافت تا بزینهار آمد، (ورق ۱۰۴ آ) او را به نیشاپور آورد، و همین ابو جعفر زبادی بغور شد و چند

رضی و وزارت ابوالحسین عتبی را خواست داد نامه نوشت بامیر ابو الحسن بمشورت، امیر ابوالحسن جواب نوشت که ابوالحسین جوانست. چون این استخفاف امیر ابوالحسن را ابوالحسین بشنید کینه گرفت و مطالب امیر ابوالحسن بر زبان گرفت و بهر وقت همیگفت که ابوالحسن عاجز است از وی کار نیاید و خراسان بدو ضایع است و همت او اندر مصادره و استخراج است، خوشی کردن با وی نموبهت [کذا] و چندان بگفت ازین نوع تا امیر رضی او را معزول کرد و نامه عزل بدو فرستاد. و ابوالحسین عتبی مر رسول را فرمود تا پیغام درملا بابوالحسن گذارد و بأواز بلند. چون رسول به نیشاپور رسید امیر ابوالحسن اندر موکب ایستاده بود، رسول این پیغام بر حکم مثال وزیر بگذارد، امیر ابوالحسن تیره شد و خشم گرفت و گفت والی خراسان منم و سپهسالار ابو علی ست پسر من، والله که من ستاره بروز بدیشان نمایم، و طبل بزد و لشکر بیرون آورد. و چون خبر بابوالحسین عتبی رسید تنگدل شد و از آنچه گفته بود پشیمان شد و اندیشه همیکرد که امیر او را خشنود کند و این (ورق ۱۰۵ ب) گناه بر کردن من کند و مرا بند کند و باز دارد. و دیگر روز نامه منهی آمد که ابوالحسن از آن پشیمان شد راضی است بدانچه فرماید از ولایت و عزل. و پس امیر ابوالحسن ثقات نیشاپور را بابو نصر احمد بن علی المیکالی فرستاد تا عذر او بخواستند، ابوالحسین [عتبی] شاد شد. و امیر ابوالحسن مر احمد بن الحسین را که برسولی آمده بود پیش خواند و عذر خواست و برسیل خوبی باز گردانید. پس امیر رضی سپهسالاری بابوالعباس ناش الحاجب داد و امیر رضی فوج او را حسامالدوله لقب کرد و ناش به نیشاپور آمد نیمه شعبان سنه احدى و سبعین و ثلثمایه و یکسال آنجا بنشست. و ابوالحسین عتبی

الرضی ابوالقاسم نوح بن منصور

چون نوح بن منصور بخلاف بنشست هنوز بالغ نبود و بیست و یکسال و نه ماه ولایت داشت. و با امیر ابوالحسن و بابوالحرت محمد بن احمد بن فریفون خویشی کرد تا بدیشان پست او قوی گشت و کارهای خویش بفاعیل الخاصة و تاش الحاجب سپرد. و چون بولایت بنشست ابو عبدالله بن حفص سالار غازیان بخارا را برسولی نزدیک امیر ابوالحسن فرستاد و او را ناصرالدوله لقب کرد و عهد و خلعت فرستاد او را بسپهسالاری و عمل معونت و احداث نیشاپور و هرات و قهستان، و پیغام داد بر زبان عبدالله غازی که ما بجای تو اصطناع بیشتر از آن کردیم که تو چشم داشتی زیرا که اندر تو نشان وفا و دلیل رشد دیدیم، نگر تا ظن ما خطا نکنی و سه چیز بتو ارزانی داشتیم که اسلاف ما نداشته بودند یکی آنکه خویشی کردیم با تو، و آن دلیل راستی اعتقاد ما باشد اندر تو و موجب ازدیاد شرف و قدر تو و دیگر زیادت ولایت و آن دلیل بزرگ داشتن کار تو باشد و سه دیگر لقب نهادن مر ترا اندر مخاطبات و مکاتبات تا ترا رفعتی باشد میان اقران و امثال تو. چون این عهد و خلعت و پیغام (ورق ۱۰۵ آ) بنزدیک ابو الحسن رسید سخت شاد شد و رسول را نیکو فرود آورد و فرزندی هر چه کریمتر نامزد کرد و سیلت را، پس ابو عبدالله غازی را باز گردانید. و ابوالحسن عبدالله (۱) بن احمد عتبی را [بوزارت] بنشانند اندر ربیع الآخر سنه سبع و ستین و ثلثمایه. و چون امیر

آن بسازم. پس فایق گروهی از غلامان ملکی را بفریفت از آن غلامان خدای ناترس و هریکی را مالی بداد تا ایشان مر ابوالحسین عتبی را بکشتند و بنزدیک پدرش دفن کردند. و کارها مضطرب گشت و تاش را بحضرت باز خواندند و تاش قصد آن کرد که کین ابوالحسین عتبی باز خواهد، فرصت یافت. پس ابوالحسین محمد بن محمد المزنی را بوزارت بنشانند (ورق ۱۰۶ ب) و کارها راست شد و امیر ابوعلی خلیفتی به نیشاپور از تاش بخواست، تاش برو داد و آن خطا بود که تاش کرد. و چون ابوالحسین عتبی بمرد کارش سست شد و فایق و ابوالحسن قصد او کردند و مردمان را برانگیختند تا تظلم تاش پیوسته کردند. و فایق و ابوعلی و ابو الحسن تدبیر کردند و ابوعلی عمال تاش را بگرفت و مالی عظیم ازیشان بستد. و ابوالحسین مزنی را باز داشتند، اندر حال بیمار شد و بمرد. و ابو محمد عبدالرحمن بن احمد الفارسی را بوزارت بنشانند. و غلبه ابوعلی و فایق بسیار شد، آخر بر آن قرار گرفت که نیشاپور تاش را و بلخ فایق را و هرات ابوعلی را و بادغیس و کنج رستاق (۱) و قهستان ابوالحسن را باشد. تاش به نیشاپور آمد و طاعنان او فرصت یافتند به بد گفتن و تحریص و تضریب و بد محضری همیکردند تا تاش را معزول کردند. و عبدالرحمن را از وزارت باز نشاندند اندر ماه ربیع الاول سنه ست و سبعین و ثلثمائة (۲). و سپهسالاری خراسان بامیر ابوالحسن دادند و نسا و باورد تاش را دادند. چون تاش خبر عزل بشنید. سرخس بیستاد و سوی نسا نیز رفت. و ابوسعید شیبی و عبدالله بن محمد بن عبدالرزاق در نیشاپور بودند، چون امیر ابوالحسن

40605

۱ - A. B: روستا - کنج

۲ - عبدالرحمن was followed; by عزیر cf. 'Uṭbī, 47, 63.

در کار تاش عنایت داشت که تاش از غلامان پدرش بود. و ابو
الحسین [عتبی] مر فایق و قابوس را و چند سرهنگ دیگر را سوی
کرگان فرستاد بحرب بویه و خود بن اه سپه [کذا] برفت و علی
بن الحسن بن بویه آن حرب را از برادر خویش بخواست و اول
بر علی [بن] کلمه زد و او را هزیمت کرد و خود باسترآباد بشد.
و اهل خراسان بغارت مشغول شدند، و تاش مر علی را باز خواند
و ابوشجاع فناخسرو از بهر برادر خویش [مؤیدالدوله] بویه
هفت هزار مرد مدد فرستاد چهار هزار از يك جانب و سه
هزار از دیگر جانب. چون مدد بویان در رسید لشکر تاش را
بر گرفتند و هزیمت کردند. و تاش بلشکرگاه خویش آمد فرمود
تا لشکرگاه را آتش زدند و خود برفت. چون لشکر بویه بن
الحسن قصد کردند که بر اثر هزیمتیان اندر خراسان آیند ایشان را
خبر رسید (ورق ۱۰۶ آ) که فناخسرو بمرد و لشکر بویه فرود
ایستادند و نیز سوی خراسان نیامدند و کرنی خراسان و تاش را
لاش کردند. و امیر ابوالحسن را از بخارا نامه رسید که بداعه
یوش و بخانه بنشین و او چنان کرد و لشکر به پسر خویش امیر
ابوعلی داد و او را بمدد حسین بن طاهر بسیستان فرستاد و امیر
خراسان یوشنگ او را داد و ابوعلی برفت. چون خبر بسیستان بامیر
خلف رسید غلامان بایتوزی و حرازانرا نامزد کرد با مقدار چهار
هزار سوار و چهار پیل تا بر امیر ابوعلی تاختن آوردند. او با
هزار سوار بود، شمشیر اندر نهادند و بسیار مردم بکشتند و آن
پیلان را بستند. چون این خبر ببخارا رسید ابوعلی را احماد
کردند و ولایت بادغیس تیر او را دادند و میان وی و از آن تاش
وصلت کردند. و امیر ابوالحسن کله ابوالحسین عتبی بفایق نوشته
بود و قصه آن سقط گفتن و استخفاف کردن. فایق گفت من حبله

بن نوح بن (ورق ۱۰۷ ب) منصور سپهسالاری بابو علی داد و عهد و لوا و خلعت فرستاد و او را عمادالدوله لقب کرد اندر [سنه] احدی و ثمانین و ثلثمایه. و فایق بیخارا باز گشت بفرمان و ایخ (۱) حاجب و بکتوزون با وی حرب کردند، او را هزیمت کردند، بلخ بشد و چغانیان ابوالحسن طاهر بن الفضل را دادند. امیر طاهر بن الفضل پیامد. و ابوالمظفر بنزدیک فایق شد و فایق او را نصرت کرد و با طاهر بن الفضل حرب کرد و طاهر اندران معرکه کشته شد. و چون ابو موسی هارون بن ایلک خان از ترکستان باسیجباب آمد، ناخن آورد و سرهنگان فایق را بخر جنگ بگرفت و فایق بزینهار خان شد و با وی [به] بخارا آمد و نوح بن منصور متواری بود. فایق بلخ را از خان بخواست، بدو داد [و] خود باز گشت. و امیر ابوعلی را سپاه و سلاح و خزینه بسیار شد، دست اندر ولایت امیر خراسان کرد و همه مادون النهر بگرفت و بر اخراج و اجلاب و معاون و احداث و ضیاع سلطانی مستولی گشت و هر استخفافی که بتوانست بامیر نوح بکرد و خویشتن را امیر الامرا المؤید من السماء لقب کرد و خطبه منبرها بر نوح بداشت. و چون ایلک باسیجباب آمد ابوعلی سوی ایلک نامه نوشت و بدو میل کرد. ایلک بیخارا آمد و بجوی مولیان فرود آمد اندر ماه ربیع الاول سنه اتی و ثمانین و ثلثمایه. و نوح همی نامه نوشت و رسول فرستاد بابوعلی که بیا که خان آمد. البته ابوعلی از آن نامه نیندیشید (ورق ۱۰۸ آ) و لشکر خواست از وی، هم فرستاد. و خان یکچند بیمار شد بعلت بواسیر و باز گشت و بوقت رفتن ولایت عبدالعزیز بن نوح بن نصر را سپرد و خلعت نیکو

پیامد شهر پرداختند و بنزدیک تاش شدند و سل لطم [کذا] او را بدیدند و امیر ابوالحسن اندر نیشاپور شد، تاش پیامد و شهر برو حصار کرد و علی بن حسن بن بویه تاش را مدد فرستاد (ورق ۱۰۷ آ) تا حرب کردند. و ابوالحسن شهر پرداخت و سوی قهستان رفت و [از] ابوالقوارس بن ابی شجاع مدد خواست. ابوالقوارس دو هزار مرد فرستاد و فایق نیز پیامد و [به] نیشاپور آمدند و تاش را هزیمت کردند. و این هزیمت هفتم شعبان بود سنه سبع و سبعین و ثلثمایه. و بسیار دیلم بگرفتند و منصور بن محمد بن عبدالرزاق اندر میان بود نیز گرفته شد، همه را بخراسان فرستادند و منصور را بر گاوی نشانده و بروز اندر بخارا آوردند. و تاش تا بگرگان شد، علی بن الحسن بن بویه او را نیکو پذیرفت و هدیه بسیار داد و خود سوی ری برافت و گرگان با غله و مال بدو سپرد. و تاش بگرگان بمرد اندر سنه ثمان و سبعین و ثلثمایه. و پس مر ابوعلی محمد بن عیسی الدامغانی را بوزیری بنشاندهند دهم ماه ربیع الآخر سنه ثمان و سبعین و ثلثمایه، حشم ابو نصر [احمد بن محمد بن] ابوزید را به پسندیدند تا دیگر بار [وزارت] مر ابوعلی دامغانی را دادند و تا خان ببخارا آمد وزیر او بود و چون خان بازگشت او را برد، بسمرقند فرمان یافت غره رجب سنه اتمی و ثمانین و ثلثمایه. و امیر ابوالحسن روزی بیاغ خرمک شد و کنیزکی را دوست داشت با وی بخت، بر شکم او خفته بود، جان بداد اندر ذی الحجه سنه ثمان و سبعین و ثلثمایه. و اندرین وقت امیر ابوعلی بهرات بود و امیر ابوالقاسم نیشاپور نگاه داشت، دشمنان تضریمها کردند میان برادران، چون ابوالقاسم بدانست از نیشاپور بهرات آمد و خزینه و غلامان امیر ابوالحسین بنزدیک ابوعلی آورد بهرات اندر سنه تسع و سبعین و ثلثمایه.

ما را خواهد بود. دیگر روز سرعین هرات مردان فوج و سبکتگین بگرفتند (۱). چون ابوعلی و لشکر او چنان بدیدند بشیمان شدند و نیز سود نداشت و مر ابوعلی را صاحب خبری بود و امیر سبکتگین او را همی شناخت اما چون در ناگفتن او صلاحی دید هیچ پدید نکرد. روزی تقه یامد و امیر سبکتگین را بگفت داراء بن قابوس از حربگاه بزینهار خواهد آمد و من بروم تا وی بیاید، امیر سبکتگین شاد شد. پس آن جاسوس را حاضر کرد بر سیل شغلی فرمودن و پس با ندیمی از آن خویش همی گفت چنانکه آن جاسوس همی شنید که ابوالقاسم سیمجور و فایق و دارا همی بزینهار ما آیند و یکی ازیشان پذیرفته است که ابوعلی را بگیرد و بدست ما بسپارد، و این امیر عادل بکار دیگر مشغول گشت جاسوس ابوعلی را آگاهی داد. ابوعلی بددل گشت [و] رغبت صلح کرد پس از آنکه اجابت نکرده بود، چشم داشت که مگر کسی بیاید بصلح و هیچکس نیامد. و چون بامداد شد خذلان اندر لشکر ابوعلی پدید آمد، هیچ شك نکرد که هزیمت شوند. غلامان و رایات از هر (ورق ۱۰۹ آ) سوی پدید آمد و ییلان مست بسیار و سوار و پیاده چندان که زمین پدید نبود و ابوعلی بر بالا ایستاده بود، نگاه کرد، دارا زینهار شد. او را آن سخن جاسوس درست آمد، ترس او بیشتر شد. پس بانگ طبل و بوق و دهل و دبدبه و کاو دم و صنج و آئینه فیلان و کرناهی و سید مهره بخاست و نعره مردان و بانگ اسپان چنانکه جهان تاریکی گرفت و باد بخاست و خاک و سنگ اندر روی. ابوعلی برفت با گروهی از غلامان و هر چه بود آنجا بگذاشت و این حرب اندر سنه اربع و ثمانین و تلمشایه بود. و پس امیر خراسان

بداده شد. و او را گفت این ولایت از نوح (۱) ستدیم و بتو سپردیم و اینک بقهقار باشی برسد [کذا] و خان بمرد. و نوح مر عبدالله بن محمد بن عزیر (۲) را از ولایت نفی کرده بود بخوارزم، چون باموی رسید او را بخواند و کار خویش بدو سپرد و چند بار بابوعلی نامه نوشت او را بخواند و مال خواست و لشکر خواست، البته هیچ اجابت نکرد و تکبر بکرد و گردن کشید تا خدای عز و جل کار نوح نیکو کرد و آن شغل بی منت کس شفاعت کرد و بخارا باز آمد امیر ابو منصور سبکتگین از پس البتگین الحاجب مستولی کشت بر غزنه و کردیز و پروان و کابل و بست و آن ولایتها که غلامان قرانگین داشتند و کار امیر سبکتگین بزرگ شد و نامور گردد [کذا] و چون جفا و استخفاف ابوعلی بر امیر رضی بسیار شد پس امیر نوح سوی امیر سبکتگین رحمةالله نامه نوشت و از ابوعلی [شکایت] کرد و او را بخواند، و امیر سبکتگین بکشتن و نخبش شد و هر عهده که بایست بکرد. و ابوعلی از مرو به نیشاپور آمد اندر رجب سنه ثلث و ثمانین و تلمشایه و نامهای امیر سبکتگین رسید سوی وی بر وعده و وعید، هیچ سود نداشت و ابوعلی مصر بیستاد بر بی فرمانی و هر چند که یند بیشتر دادند تکبر زیاده کرد و چون از حد بشد نیز جای احتمال نماند. نوح از بخارا بمرو آمد و از مرو بهرات (ورق ۱۰۸ ب) آمد با لشکر خویش و امیر سبکتگین سالار بود و ابوعلی از نیشاپور بهرات آمد، بیرونه لشکر گاه زد با برادران و فایق و دیگر امیران و رسولان اندر میان شدند که (۳) صلح کنند. سرهنگان ابوعلی رضا ندادند و گفتند نوح و سبکتگین تعیین دارند که غلبه

۱ - A. B: از تو ستدیم

۲ - A. B: بن عبدالعزیز

۳ - A. B: شدند و صلح

شد و مستنکر حال به نیشاپور آمد از بهر زنی را و امیر محمود او را بگرفت و باز داشت و از بند بگریخت و روی بخوارزم نهاد، چون بهزار اسپ رسید اندر باغی فرود آمد. و کیلان ابو عبدالله خوارزمشاه پیامدند که نزل ابوعلی را راست کنند، گفتند فردا خوارزمشاه خود آید. چون مردمان بختند خوارزمیان اندر آمدند و ابوعلی را فرو گرفتند و بستند و بخوارزم بردند و باز داشتند. و میان اهل کرگانج و اهل خوارزم تعصبی بود قدیم و مأمون امیر کرگانج لشکری فرستاد بخوارزم، حرب کرده و ابو عبدالله خوارزمشاه را بگرفتند، و ابوعلی سیمجوری را از حبس بیرون آوردند و همه را بکرگانج (ورق ۱۱۰ آ) بردند و خوارزمشاهی مر ابوعلی المأمون بن محمد را دادند. و مأمون ابوعلی را نیکو همی داشت و بسیار مال بدو بخشید و کار ابوعلی بهتر شد. رسول نوح آمد سوی ابوعلی و بسیار نیکوی گفت و وعدها نیکو کرد و او را بخواند بود [کذا]، ابوعلی بیخارا شد. عبدالله بن [محمد بن] عزیز و بکوزون پیش باز آمدند، چون سرای نوح اندر شدند، ابوعلی را بگرفتند با هژده تن برادران و سرهنگان و همه را بند کردند و بقیهندز بردند اندر سنه ست و ثمانین و ثلثمائة. و چون امیر سبکتگین خبر ابوعلی یافت، او را از امیر رضی نوح درخواست کرد، پس نوح مر ابوعلی را و غلامش ایلمنکو را و امیرک طوسی را و ابوالحسین پسر ابوعلی را نزد امیر سبکتگین فرستاد اندر شعبان سنه ست و ثمانین و ثلثمائة (۱). پس امیر سبکتگین این چهار تن را بقلعه گردیز فرستاد که آنجای حصین بود و باز داشت و اندر سنه سبع (۲) و ثمانین

1 — Cf. 'Uṭbī, 105.

2 — A. B. تنع; but cf. 'Uṭbī, 106.

و لشکر امیر سبکتگین اندر آمدند و اندر لشکرگاه ابوعلی افتادند و از همه خواستها غنیمت کردند، و ابوعلی و سپاه او برفتند و شب اندر نیشاپور درآمدند. و امیر رضی نوح مر امیر سبکتگین را ناصرالدین والدوله نام کرد پس او ابوالقاسم محمود بن ناصرالدوله را سیفالدوله لقب کرد. و امیر محمود بامیر نوح بهرات باز ایستاد تا آن شغلهای که آنجا بود تمام کردند و از آنجا به نیشاپور باز آمدند. و چون ابوعلی سیمجوری مذلت و حقارت خویش بدید، بعد از آمدن نیز عذرش پذیرفتند و چون نومید شد سوی کرگان رفت. و اندر سنه خمس و ثمانین و ثلثمائیه صاحب ابو القاسم بن عباد بمرد بری. و امیر نوح بخارا باز رفت و امیر سبکتگین بهرات و بوشنگ بود و امیر محمود به نیشاپور بود بضبط کردن اشغال آن ناحیه. و ابوعلی و فایق با لشکر کران پیامند اندر سنه خمس و ثمانین (ورق ۱۰۹ ب) و ثلثمائیه. صاحب ابوالقاسم [کذا]. پس امیر محمود بهرات آمد نزدیک پدر و از هر جای مددخواستند و ابونصر [احمد بن] ابوزید را برسولی نزدیک خلف بن احمد حاکم سیستان فرستادند. [خلف] پیامد با لشکر و امیر فریغون از گوزگانان [آمد]، همچنین ترکان صلح (۱) را نیز بخواندند. و خلف را ببوشنگ بگذاشتند و پسر او طاهر را با لشکر بردند و بطوس حرب کردند بده اندرخ، ابوعلی را هزیمت کردند و اسیران از دست او بیرون کردند و لشکرگاه او را غارت کردند. و ابوعلی از راه طسین (۲) بسوی ری رفت و علی بن الحسن بن بویه بجای او بسیار نیکوئی کرد، هر ماه پنجاه هزار درم او را مشاخره داد و هرگاه که او را بخوان خواندی اسبی با ساخت بفرستادی و آن همه بدو گذاشتی. پس دل ابوعلی تنگ

و فرمود او را که بخارا شود. چون (۱) امیر ابوالحرث این خبر بشنید بآموی رفت چون فایق فرا رسید ابوالحرث را ملامت کرد از گذاشتن مملکت؛ پس ابوالحرث بکتوزون را سپهسالاری خراسان داد و فرستاد و خود سوی بخارا بازگشت و فایق یلک منزل پیش آمد و اندر بخارا شدند. و اندرین وقت امیر محمود به نیشاپور بود و خبر مرگ پدر شنید و نیز شنید که برادرش اسمعیل بن ناصرالدین ترکات پدر برگرفت و ولایت غزنین برگرفت. پس امیر محمود روی بغزنین نهاد و بدر غزنین با برادر یساویجت و حرب کرد و برادر را قهر کرد و اسیر گرفت و لشکرش را هزیمت کرد و شهر غزنین را برگرفت و ابوالقاسم سیمجوری ترکان (۲) (ورق ۱۱۱ آ) باد غلبه کرد [ه] بود پس طمع بکتوزون کرد و [به] نیشاپور آمد، بکتوزون پیش رفت و حرب کرد اندر ماه ربیع الاول سنة ثمان و ثمانین و ثلثمائة و ابوالقاسم را بشکست و مال او برگرفت. و ابوالمظفر برغشی را از وزارت باز کردند بخارا و ابوالقاسم العباس بن محمد البرمکی (۳) را به نیابت بنشانند تا کسی پدید آید و [چون] ابوالقاسم کشته شد، ابوالحسین بن محمد بن علی الحمولی را بنشانند تا کسی پدید آید و [از] ابوالحسین (۴) کار پیش نرفت، پس وزارت بابوالفضل محمد بن احمد الجیهانی دادند و این خات و هیات [کذا] از ولایت بخارا وزارت بدو ختم شد. و چون امیر محمود دل از شغل غزنین فارغ کرد، کار بساخت و روی به نیشاپور نهاد. بکتوزون دانست که باوی برنیاید، سوی نسا و باورد رفت. و امیر ابوالحرث

۱ — A: چندان

۲ — Lacuna. The catchword on the previous page is وسارا.

۳ — A: البرمکی ودارة ابوالمظفر برغشی را

۴ — A: و ابوالقاسم کار

و تلمثایه ایشان هر چهار تن را بکشتند. و امیر رضی ابوالقاسم نوح بیمار شد و درگذشت روز آدینه سیزدهم رجب سنه سبع و ثمانین و تلمثایه. و اندر شعبان این سال ابوالحسن [علی بن حسن] بن بویه نیز بمرد و امیر سبکتگین بیلخ نالان شد، قصد غزنین کرد، اندر راه بمرد و این واقعه در شعبان سنه سبع و ثمانین و تلمثایه [بود]. چون امیر رضی نوح بمرد او را رضی لقب کردند. (۱)

ابوالحرث منصور بن نوح

و امیر رضی نوح بن منصور مر بسر خوش را که منصور بود ولیعهد کرده بود. چون نوح بمرد منصور بجای او بنشست و هنوز بالغ (ورق ۱۱۰ ب) فتنه بود. و وزیر او ابوالمظفر محمد بن ابراهیم البرغشی بود. و دیگر کارها همه فایق همیراند. القادر بالله ابوالعباس احمد بن اسحاق بن المقتدر بخلاف بنشست و عهد خراسان بابوالحرث فرستاد و عبدالله (۲) بن محمد بن عزیر مر ابو منصور محمد بن الحسین بن مت را گفت با من حالای [کذا] تا سپهسالاری مادون النهر بر تو اعتماد کرده آید و بایلك نیز استعانت کرد. ایلک یاری دادن بایشان پیامد و بدر سمرقند فرود آمد و ابو منصور با اندک مردم پیش او باز آمد او را فرود آورد و تا سوارانش فرود آمدند بفرمود تا ابو منصور [و عبدالله بن محمد] بن عزیر را بند کردند (۳) و فایق را از سمرقند بخواند و بر مقدمه کرد

لقب کردند - فوت امیر سبکتگین A. B. - 1

ابومنصور عبدالله A. - 2

3 - Cf. 'Utbī, 112.

بگذشت. ایلک اندر بخارا شد روز دوشنبه (۱) دهم ماه ذی القعدة سنة تسع و ثمانین و ثلثمائة و بسرای امارت فرود آمد. و ابوالقوارس عبدالملك پنهان شد، فرمود تا او را طلب کردند و بیاوردند، چادر اندر سر کشید و همبران حال باز از بخارا او را بر آوردند و یش ایلک آوردند، فرمود تا او را بند بر نهادند و سوی اوزگند بردند و آنجا اندر حبس ایلک فرمان یافت. الله اعلى و اجل چنین گوید کرد آورنده این کتاب ابوسعید عبدالحی بن الضحاک بن محمود کردیزی که چون از اخبار و تواریخ (ورق ۱۱۲ آ) انبیا و ملوک و کلانیان (۲) و ملوک عجم و خلفاء اسلام و امرای خراسان پرداختیم آغاز کردیم بگفتن اخبار یمین الدولة رحمة الله علیه بر طریق ایجاز و اختصار، از آنچه از همه اخبار که خواندیم هیچ چیزی را آن حال نبود که اخبار او را، که آن چیزها دیگر باستماع شنیدیم و از کتب خواندیم و شاید بود که مصنفان و راویان اندر آن تصنیفها و اخبار کم و بیش آورده و گفته اند از بهر تعجب سخن را و عزیز کردن کتاب را، اما این اخبار را بیشتر از وی آن بودست که برای العین خویش بدیدیم که امیر محمود رحمة الله اندر هندوستان چه کردست و به نیم روز و بخراسان و بعراق چگونه قلعهها کشاده است و بر چه جمله بیابانها و کوهها و راهها مخوف گذاشته است و حرب آن چگونه کرده است و پادشاهان بزرگ را چگونه قهر کرده است که کسی آن ندیده است و نشنوده که چنین حرب و حيلة نه کار آدمیان باشد. و بخاصه این چنین اتفاقی که مرین خداوند عالم سلطان معظم عز الدولة و زین الملة سيف الله معز دین الله ابو منصور عبدالرشید بن یمین الدولة و امین الملة ابی القاسم محمود بن ناصر الدین و الدولة

قصد او کرد. بکتوزون و فایق یکی شدند و ابوالحرث را خلع کردند و میل کشیدند او را سرخس روز چهارشنبه دوازدهم ماه صفر سنهٔ تسع و ثمانین و ثلثمائة.

ابوالفوارس عبد الملك بن نوح

پس بکتوزون و فایق و طبقه از حشم کرد آمدند مر برادر ابوالحرث عبد الملك بن نوح را بنشانند و مال بیعت ازو بخواستند، بداد. و اندرین وقت امیر محمود رحمة الله بمر و آمد بکینه خواستن ابوالحرث تا حرب کند، رسولان در میان شدند و صلح کردند بر آنکه هرات و بلخ امیر محمود را باشد با همه اموال آن، و امیر محمود رحمة الله (ورق ۱۱۱ ب) دو هزار دینار صدقه داد و باز گشت برین صلح و شکر کرد شکر خدای را عز و جل که خونی نیفتاد. پس اندر باز گشتن امیر محمود غلامان ملک بر بنه امیر محمود زدند و آن بتعلیم و تضریب دارا بن قابوس کردند. امیر سپهسالار نصر بن ناصر الدین که برادر امیر محمود بود در حشم الله باز گشت [و] حرب کرد، بکتوزون هزیمت شد، پس بکتوزون بخارا رفت بحالی بد. و فایق بمرد اندر شعبان سنهٔ تسع و ثمانین و ثلثمائة و بکتوزون بماند با ندامت بسیار. پس ابوالحسن ایلک بن نصر برادر خان بدر بخارا آمد و بدل جز آن داشت که همی نمود از دوست داری عبد الملك بن نوح، و فرزندان نوح از شر او همی ترسیدند، بامداد بسلام او شدند، ایشان را فرو گرفتند و اسیر کرد [و] بند کرد و باوزگند فرستاد و مالهای ایشان بر گرفت و مدت ایشان بسر آمد و روزگار دولت ایشان

و عام را بار داد اندر ذی القعدة سنة تسع و ثمانین و ثلثمائة. پس از بلخ سوی هرات رفت اندر سنة تسعين و ثلثمائة و از آنجا به سیستان شد و خلف بن احمد را اندر حصار اصبهید محاصره کرد و خلف کسان اندر میان کرد و بامیر محمود صلح کرد که صد هزار دینار بدهد و خطبه بروی (ورق ۱۱۳ آ) کند و چون ازین فارغ شد سوی غزنین رفت و از غزنین سوی هندوستان رفت و بسیار حصارها بستد و چون از هندوستان باز آمد خان کس فرستاد و با او خویشی پیوست و مواضع نهادند که ماوراءالنهر مر خان را باشد و مادون النهر مر امیر محمود را. (۱) به نیشاپور آمد اندر سالخ (۲) جمادی الاولی سنة احدى و تسعين و ثلثمائة و ابو ابراهیم سامانی با امیر سپهسالار نصر بن ناصرالدین رحمهما الله حرب کرد و مر امیر نصر را هزیمت کرد و هندو بچه دستگیر شد و این روز چهارشنبه بود آخر ربیع الاول سنة احدى و تسعين و ثلثمائة و کار ابو ابراهیم به نیشاپور بزرگ شد و امیر محمود رحمة الله قصد او کرد، ابو ابراهیم برفت و باسفراین شد و کرمان [کذا] و از آنجا بگرگان شد پس بار دیگر به نیشاپور آمد و امیر نصر از نیشاپور بیوزگان (۳) آمد، لشکر [ابو] ابراهیم بر اتر او پیامدند و امیر سپهسالار نصر مر ایشان را هزیمت کرد و رئیس سرخس مر ابو ابراهیم را بخواند تا با امیر نصر حرب کند و رئیس او را یاری کند. و آنجا رفتند و امیر نصر نیز آنجا شد و حرب کردند، ابو ابراهیم را بشکست و توزاش (۴) الحاجب و ابو القاسم سیمجوری دستگیر شدند و ابو ابراهیم سوی باورد رفت

1 — Lacuna in A, B.

2 — A, B: بلخ

3 — A: تنورگان

4 — A: تورشاش; but cf. 'Utbi, 144

اطال الله بقاوه و ادام سلطانه و ثبت ملكه و كب اعداء
 را اوفتاد كه بى هيچ تكلفى بادشاهى بدست او آمد. و چون قصد
 كرد، در وقت بارزو برسيد بى هيچ مانعى و مهلتى و اين چندين
 هزار خلق بى خون ريزش و بى طمعى و بى رنجى و روزگارى و
 بى حيلتى (ورق ۱۱۲ ب) و كيدى مطيع و منقاد او گشتند، كه
 هميشه دولت او ثابت باد و رايه او منصور باد و دشمن او مقهور
 باد و دوست او مسرور باد و همه بلاها از ساحت او دور باد.
 پس من از جمله اخبار دولت اين خاندان را ادام الله ثباتها آنچه
 خوشتر و عجيبتر بود امتقاء كردم و اينجا پياوردم و هر چند كه
 بتوانستم مختصر كردم، بشرح مشغول گشتمى بسيار آمدى. پس ازان
 اخبار انتخاب كردم و اينجا پياوردم باذن الله تعالى.

بادشاهى امير اجل سيد يمين الدوله و
 امين المله و كهف الاسلام ابوالقاسم
 محمود بن ناصر الدين و الدوله
 سبكتگين رحمه الله عليهم

چون امير محمود رحمه الله از فتح مرو فارغ شد و امير
 خراسان گشت و بيلخ آمد و هنوز بيلخ بود كه رسول القادر بالله
 از بغداد بنزد يك او آمد با عهد خراسان و لوا و خلعت فاخر و
 تاج، و قادر او را لقب نهاد يمين الدوله و امين المله ابوالقاسم
 محمود ولى امير المؤمنين. پس چون آن عهد و لوا برسيد امير محمود
 بر تخت سلطنت نشست و خلعت پوشيد و تاج بر سر نهاد و خاص

سرخك از نزدك ابو ابراهيم برفت بنزدك خان شد و با وی متابعت كرد. پس نامه نوشت سوی [ابو] ابراهيم و اندر آن بسیار نيكوی گفت و او را ضمانها كرد كه آن همه (۱) دروغ بود كه با خان ساخته بود. و چون خبر بخان رسید كه سامانی بهزیمت شد همه گذرهای آب بگرفت و كسان بر گذرها بنشاند، و چون ابو ابراهيم این خبر شنید بگریخت با هشت تن و به بنگاه پسر نهنت (۲) شد از عرب اندر پیابان مرو و یکی بندار بود او را ماهروی (۳) گفتندی، بفرمود تا راه ابو ابراهيم نگاه داشتند [و چون شب آمد او را بكشتند] (۴) اندر ربیع الآخر (۵) سنه خمس و تسعين و ثلثمائة و دولت آل سامان يكبارگی منقطع گشت و چون امیر محمود خبر كشتن ابو ابراهيم شنید در وقت مر ارسلاں جاذب را بفرستاد تا بنگاه پسر نهیب غارت كرد و ماهروی و پسر نهیب را بكشتند بزارترین حالی. و چون امیر محمود به نیشاپور آمد غلامان شورش كردند و در وقت امیر محمود خبر یافت، حزم آن بگرفت و خواست كه ایشان را بگیرد و ادب كند، ایشان بترسیدند و بعضی گرفتار شدند و بعضی بگریختند و امیر محمود رحمه الله بر اثر گریختگان برفت، بعضی را بكشت و بعضی را اسیر بگرفت و بعضی بنزدك سامانی شدند. و اندرین وقت ابو القاسم سیمجوری نیز بگریخت (ورق ۱۱۴ ب) [و بنزدك] سامانی شد. و امیر محمود بهرات باز آمد پنجم رمضان سنه احدى و تسعين و ثلثمائة و از آنجا بغزنین رفت و از غزنین سوی هندوستان شد با لشكر عظیم و بشهر میشاور فرود آمد با ده هزار مرد غازی

۱ — A. B: و آن همه

۲ — 'Utbi, 148. این بهیج الامرایی.

۳ — 'Utbi, 148: ماه روی بندار

۴ — Cf. 'Utbi, 148.

۵ — 'Utbi, ib. ربیع اول.

و از آنجا سوی ترکان غز و اندر میان غزان همی بود و ترکان
 عزیمت کردند تا با وی بحرب روند. بیفو مهتر ایشان مسلمان شد
 و با ابوالبراهیم خویشی کرد و با ابوالبراهیم (ورق ۱۱۳ ب) با
 بکوهك [کذا] پیامدند و با سباشی نگین حرب کردند و سباشی
 نگین را بشکستند. و ايلك بسمرقند آمد بر آنکه تاخن بردند و
 هژده تن از سرهنگان بگرفتند و غزان و اسیران را بردند (۱).
 و ابو ابراهیم نامید گشت و با سیصد سوار و چهار صد پیاده
 بگذرگاه ورغان آمد و بگذشت که یخ بسته بود و از پس بطلب او
 آمدند و بخواستند گذشت از رود، یخ بشکست و همه فرو شدند.
 و [ابو] ابراهیم باموی درنگ کرد و مرس قیب را بنزدیک امیر
 محمود رحمه الله فرستاد برسولی و گفت فساد آل سامان از جهت من
 مستقیم نگردد مگر بعنایت تو، بنگر تا چه صواب بینی آن کنم.
 چون مرس قیب برفت ابوالبراهیم بمرو شد و چون بکشمین
 [رسید] از ابوجعفر خواهرزاده یاری خواست، اجابت نکرد و
 برسول استخفاف کرد و بیرون آمد و با ابوالبراهیم حرب کرد و
 او را هزیمت کرد، و او سوی باورد بشد. و چون مرس رسول
 بنزدیک امیر محمود رحمه الله رسید، او را بسیار نیکوی کرد و
 کرامتها کرد و با مال بسیار باز فرستاد و ضمانت کرد بهر چه
 او را مراد آید [و] سوی ابوجعفر نامه نوشت تا او را هر چه
 بتواند خدمت کند و عذر خواهد. و ابوالبراهیم سوی بخارا
 رفت و از آنجا سوی سغد شد و پسر علمدار که سرعبازان
 سمرقند بود با سه هزار مرد و (۲) پیران سمرقند [با سه صد غلام]
 (ورق ۱۱۴ آ) بنزدیک او آمدند و خان بزرگ بحرب او آمد،
 خان را بشکستند اندر شعبان سنه اربع و تسعين و ثلثمائة. و پسر

1 — Lacuna. Cf. 'Uthbi, 143.

2 — A. B: بود باشد که هزار مرد از. Cf. 'Uthbi, 145.

حصار بگذشت بهاطیه شد و آنجا سه روز حرب کرد و بجزا و احد
 بباطیه [کذا] لشکر ساخت [و] پیش حرب امیر محمود فرستاد
 و خود با تنی چند بر ساحل آن ساسند (۱) برفت و چون امیر
 محمود خبر یافت سواری چند برابر او فرستاد تا اندرو رسیدند و
 آن همه قوم که با وی بود بگرفتند (۲). چون بجزا و آن حال
 بدید، کتاره بکشید و خوبستن را بکشت. ایشان سر او برداشتند
 و آن همه قوم او را دستگیر کردند و پیش امیر محمود [آوردند]،
 بسیار شادی کرد و بفرمود تا شمشیر اندر کفار نهادند و بسیار
 بکشتند و دوپست و هشتاد فیل بگرفتند. و چون امیر محمود از
 بهاطیه بازگشت خبر رسید که مردمان سیستان عاصی شدند،
 روی سوی سیستان کرد و چون آنجا رسید همه پیشروان سگزیان
 اندر حصار اوک (۳) شدند و امیر محمود یک روز حرب کرد،
 مهتر ایشان را بگرفت، همه سگزیان بطاعت آمدند و او سوی
 غزنین بازگشت با ظفر و فیروزی. و از غزنین قصد ملتان کرد و
 اندیشه کرد چون براه راست رود مبادا داؤد [بن] نصر را که
 امیر ملتان بود خبر باشد (ورق ۱۱۵ ب) و حزم آن بگیرد براه
 مخالف رفت. و ابدال بن اجیال (۴) براه بود و امیر محمود را
 راه نداد پس امیر محمود رحمة الله دست لشکر مطلق کرد تا اندر
 ولایت ابدال افتادند و همیگرفتند و کشتند و غارت کردند، و
 ابدال بگریخت و اندر کوههای کشمیر رفت و امیر محمود براه
 هندوستان بملتان رسید و هفت روز آن شهر را حصار کرد تا
 مردمان اندر میان آمدند و صلح کردند که هر سال بیست بار

1 — A: B. آساسند

2 — A, B. بگرفتند

3 — 'Utbi, 169 and Yaqut, I, 210 call it اوك

4 — Anandpal, son of Jaipal.

و شاه هندوستان اجیال (۱) برابر امیر محمود لشکرگاه بزد و دوازده هزار سوار و سی هزار پیاده و سیصد فیل بحرب آورده بود. پس صفها بکشیدند و دست بحرب بردند، خدای عز و جل مسلمانان را نصرت داد و امیر محمود رحمة الله فیروزی یافت و اجیال مقهور گشت و کافران نابود شدند و مسلمانان اندر آن معرکه پنج هزار کافر را کشته بودند و اجیال را اسیر گرفتند با پانزده تن از پسر و برادر او [و] بسیار غنائم یافتند از مال و برده و ستور و چنین گویند که اندر کردن اجیال قلاعه [بود] مرصع بجواهر، اهل بصر آن را صد و هشتاد هزار دینار قیمت کردند و اندر کردنهای دیگر سرهنگان هندو همچنین قلاعه (۲) یافتند قیمتی و این فتح روزا شنبه بود هشتم محرم سنه اتمی و تسعین و ثلثمائة. و از آنجا بویهند (۳) رفت و آن ولایت بسیاری بکشاد و چون بهار روی بنمود امیر محمود رحمة الله [به] غزنین باز آمد. و اندر محرم سنه ثلث و تسعین و ثلثمائة سیستان رفت و خلف بن احمد اندر حصار طاق شد که آن قلعتی محکم بود و امیر محمود رحمة الله بحرب ایستاد و چون روزگار همیشه بفرمود تا ییلان دو باره حصار طاق بپفکندند. (ورق ۱۱۵ آ) خلف بترسید و زنهار خواست و بیرون آمد و همه کلید گنجها پیش امیر محمود نهاد و امیر محمود او را لطف کرد و نیکو گفت و از وی پرسید که کجا خواهی تا فرستمت، خلف گفت بگوزگانان، او را آنجا فرستاد و میرک امیر خلف بدلهک بود [کذا]. و چون امیر محمود بغزنین باز آمد قصد بهاطیه کرد (۴) و از راه والشتان و

1 — Jaipala of the Shahiyya dynasty.

2 — A, B: قلعهها

3 — A, B: هند; but cf 'Utbi, 159.

4 — 'Utbi, gives this expedition after the rebellion in Sistan mentioned below.

اندیشید که اگر بر آویزند ترکان خان را بزنند و باشد که این ظفر و فیروزی را حشم رسد. و چون سباشی نگین بنزدیک ایلک رسید سباشی نگین را ملامت کرد بسیار، سرهنگان گفتند که با آن فیلان و سلاح و آلت و مردان هیچکس مقاومت تواند کرد. بعد از آن ایلک بهمه ماوراءالنهر کس فرستاد و لشکر خواست تا چهل هزار سوار کرد آمد و ایلک با آن لشکر از رود بگذشت و بیلخ آمد و امیر محمود رحمة الله آنجا رفت و بدشت کتر (۱) حرب کردند و چون لشکرها صف برکشیدند امیر محمود دو رکعت نماز گذارد و از خدای عز و جل فیروزی خواست و پس روی بحرب آورد و فرمود تا جمله فیلان را برانگیختند و حمله بردند. اندر ساعت ترکان هزیمت شدند و لشکر امیر محمود بسیاری ازیشان بکشتند و بسیاری (ورق ۱۱۶ ب) دستگیر کردند و آنچه بگریختند در آب غرق شدند و اسب و سلاح ایشان بستند. این فتح بروز یکشنبه بود بیست و دوم ماه ربیع الآخر سنه ثمان و تسعين و ثلثمائة. و چون امیر محمود ازین حرب فارغ شد خبر رسید که شوکپال (۲) نسله شاه که به نیشاپور بدست ابو علی سیمجوری اسیر افتاده بود و مسلمان شده، اندرین وقت مرتد شد. پس امیر محمود رحمة الله بروی ناخن آورد و او را بگرفت اندر کوههای کشنور (۳) و شوکپال چهار صد هزار درم پذیرفت، امیر محمود آنرا بهکین خازن بخشید و او را بجس کرد، تا مرگ اندر آن جس بود. و از آنجا سوی هندوستان رفت اندر سنه تسع و تسعين و ثلثمائة و با اقبال حرب کرد و اقبال را هزیمت کرد و سی فیل بگرفت و بسیار غنایم یافت لشکر. و از آنجا بقلعت بهیمنگر (۴)

1 — A, B: کتر or کر; but cf. Farrukhi, f. 168 a.

2 — سکپال, called نوايه شاه by 'Utbi.

3 — Probably کوههای کمپوره, in the Salt Range in the Punjab.

4 — A: بهج نفر

هزار هزار درم بدهد از ولایت ملتان و برین قرار افتاد و امیر محمود باز گشت و این اندر سنه ست و تسعین [و تلمشایه] بود. پس خبر رسید امیر محمود را که ترکان از آب گذاره شدند و بخراسان آمدند و پراگندند، پس بتعجیل از ملتان بغزنین آمد بمهدی نزدیک، و سبازی تکین ترك بهراة آمده بود و مستولی گشته و خیلی را به نیشاپور فرستاده بود تا آن ناحیت را ضبط کند، و ارسلان جاذب گماشته امیر محمود از نیشاپور باز گشته بود. و هنوز ترکان قرار نگرفته بودند که خبر آمد که امیر محمود از هندوستان باز آمد و ببلخ رفت. کسهای خان برفتند که بنزدیک خان شوند، راههای ایشان را گماشتگان امیر محمود گرفته بودند، ترکان متحیر ماندند و بنواحی مرو رود و سرخس و نسا و باورد همبگشتند و ارسلان جاذب از پس ایشان همیشد شهر بشهر و آنچه بدست آمدند همبگرفت و همی گشت. و امیر محمود مر التوتاش الحاجب را بمدد (ورق ۱۱۶ آ) او فرستاد، پس ترکان حیلہ کردند و بعضی بگذرگاه شدند و گروهی مخاطره کردند و جیحون بگذشتند و بیشتر از ایشان هلاک شدند و مادون النهر ازیشان خالی شد و امیر محمود خبر یافت که لختی ازیشان بر کناره آب شده اند. سمر و نخواهند گشت بودند از ختن اینه بزدند [کذا] (۱). ترکانی که مانده بودند چون آن بانگ بشنیدند خویشتن را اندر آب انداختند از بیم و غرق شدند و غازی آخر سالار آجا کتته اندر ماراد که حرب کرد [کذا] و امیر محمود رحمه الله قصد حرب ایشان کرد که سپاه ایشان از (۲) تاختن رنجه شده بودند

1 — Barthold (G. M. S.), 273. gives the following translation of this passage: Mahmud's soldiers "sang a Turkish song to a Khotanese melody."

2 — A. B: سپاه او را

قصه نانیس کرد و چون برو جیپال (۱) شاه هندوستان خبر یافت تافته گشت و رسول فرستاد سوی امیر محمود که اگر این عزم را بیفکمی و سوی نانیس نشوی پنجاه فیل خاربه بدهم. امیر محمود رحمة الله بدان سخن التفات نکرد و برفت [چون] بدیره رام رسید، مردمان رام بر راه آمدند، اندر انبوهی بیشه و اندر کمین گاهها بنشستند و بسیار مسلمانان را تباہ کردند. و چون بنانیس رسید شهر خالی کرده بودند. آنچه یافتند غارت کردند و بتان (ورق ۱۱۷ ب) بسیار بشکستند و آن بت جگر سوم را بغزین آوردند و بر درگاه بنهادند و خلق بسیار گرد آمد بنظاره آن. و اندر سنه ثلث و اربعمائه غرجستان را بکشد و شار شاه غرجستان را پیآورد و بند کرد و بشهر مستنگ فرستاد. و چون سنه ثلث و اربعمائه بآخر رسید ابوالفوارس بن بهاءالدوله از کرمان به بست بنزدیک امیر محمود رحمة الله آمد بزینهار از برادر (۲) خویش ابوشجاع [سلطان الدوله] و سه ماه بغزین پیود، و امیر محمود درین معنی نامها نوشت و تنبیه نمود تا میان ایشان صلح افتاد و برادر او ضمان کرد نیز که با او دیگر لجاج و تعصب نکند، پس ابو الفوارس باز گشت و بکرمان رفت و بسر ولایت خویش بنشست اندر ایمنی و راحت. و هم اندرین سال رسول عزیز مصر آمد که او را تهارتی گفتندی و چون نزدیک خراسان رسید فقها و اهل علم گفتند که این رسول بدعوة عزیز مصر همی آید و بر مذهب باطنیانست چون محمود این خبر بشنید نیز مر آن رسول را پیش خویش نگذاشت و فرمود تا او را بحسن بن طاهر بن مسلم العلوی سپردند و حسن تهارتی را بدست خویش کردن بزد بشهر بست. و اندر

1 Trilocanapal, probably son of Anandpal.

2 — A: برادران

شد و آن قلعه را حصار کرد و سه روز حرب کرد تا اهل قلعه بزمینهار آمدند و در باز کردند و امیر محمود با تنی چند از خاصگان خویش اندر قلعه شدند و آن خزینهای زر و سیم و الماس و هر چیزی که از روزگار بهیم پاندو (۱) نهاده بودند برگرفت و چندان مال یافت اندر آن قلعه که حد و قیاس آن پدید نبود و از آنجا بغزنین آمد و تخت زرین و سیمین بر در کوشک بنهاد و آن مال بصحرا بفرمود تا بریختند چنانکه همه حشم و رعیت بدیدند. و این اندر سنه اربعمائه بود. و چون سنه احدی و اربعمائه اندر (ورق ۱۱۷ آ) آمد از غزنین قصد ملتان کرد و آنجا رفت و باقی که از ولایت ملتان مانده بود بتمامی بگرفت و قرامطه که آنجا بودند بیشتر از ایشان بگرفت و بعضی را بکشت و بعضی را دست ببرید و نکال کرد و بعضی را بقلعهها باز داشت تا همه (۲) اندر آن جایهاء بمردند. و اندرین سال داؤد بن نصر را بگرفت و بغزنین آورد و از آنجا بقلعه غورك فرستاد و تا مرگ اندر آن قلعه بود (۳) و چنین خبر آوردند مر امیر محمود را که تائیسر جای بزرگست و بتان بسیار اندرو و این تائیسر بنزدیک هندوان همچنان است که مکه بنزدیک مسلمانان و سخت بزرگ دارند هندوان آن بقعت را و اندر آن شهر بتخانه سخت کهن است و اندر آن بتخانه بتی است که آن را جگر سوم گویند و چون امیر محمود رحمه الله این خبر را بشنید رغبتش اوفتاد که بشود و آن ولایت را بگیرد و آن بتخانه را ویران کند و مردی جزیل خویش را بحاصل آرد، و اندر سنه اثنین و اربعمائه از غزنین برفت و

۱ A: بهیم پاندو

۲ — A. تاهم

۳ — A. داشتند بود

آهین. پیش آن حصار لشکر را فرود آورد و جنگ به پیوست و
 چند گاه اندر آن بود، و چون وجه گرفت که آن حصار ستد
 شود سرمای سخت اندر آمد و برف آمدن گرفت و جهان یخ بند
 شد چنانکه نیز دست از سرما کار نکرد و از راه کوهپاء (ورق
 ۱۱۸ ب) کشمیر مر آن اهل حصار را مدد رسید از کشمیر و قوت
 یافتند. چون امیر محمود رحمة الله حال بر آن جمله بدید اندیشه
 کرد که نماید که بر سپاه وی حیلتی رود و از آن پایان قلعه باز
 گشت و بصحرا بیرون آمد از آن کوه و درها، چون وقت بهار
 آمد بفرزین باز آمد. و هم اندر سنه ست و اربعمائه نامۀ ابوالعباس
 المأمون بن المأمون خوارمشاه رسید از خوارزم، خواهر یمین الدولة را
 بخواست. و امیر محمود اجابت کرد و خواهر خویش بدو داد،
 سوی خوارزم بردندش. پس اندر سنه سبع و اربعمائه قومی از فضولیان
 و اوباش بخوارزم گرد آمدند و شورش کردند و اندر آن میان
 مر خوارزمشاه را بکشتند که داماد یمین الدولة بود رحمة الله و خبر
 بامیر یمین الدولة رسید، از غزنین سوی بلخ رفت و از آنجا قصد
 خوارزم کرد و چون بجعفر بند رسید که سرحد خوارزم است
 لشکر را تعبیه کرد و مر محمد بن ابراهیم الطای را بر مقدمه سپاه
 فرستاد و محمد الطای بجای فرود آمد با همه خیل خویش و
 چون بامداد بود مسلمانان بنماز و آبدست مشغول گشتند، پس خمار
 تاش سالار خوارزمیان با لشکر انبوه از پیابان برآمد و بر ایشان
 کوفت و قومی را از خیل محمد طای بکشت و چون این خبر
 بامیر محمود رحمة الله بر رسید تنگدل شد و فوجی از غلامان سرای
 را فرستاد تا بر اثر خمار تاش برقتند و آن همه لشکر او را
 تار و (ورق ۱۱۹ آ) مار کردند (۱) و خمار تاش را دستگیر کردند

سنه اربع و اربعمأة قصد قلعه تدنه کرد با لشکر و چون برو جیال شاه هندوستان خبر یافت مردان کاری بر آن قلعه بگماشت تا آن قلعه را نگاه دارند و خود را سوی دره کشمیر کشد و برفت. و چون امیر محمود رحمة الله بنده (۱) بگرفتند و حفاران سمج همی بریدند و ترکان (ورق ۱۱۸ آ) نیز بر سر دیوار همی انداختند و چون اهل حصار آن چنان حرب بدیدند در وقت زینهار خواستند و حصار بدادند و امیر محمود با تنی چند از خاصکان او در حصار رفتند و مالی و سلاحی که بود برداشتند و امیر محمود مر سارغ را بکوتوالی آن قلعه بگماشت (۲). و از آنجا روی سوی دره کشمیر نهاد که برو جیال آنجا بود و چون برو جیال خبر یافت از آنجا نیز بگریخت و امیر محمود فرمان [داد] تا آن قلعه که اندر آن دره (۳) کشمیر بود همه بگرفتند و غارت کردند و لشکر از آن قلعه بسیار غنایم و برده یافت و بسیار کافران باسلام آمدند. و اندرین سال فرمود هر جای که کشاده بود از دیار کفار مسجدهای جامع ساختند و استادان را فرمود تا بهر جای بفرستادند تا مر هندوان را شرایط اسلام پیاموختند و خود با ظفر و فیروزی سوی غزنین آمد، و این فتح تدنه اندر سنه خمس و اربعمأة بود. چون سنه ست [و اربعمأة] اندر آمد قصد کشمیر کرد و از غزنین روی بر آن جانب نهاد چون بدره کشمیر رسید هوا سرد شد و زمستان اندر آمد و اندر دره کشمیر حصاری بود بس حصین و محکم و اندرو آب و مردم انبوه و آن حصار را لوهکوت (۴) خوانند یعنی (۵) حصار

1 — Lacuna in A, B.

2 — A. بگماشتند

3 — A. ده

4 — Kalhan, II, 293-300, Loharakotta; modern Loharin.

5 — A. بعضی

که سوی قنوج رود و آن ولایتی بود بسیار آبادان و تونکر کافرند بسیار، پس از هفت آب مخاطره بگذشت چون بسرحد قنوج رسید بکوره نامی که امیر سرحد بود رسول فرستاد طاعت نمود و امان خواست، او را زینهار داد و از آنجا بقلعه برنه (۱) شد و امیر آن قلعه هردت بود، بگریخت و قوم خویش را بگذاشت (۲) و قوم هردت قلعه حصار کردند چون سپاه اسلام اندر رسیدند و اهل حصار آلت و ابهت ایشان بدیدند. کسان اندر میان کردند و هزار بار هزار درم و سی میل بدادند و خویشتن را باز خریدند. و از آنجا بقلعه مهاون (۳) شدند و امیر آن قلعه کلچندر بود و این قلعه بر کنار آب جون بود و چون کلچندر خبر آمدن امیر یمین الدولة بشنید بر پیلی نشست که بهترین همه پیلان او بود و خواست که از آب گذاره شود. امیر محمود رحمة الله خبر یافت، فرمود تا راهها را برگرفتند، چون کلچندر خبر یافت کتاره بزد و خویشتن را بکشت و سپاه یمین الدولة اندر آن حصار افتادند و صد و هشتاد و پنج فیل خاربه بگرفتند و چندان مال غنیمت یافتند که ویرا قیاسی نمود. و از آنجا سوی قلعه مانوره [شد] (ورق ۱۲۰ آ) که شهری بزرگست و بتکده هندوانست و چنین گویند که مولد کشن بن باسديو که هندوان او را پیغمبر خود گویند، بدین مانوره بوده است. و چون امیر محمود رحمة الله بدین ولایت مانوره رسید هیچکس بحرب پیش او نیامد، فرمود تا لشکر اندر آن ولایت افتادند و هر جای که بتکده بود همیکندند و همی سوختند و مال آن ولایت بتاراج همی بردند. و امیر محمود از آن بتخانها و خزاین آن دیار چندان مال یافت که اندازه آن پدید نبود و

۱ - A: ترنه

۲ - 'Utbi, 305; and, 'Unsuri, 141, say that Hardat embraced Islam.

۳ - Mahaban near Muttra

و پیاوردند و کشته و خسته را قیاس نبود و چون بهزار اسپ رسیدند لشکر خوارزم با تعبیه هر چه تمامتر همه با سلاحهای تمام آراسته و ساخته پیش لشکر یمینالدوله آمدند و صفها بکشیدند و میمنه و میسر و قلب و جناح راست کردند و حرب به پیوستند و پس روزگاری نشد که لشکر خوارزمیان هزیمت شدند و البتکین بخاری که سپهسالار خوارزمیان بود دستگیر شد و سپاه یمینالدوله روی بخوارزم نهادند و شهر خوارزم را بگرفتند. اول کاری آن کرد یمینالدوله که بفرمود تا همه مجرمان را چون البتکین بخاری (۱) و غیره بگرفتند و پیش او آوردند پس بفرمود تا مکافات هر یک بکردند، اهل قصاص را بقصاص رسانیدند و بعضی را بمالیدند و ادب کردند و بعضی را بند نهادند و باز داشتند. و امیر محمود رحمه الله مر حاجب بزرگ خویش التومانش را بخوارزم شاهی نامزد کرد و خوارزم و کرگانج بدو داد و او را تا آخر عهد خویش خوارزم شاه کرد و اندر طاعت و بندگی امیر محمود رحمه الله و خاندان او بود. و فتح خوارزم پنجم صفر سنه ثمان و اربعمائه [بود]. و از آنجا باز گشت و ببلخ آمد، چند وقت آنجا مقام کرد و مر امیر مسعود را رحمه الله ببلخ خواند (۲) و چون پیش پدر آمد او را نیکوی گفت و ولایت هرات بدو داد و او را سوی هرات کسبل کرد و مر ابوسهل محمد بن الحسین الزوزنی (ورق ۱۱۹ ب) را کدخدای او داد و با او بهرات بفرستاد. و ولایت کوزگانان مر امیر محمد (۳) را رحمه الله داد و او را همچنان خلعت داد و نیکوی گفت و سوی کوزگانان کسبل کرد و ابوبکر قهستانیرا با او بفرستاد و چون سنه تسع و اربعمائه اندر آمد امیر محمود رحمه الله رای زد

1 — A, B: ابوالعباس; but see 'Utbi, 303: and Baihaqi, 852.

2 — A: خواندند

3 — A: محمود

و لشکر بولایت خویش باز رساند. و چون خبر آمدن محمود رحمة الله بدان دیار رسید جیال (۱) از کنگ گذاره آمد و سوی باری آمد و امیر یمین الدولة از آب گذاره شد و آن همه لشکرها را برهم زد، و جیال (۱) با هندوی چند بگریخت و نیز پیش محمود نیامدند پس قصد شهر باری کردند و شهر از مردم خالی یافتند، همه بتخانها را بسوختند و آنچه یافتند غارت کردند. و از آنجا لشکر سوی ولایت تدا کشید و از چند آب بزرگ گذاره شد و تدا خبر آمدن سپاه اسلام یافته بود مر حرب را مهیا گشته و لشکر بسیار بنزدیک خویش جمع کرده و چنین گویند که اندر لشکر او سی و شش هزار سوار بود و چهل و صد و پنجاهزار پیاده و ششصد و چهل فیل و هم اندر قیاس این سپاه سلاح (ورق ۱۲۱ آ) و خزینه و غلف، و امیر محمود چون بنزدیک او رسید لشکر را بتعییه فرود آورد و میمنه و میسر و قلب و جناحین و مقدمه و ساقه بساخت و طلایه فرستاد و فرود آمد بحزم و احتیاط پس رسول فرستاد سوی تدا، او را پند داد و وعید نمود و بیدار کرد و پیغامها داد باعذار و انذار که مسلمان شو و ازین همه رنج و زیان ایمن باش. تدا جواب داد که مرا با تو جز حرب کاری نخواهد بود و چنین شنیدم از بعضی ثقات که امیر یمین الدولة رحمة الله آنروز بر بالای شد بنظاره سپاه تدا و نگاه کرد یک جهان خیمه و خرپشته و سرای پرده دید و سوار و پیاده و فیل، پشیمانی گونه اندر دل او آمد. پس استعانت خواست از ایزد تعالی تا او را ظفر دهد، و چون شب اندر آمد ایزد تعالی ربی و فرعی اندر دل تدا افکند و لشکر برداشت و بگریخت و روز دیگر امیر محمود رحمة الله رسول فرستاد، چون

یکپاره یا قوت کحلی یافت بوزن چهار صد [و] پنجاه مثقال [کذا]
و هرگز هیچکس چنین گوهر ندیده بود و بتانی که از زر و
سیم بودند بی حد و بی اندازه بود يك بت زرین را امیر محمود
رحمة الله فرمود تا بشکستند و بسنجیدند نود و هشت هزار و سیصد
مثقال زر پخته بود و مانند این مال و جواهر بسیار بحاصل شد
از آنجا، و این فتح قنوج اندر هشتم شعبان بود (۱) سنه تسع
و اربعماية. و چون رأی قنوج را بدست یاورند زود از آنجا باز
گشت و اندر راه قنوج که سوی غزنین همی آمد خزینه چند رأی
پیش او آمد با مالی عظیم و فیلی بود مرین چند رأی را نامدار
چنانکه بهمة هندوستان بدو مثل زدندی و امیر یمین الدولة نام آن
فیل شنیده بود و قصد کرده که آن فیل را باید خرید بهر مالی
که طمع دارد و اگر پنجاه فیل خواهد بدله آن يك فیل بدهد
و اتفاق نيك را این فیل اندر راه از پیش چند رأی بگریخت و
بی یلبان همی آمد تا سرایرده یمین الدولة و چون امیر محمود آن را
بدید ایزد (ورق ۱۲۰ ب) تعالی را شکر کرد و آن فیل را
خداداد نام نهاد و از آنجا با فتح و نصرت و غنایم بسیار سوی
غزنین مراجعت فرمود، و چنین گویند ثقات که آن سال شمار
کردند غنایم سفر قنوج را که امیر یمین الدولة آورده بود بیست و
اندبار هزار هزار درم و پنجاه و سه هزار برده و سیصد و پنجاه و اند
فیل بود. و چون تیرماه اندر آمد اندر سنه عشر و اربعماية امیر
یمین الدولة رحمة الله قصد تدا (۲) کرد که او مر راجبال (۳) امیر
قنوج را کشته بود و نکوهش کرد که چرا از پیش سپاه محمودی
هزیمت شدی و مر تروجیال را پذیرفته بود که او را نصرت کند

۱ — A: بود بس

۲ — His name was Ganda. See *Epigraphica Indica*, I, 295-307.

۳ — Rajyapal, cf. V. A. Smith: *Early History of India*, 383.

و اکراه و بشمشیر اسلام اندر کردن ایشان کرد و ایشان طائفاً او مکرهاً آن پذیرفتند و اسلام اندر آن دیار آشکارا شد (ورق ۱۲۲ آ) و این فتح نور و قیرات اندر سنه احدى عشر و اربعمائه بود. و چون سنه اثنی عشر و اربعمائه اندر آمد قصد کشمیر کرد و حصار لوهر کوت را اندر پیچید و یکماه آنجا مقام کرد و از آنچه آن قلعه بغایت منیع و محکم بود نتوانست کشاد. و اندرین سال امیر نصر بن ناصرالدین رحمة الله فرمان یافته بود و امیر یوسف بن ناصرالدین رحمة الله با یمین الدولة رفته بود و چون لوهر کوت کشادن ممکن نگشت از آن دزد پیران آمد و بر جانب لوهور و ناکیش (۱) برفت و لشکر پراگند تا اندر آن کوه پایها همی غزو کردند و چون بهار آمد روی سوی غزنین نهاد. و چون سنه ثلاث عشر و اربعمائه اندر آمد امیر محمود رحمة الله قصد ولایت قدا کرد و چون بقلعه گوالیار رسید آن قلعه را اندر پیچید و حصار کرد و لشکر را فرمود تا همه حوالی آن بگرفتند و از آنچه قلعه بس منیع و محکم بود و بر سنگخازه نهاده بود و از منبعی که بود حفر و تیرانداز را بر آن دست نبود و ممکن نگشت همی سدن آن حصار و امیر محمود رحمة الله چهار شبانروز اندر آن بماند، پس سالار حصار کس فرستاد و صلح جست و سی و پنج فیل بداد تا لشکر یمین الدولة از آنجا باز گشتند و سوی کالنجر رفتند که قلعه قدا بود. و قدا اندر آن قلعه بود یا همه حشم و حاشیت و خویشان و امیر (ورق ۱۲۲ ب) محمود رحمة الله بفرمود تا همه گرها کرد قلعه لشکر او فرود آمدند و تدبیرها همیکرد از آنچه این قلعه بر جای سخت بلند و منیع بود چنانکه حیل را و مردی را بدو راه نبود. و نیز بنای حصار

رسول بلشکرگاه تدا آمد دیار ندید [کذا] همه آلت بر جای بگذاشته و مردم رفته و ستور و فیل برده. رسول باز آمد و امیر محمود را خبر داد، فرمود تا کمینگاهها بجستند و پی لشکر نگاه کردند، همه رفته بودند. امیر یمین الدولة خدای را عز و جل شکر کرد و فرمود تا لشکرگاه تدا را غارت کردند و مال بسیار از هر جنس غارت شد و از آنجا سوی غزنین باز گشت با ظفر و فیروزی. و اندر راه بیشه پیش آمد، لشکر اندر بیشه (ورق ۱۲۱ ب) شدند، پانصد و هشتاد فیل تدا را اندر آن بیشه یافتند، همه را برانندند و بلشکرگاه آوردند. پس خبر آوردند مر امیر یمین الدولة را که دو دره است یکی را قیرات گویند و دیگر را نور و جایهای محکم است و مردم آن کافرو بت پرست. و یمین الدولة قصد آن درها کرد با سپاه خویش [و] فرمود تا کارگران ابوہ از آهنگران و درودگران و سنگ شکن با لشکر برفتند تا راهها را همی پیراستند و درختان همی بریدند و سنگ همی شکستند و چون آنجا رسیدند اول قصد قیرات کردند و قیرات جای منزہ است و مردماش شیرپرست (۱) و هوای او سردسیر و میوہ فراوان. و چون شاه قیرات خبر یافت پیش آمد و طاعت نمود و زینہار خواست، امیر محمود رحمۃ اللہ او را پذیرفت و نیکوی کرد بجای او. و شاه قیرات مسلمان شد و بسیار مردم از قیرات مسلمان شدند بہ تبعیت آن شاه و استادان را پذیرفتند و آغازیدند شرایط آموختن و شریعت را ورزیدن. اما مردمان نود نمرود کردند پس امیر محمود رحمۃ اللہ فرمود مر حاجب علی بن ایل ارسلان القریب را تا بنور شد و آن را فتح کرد و قلعه بنا کرد و مر علی بن قدر راحوق را کونوالی آن قلعه داد و فرمود بعنف

و چون سنه خمس و عشر و اربعمائه اندر آمد امیر محمود رحمه الله قصد بلخ کرد که آنجا شود و زمستان بیاشد و چون بلخ رسید بهر وقت متظلمان علی نگین از جانب ماوراءالنهر بنزدیک وی همی آمدند و از علی نگین تظلم همیکردند که نارواییهای بسیار میکند و مردمان را همی بدرد دارد و بر رعایا و اهل صلاح از وی رنج است. و چون تظلم بسیار شد امیر محمود قصد کرد که آن جست [کذا] بکند و آن مسلمانان را از آن رنج و بلا برهاند و نیز آرزویش بود که از جیحون گذاره شود و آن دیار را مطالعه کند و اندر آن تدبیر ایستاد و گفت اگر بکشتی بگذریم باشد که خللی افتد (ورق ۱۲۳ ب) و چند گاه اندر آن بود تا آلت آن بساختند و آنچنان بود که فرمود تا زنجیرهای سطر ساختند و ماده هر یکی مقدار دو ارش و سه ارش و همه زنجیرها را اندر چرم گاو گرفت و کشتیا بیاوردند و اندر عرض جیحون بر یکدیگر ببستند بدان زنجیرهای و ماده و بر قرینهای که اندر کشتیهای ترکیب کرده بودند و از سیستان لیفهای قوی آورده بودند چنانکه هر لیفی را اشتری برداشته بود و بدان لیفها کشتیا را نیز به بستند و تجویفهای کشتی را بحشو بیاگندند چنانکه سوار و پیاده و اشتر و استر و خر آسان بر آنجا بتوانست گذشت. و پس لشکر را برین پل گذاره کرد و خود گذاره شد و چون خبر یمین الدولة بماوراءالنهر رسید هزاره (۱) اندر اهل آن دیار افتاد و ملوک آن دیار متحیر شدند، اول کسی امیر چغانیان بود که بخدمت او آمد با همه لشکر خویش و خود را عرضه کرد و خدمتی که توانست بکرد و پس خوارزمشاه حاجب التومانش با همه لشکر خویش بنزدیک امیر محمود آمد. و پس امیر محمود

بر سنگ‌خاره بود که حفر کردن و بریدن را وجه نبود و تدبیر دیگر دست نداد، فرود نشست و چندروز بماند بر آنجا. چون تدا نگاه کرد و آن لشکر انبوه بدید که همه راهها بگرفته بودند (۱) رسولان اندر میان کرد تا اندر معنی صلح سخن گفتند و بر آن بنهادند که تدا جزیه بدهد و اندر عاجل هدیه برسم بفرستد و سیصد فیل خاربه بدهد. و تدا بدین صلح شادمانه گشت، در وقت سیصد فیل را بفرمود تا بی‌فیلانان از قلعه بیرون رانند و امیر محمود رحمة الله بفرمود تا ترکان و لشکریان اندر اوفتادند و آن فیلان را بگرفتند و برنشتند و اهل حصار نظاره همیکردند سخت عجب داشتند از آن دلیری ایشان. پس تدا شعری گفت امیر محمود را بلفت هندوی و بنزدیک او فرستاد. امیر محمود رحمة الله فرمود تا آن شعر را بر همه شعراء هندوان و پارسیان و نازیان عرضه کردند همه (ورق ۱۲۳ آ) پسندیدند و گفتند سخن ازین بلیغ‌تر و بلندتر توان گفت. و امیر محمود بدان افتخار کرد و فرمود تا منشوری نوشتند تدا را بامارت پانزده قلعه و بنزدیک او فرستادند گفت این صله آن شعر است که از بهر ما گفتی و با آن بسیار چیز فرستاد از طرایف و جواهر و خلعتها و تدا همچنان بسیار مال و جواهر فرستاد و امیر محمود رحمة الله با فتح و ظفر از آنجا باز گشت و بغزنین آمد. و اندر سنه اربع عشر و اربعمائه بفرمود تا لشکر را تعبیه کردند پنجاه و چهار هزار سوار آمد که بدشت شابهار بعرض گاه حاضر آمدند بیرون از سوارانی که باطراف مملکت بودند و شجنگان نواحی بودند و هزار و سیصد فیل با برگستوان و آلت تمام بشمار آمد که اندرین تعبیه آمده بود. و ستور را از اشتر و اسب خود قیاس نمود.

آمدند و چون یکدیگر را بدیدند هر دو پیاده شدند. و امیر محمود رحمه الله یکتا گوهر پیش بها با دستارچه بخزینه دار داده بود فرمود تا در دست قدرخان داد، و قدرخان همچنین گوهری آورده بود از رعب و فزع که بدو رسید فراموش کرد و چون از پیش محمود باز (ورق ۱۲۴ ب) گشت یادش آمد، بدست کس خویش فرستاد و عذر خواست و باز گشت و چون روز دیگر بود امیر محمود رحمه الله بفرمود تا خیمه بزرگ از دیبای منسوج بزدند و کار بساختند میزبانی را و رسول فرستاد و مر قدرخان را مهمان خواند — صفت مجلس و مهمانی — و چون قدرخان پیامد بفرمود تا خوانی پیاراستند هر چه نیکوتر و امیر محمود رحمه الله با وی بهم در یک خوان نان خوردند و چون از خوان فارغ شدند بمجلس طرب آمدند و مجلس آراسته بود سخت بدیع از سپرغمهای غریب و میوه های لذیذ و جواهر گرانمایه و مجلس جامها زرین و بلور و آئینهای بدیع و نوادر چنانچه قدرخان اندر آن خیره ماند و زمانی نشستند و قدرخان شراب نخورد از آنچه ملوک ماوراء النهر را رسم نیست شراب خوردن خاصه آن (۱) ملکان ترکان ایشان [کذا] و زمانی سماع شنیدند و برخاستند پس امیر محمود رحمه الله بفرمود تا تزاری که بایست حاضر کردند از اداتها (۲) زرین و سیمین و گوهرهای گرانمایه و طرازیهای بغدادی و جامهای نیکو و سلاحهای یش بها و اسپان گران بها با ستامهای زرین و بعضای مرصع بجواهر و ده ماده قبل با ستامهای زرین و بعضاهای مرصع بجواهر، اشتراک بردعی با هراها بزر و هودجهای (۳) اشتراک با کمرها و ماههای زرین و سیمین

۱ — A: خاصه که آن

۲ — Barthold: آوازیهای

۳ — A, B: و هودجهای از دیباج منسوج و نسج

فرمود تا سرای پرده بزرگ بزدند چنانکه ده هزار سوار را اندر آن سرای پرده جای بود. و یکی سرای پرده دیگر خاصه او را از دیبای شستری لعل بزدند و ستاره او و خریشته از دیباج نسج. پس فرمود تا لشکر را تعبیه کردند میمنه و میسر و قلب و جناحین بساختند و فرمود تا زرادخانه اندر قفای هر تعبیه (ورق ۱۲۴ آ) بداشتند و فیلان با برگستوان و پالان بستانیدند [کذا] و پس فرمود تا بیکبار بوق و دبدبه و دهل و طبل بزدند و بر پشت فیلان تمهالی و آئینه فیلان و مهره سبید و سنکه و شدف و محصور (۱) بزدند و جهان از آواز ایشان کر خواست گشت. و مردمان مدهوش گردیدند (۲) و هر کس که از ترکستان و ماوراءالنهر اندر آن لشکر گاه حاضر بودند زهره شان بخواست کفید (۳).

ملاقات یوسف قدر خان با سلطان محمود رحمهما الله

چون قدر (۴) خان که سالار همه ترکستان بود و خان بزرگ او بود خبر یافت از گذاره شدن یمین الدولة از جیحون، از کاشغر برفت و قصد التقاء امیر محمود کرد که تا بیاید و با وی دیدار کند و عهد تازه کند. پس از کاشغر برفت، سوی سمرقند آمد و از آنجا پیشتر آمد بر سیل صلح و دوستی تا بیک فرسنگی سپاه امیر محمود رسید و آنجا فرود آمد و سرای پرده فرمود تا بزدند و رسولان بفرستاد و امیر محمود را رحمه الله از آمدن خویش خبر داد و اشتیاق نمود بدیدار او. امیر محمود همچنان جواب نیکو داد و جای مسما کرد که آنجا دیدار کنند، پس امیر محمود رحمه الله با سواری چند و قدر خان با سواری چند آنجا

۱ — Barthold, سچور

۲ — A: کردند

۳ — A: کفید گویند B: خواست گفتند and Barthold. بخواست گفتن

۴ — Barthold, (G. M. S.) 273, n. 5.

رحمة الله مر حاجب بلکاتگین را بطلب ایشان بفرستاد، او برفت و حیلتنها کرد تا زن و دختران و بنه علی نگین را بدست کرد و یش امیر محمود آورد و این اندر سنه ست و عشر و اربعمائه بود.

ابتداء ترکان سلجوقی

و اندرین وقت که امیر محمود بماوراءالنهر بود فوجی مردم از سالاران و پیشروان ترکستان پیش او آمدند و بنالیدند از ستم امراء ایشان برایشان و از رنجهای که بر ایشان همی بود، گفتند ما چهار هزار خانه ایم اگر فرمان باشد خداوند ما را پذیرد که از آب گذاره شویم و اندر خراسان وطن سازیم، او را از ما راحت باشد و ولایت او را از ما فراخی باشد که ما مردمان دشتی ایم و کوسفندان فراوان داریم و اندر لشکر او از ما انبوهی باشد. امیر محمود رحمة الله علیه رغبت افقادی که ایشان را از آب گذاره آرد، پس دل ایشان گرم کرد و ایشان را امیدهای نیکو نمود و مثال داد تا از آب گذاره آیند، و ایشان بحکم فرمان او چهار هزار خانه از مرد و زن و کودک و بنه و کوسفند و اشتر و اسب و ستوران بتمامی از آب گذاره آمدند و اندر یابان سرخس و یابان فرا[وه] و باورد فرود آمدند و خرگاهها بزدند و همانجا همی بودند. و چون امیر محمود از آب گذاره آمد امیر طوس ابوالحرث ارسلان الجاذب پیش او آمد، گفت این ترکمانان را اندر ولایت خویش چرا آوردی (ورق ۱۲۶ آ) این خطا بود که کردی، اکنون که آوردی همه را بکش و یا بمن ده تا انگشتهای من ایشان بپریم تا تیر متواتر انداخت. امیر محمود را رحمة الله از آن عجب آمد گفت بی رحم مردی و سخت سطر دلی، پس امیر طوس گفت اگر نکنی بسیار پشیمانی خوری و همچنان بود و تا بدین غایت

و جلاجل و هودجهای از دیساج منسوج و نسج و فرشهای
 کرانمایه از محفورپه‌اء ارمنی و قالی‌ه‌اء اویسی (ورق ۱۲۵ آ)
 و یوقلمون و دستهای نسج و منسوج و طبرهای معلم مور (۱)
 و تیغهای هندی و عود قماری و صندل مصفری (۲) و عنبر اشهب
 و کوران ماده و پوستهای پلنگ بربری و سگان شکاری و چرغان
 و عقاب شکوه داده بر کلنگ و آهو و نضچیر و مر قدرخان را
 باعزاز و اکرام باز گردانید و او را لطف بسیار کرد و عذر خواست.
 و چون قدرخان بلشکرگاه خود رسید و آن چندان چیز از
 طرایف و متاع و سلاح و مال بدید متحیر گشت و ندانست
 که مکافات آن چگونه کند پس بفرمود خزینه‌دار را تا در خزینه
 بکشد و مال بسیار بیرون آورد و بنزدیک امیر محمود فرستاد
 با چیزهای که از ترکستان خیزد از اسپان نیک با تار و آلت زرین
 و غلامان ترک با کمر و کیش بزر و باز و شاهین و موپهای
 سمور و سنجاب و قاقم و روباه و اداتها ساخت از پشت و دمیشه (۳)
 ختو و طریف و دیبای چینی و دارخاشاک چینی و آنچه بدین
 ماند و هر دو ملک از یکدیگر جدا شدند برضا و صلح و نیکوی.
 و چون علی نگین خبر یافت بگریخت و اندر بیابان شد و
 امیر محمود صاحب خبران نصب کرد از جهت علی نگین را، پس
 خبر آوردند که اسرائیل بن سلجوق بجای پنهان شده است و
 یمین‌الدوله کسان فرستاد تا او را از آنجا بیرون آوردند و سوی
 غزنین فرستاد و از آنجا سوی هندوستان فرستاد او را، تا آخر
 عهد آنجا بود. پس خبر آوردند که عیال و بنه علی (ورق
 ۱۲۵ ب) نگین بر اثر او همی اندر بیابان بخواهد شد، امیر محمود

پاره پاره کردند و بعضی ازو بر اشتر نهادند و بغزین آوردند و تا بدین غایت بر در مسجد غزین افکنده است و گنجی بود اندر زیر بتان، آن گنج را برداشت و مالی عظیم از آنجا بحاصل کرد چه بتان سیمین و جواهر ایشان و چه گنج از دیگر غنیمتها و از آنجا بازگشت و سبب آن بود که پرم دیو که بادشاه هندوان بود براه بود و امیر محمود گفت که نباید که این فتح بزرگوار را چشم رسد، از راه راست نیامد دلیل آن راه گرفت و بر راه منصوره و ساحل سیحون روی سوی ملتان نهاد و اندر آن راه بر لشکریان رنج بسیار رسید چه از وجه خشکی بیابان و چه از جتان سند و از هر نوعی و مردم بسیار از لشکریان اسلام اندر آن راه هلاک شدند [و] بیشتر از ستوران هلاک شدند تا بملتان رسیدند و از آنجا روی بغزین نهادند (ورق ۱۲۷ آ) و امیر محمود رحمه الله بغزین آمد با لشکر خویش اندر سنه سبع عشر و اربعمائه و هم اندرین سال رسولان آمدند از نزدیک قتا خان و ایغر خان (۱)، بسوی امیر محمود پیغامها نیکو آوردند و خویشتن را بخدمت عرضه کردند و التماس نمودند که خواهیم که میان ما وصلت باشد و امیر محمود ایشان را بفرمود تا نیکو فرود آوردند و پس پیغام ایشان را جواب داد که ما مسلمانیم و شما کافرانید و ما را نشاید خواهر و دختر خویش بشما دادن، اگر مسلمان شوید تدبیر آن کرده آید و رسولان را بر سیل خوبی باز گردانید. و اندر شوال سنه سبع عشر و اربعمائه نامه القادر بالله آمد با عهد و لوای خراسان و هندوستان و نیمروز و خوارزم، مر امیر محمود را و فرزندان و برادران او را لقبها نهاد، اما امیر محمود را کُهِف الدُولَة و الاسلام و امیر مسعود را شهاب الدُولَة و جمال المله و امیر محمد را جلال الدُولَة

هنوز بصلاح نیامده است. و امیر محمود رحمه الله از بلخ بغزنین آمد و تابستان آنجا بود. و چون زمستان اندر آمد بر عرف و عادت خویش سوی هندوستان رفت بغزا و پیش او حکایت کردند که بر ساحل دریای محیط شهرست بزرگ و آن را سومنات گویند و آن شهر مر هندوان (۱) را چنانست که مر مسلمانان را مکه و اندرو بت بسیار است از زر و سیم و منات را که بروزگار سید عالم صلی الله علیه و سلم از کعبه براه عدن گریزآیندند بدانجاست و آنرا بزرگرفته اند و گوهرها اندرو نشانده و مالی عظیم اندر خزینهای آن بتخانه نهاده اند اما راه او سخت پر خطر است و مخوف و با رنج بسیار و چون امیر محمود رحمه الله این خبر بشنید او را رغبت افتاد که بدان شهر شود و آن بتان را ناچیز کند و غزوی بکند و از هندوستان روی سوی سومنات نهاد و چون نزدیک شهر رسید و آن را شمنان و برهمنان بدیدند همه پرستش بتان مشغول گشتند و سالار آن شهر از شهر بیرون آمد و اندر (ورق ۱۲۶ ب) کشتی نشستند با عیال و بنه خویش و اندر دریا شدند و بر جزیره فرود آمد و همی بودند تا لشکر اسلام از آن دیار نرفتند ایشان از آن جزیره بیرون نیامدند و چون لشکر اسلام نزدیک شهر آمدند مردم شهر را در حصار گرفتند و بحرب به پیوستند و بسی روزگار نشد که حصار بکشادند و لشکر امیر محمود اندر افتادند و کشتنی کردند هر چه منکرتر و بسیار کفار کشته شدند و امیر محمود رحمه الله بفرمود تا مؤذن بر سر دیهره (۲) شد و بایک نماز داد و آن بتان را همه بشکستند و بسوختند و ناچیز کردند و آن سنگ منات را از بیخ برکنندند و

کشتی محمودیان نزدیک کشتی جتان رسیدی شاخی بزدی و کشتی جتان را خورد بشکستی و غرقه کشتی و همبرین گرنه حرب همی کردند تا کشتیهای جتان بشکست یا غرقه شد یا هزیمت شد و بر ساحل سیحون سوار و پیاده و فیل گرفته بود تا هر چه از آب برون شدی آن سوار و پیاده او را گرفتی و بشکستی و از آنجا بر ساحل سیحون همچنان همیرفتند تا بر بنه ایشان (ورق ۱۲۸ آ) رسیدند و بنه را غارت کردند و برده بسیار یافتند و از آنجا با ظفر و فیروزی روی بغزین نهادند. و چون سنه ثمان و اربعمائه با آخر رسید مردمان نسا و باورد و فرا [و] بدرگاه آمدند و از فساد ترکمانان بنالیدند و از دست درازی ایشان که اندر آن دیار همیکردند و امیر محمود نامه فرمود نوشتن سوی امیر طوس ابوالحرث ارسلان الجاذب رحمه الله و او را مثال داد تا آن ترکمانان را مالش دهد و دست ایشان از رعایا کوتاه کند و امیر طوس بر حکم فرمان بر ایشان ناخن برد و ترکمانان انبوه شده بودند، پیش او آمدند و حرب کردند و بسیار مردم بکشتند و بسیار را مجروح کردند و بچند دفت امیر طوس بر ایشان ناخن برد، هیچ توانست کرد و آن تظلم و شکایت از درگاه محمود رحمه الله هیچ گونه بریده نگشت. پس نامه فرمود سوی امیر طوس و او را ملامت کرد و بعجز منسوب کرد، امیر طوس جواب نوشت که ترکمانان سخت قوی گشته اند و تدارک فساد ایشان جز برای و رکاب خاصه توان کرد اگر خداوند بتن خویش نیاید بتلافی فساد ایشان قوی تر گردند و تدارک دشوارتر گردد. و چون امیر محمود این نامه را بخواند تنگدل شد و نیز قرار نکرد و لشکر بکشید و اندر سنه تسع عشر و اربعمائه از غزین حرکت کرد، سوی بست رفت و از آنجا سوی طوس کشید و امیر طوس

و جمال الملة و امير يوسف را عضدالدولة و مويدالملة و نامه نوشته بودند و اندر نامه گفته بود که هر کسی را که تو خواهی ولی عهد خویش کن و اختیار تو اتفاق ماست و بر آن غزاها که امیر محمود کرده بود قادر او را شکر بسیار کرد[ه] بود و او را بسیار ستوده و رسیدن این عهد و لوا و القاب ببلخ بود. و امیر محمود را رحمة الله از جهت جتان ملتان و بهاطیه ساحل سیحون غضبی عظیم اندر دل بود بدان بی ادبها که اندر راه سومنات کرده بودند و خواست که مکافات آن بکند و ایشان را مالشی دهد. پس چون سنه (ورق ۱۲۷ ب) ثمان عشر و اربعمأة اندر آمد مرتبه دوازدهم (۱) لشکر جمع کرد و روی سوی ملتان نهاد و چون بملتان رسید بفرمود تا چهار صد و هزار (۲) کشتی نیک بساختند و بفرمود تا بر هر کشتی سه شاخ تیز قوی آهنین ترکیب کردند یکی از پیش بر پیشانی کشتی و دو بر پهلوی کشتی و هر شاخی بغایت قوی و تیز کرده چنانکه بر هر جای از آن شاخ بزدی اگر چه قوی چیز بودی آنرا بدریدی و بشکستی و ناچیز کردی و این هزار [و] چهار صد کشتی را بفرمود تا بر روی آب سیحون افکندند و اندر هر کشتی یست مرد با تیر و کمان و قاروره و فقط و سپر بنشانند و چون جتان خبر آمدن امیر محمود بشنیدند بیه را بگرفتند و بجزیره های دوردست بردند و خود جریده پیامند با سلاحها و چهار هزار کشتی برافکندند و بعضی گویند هشت هزار، اندر هر کشتی مردم انبوه بنشست با سلاح تمام و روی بحرب نهادند و چون اندر برابر یکدیگر آمدند تیر اندازان لشکر اسلام تیر همی انداختند و قاطان آتش همی انداختند و چون

1 — Gardizi does not count the expeditions to Multan and Kashmir among those undertaken against India.

2 — A. B: چهار و هزار صد

بیرون آمد و بایاده چند از رکابدار و سپرکش و ژوین دار و آنچه بدان ماند. و چون حاجب (۱) علی او را بدید کس فرستاد گفت فرود باید آمد تا یغامی که دارم بگذارم، در وقت مجدالدوله رسید ناخریشتها و خیمه بزدند و فرود آمدند و علی حاجب فرمود تا درهای شهر بگرفتند و هیچکس را رها نکردند و نگذاشتند که از در شهر کس بیرون آمدی و یا در شهر شدی تا خبر مجدالدوله پوشیده بماند و علی حاجب او را اندر آن خریشته موقوف کرد و سلاحی که با وی آورده بودند همه بستد و ابوطالب چهار روز اندر آن خیمه موقوف بود و حاجب علی سوی امیر یمینالدوله نامه نوشت و از صورت حال خبر داد و جواب باز آمد پس ابوطالب را با شست مرد دیگر بر سر اشر نشانند و بنزدیک امیر محمود فرستاد و امیر محمود فرمود تا او را سوی غزنین ببردند و تا آخر عهد آنجا بماند (۲). و امیر یمینالدوله بری آمد و شهر بگرفت بی هیچ رنج و تکلف و خزینهای بویان که از سالهای بسیار نهاده بودند همه برداشت، مالی یافت که آن را عدد و منتها پدید نبود. و چنین خبر آوردند امیر محمود را رحمه الله که اندر شهر ری و نواحی آن مردمان باطنی مذهب و قرامطه بسیار اند بفرمود تا کسانی را که بدان (ورق ۱۲۹ ب) مذهب متهم بودند حاضر کردند [و] سنگریز کردند و بسیار کس را از اهل آن مذهب بکشت و بعضی را بست و سوی خراسان بفرستاد، تا مردند اندر قلعه و حبسهای او بودند و چند گاه بری قرار کرد تا همه شغلای آن پادشاهی را نظام داد و کارداران نصب کرد و آن ولایت ری و اصفهان بامیر مسعود رحمه الله سپرد و خود سوی غزنین باز گشت و فتح ری اندر جمادی الاولی سنه عشرين و اربعماية بود.

باستقبال آمد و خدمت کرد و چون امیر محمود از وی پرسید او صورت حال ترکمانان بحقیقت باز نمود (ورق ۱۲۸ ب) پس امیر محمود رحمة الله فرمود تا فوجی انبوه از لشکر با سالاری چند بامیر طوس برفتند بحرب ترکمانان و چون بنزدیک رباط فراوا [ه] رسیدند اندر مقابل یکدیگر آمدند و ترکمانان دلیر گشته بودند، جنگ به پیوستند و لشکر چون خیره شد و بر ایشان ظفر یافتند و شمشیر اندر نهادند و چهار هزار سوار معروف از ترکمانان بکشتند و بسیاری را دستگیر کردند و باقی بهزیمت رفتند سوی بلخان و دهستان و فساد ایشان اندر آن ولایت سهل تر گشت. و چون امیر محمود را رحمة الله دل از حدیث ترکمانان فارغ گشت قصد ری کرد و روی سوی گرگان نهاد و براه دره دینارداری (۱) بگرگان شد و از آنجا سوی ری کشید و چنین گفت مرا معتمدی که امیر محمود رحمة الله مر ایکوتکین الحاجب را با دو هزار سوار از نیشاپور سوی ری بفرستاد و هیچ مثال نداد و چون ایکوتکین بدو منزل رسید بدو نامه نوشت که قرار کن تا غازی حاجب بتو رسد با دو هزار سوار و غازی را هم مثال نداد و چون ایشان دو تن به پنج منزلی رسیدند نامه (۲) کرد [به] ایشان که قرار کنید تا علی حاجب بشما رسد و علی حاجب را مثالها بداد و چهار هزار سوار با او بفرستاد و چون علی حاجب آنجا رسید لشکر تعبیه کرد، میمنه بایکوتکین داد و میسره بغازی حاجب و خود اندر قلب و همبران تعبیه همی شدند تا در ری و چون خبر بامیرری شاهنشاه مجدالدوله ابوطالب (ورق ۱۲۹ آ) رستم بن فخرالدوله رسید پنداشت که امیر محمود بن خویش آمده است پس ابوطالب با صد سوار از حشم و خویشان و نزدیکان خویش

بن ایل ارسلان الحاجب که خویش امیر محمود رحمة الله بود شغل سیاست را نیکو ضبط کرد و احوال پادشاهی را برقرار بداشت و نگذاشت که هیچکس بر کسی افزونی کند و شهر غزنین چنین شد که بمثل گرگ و میش همی آب خورد و کس فرستاد و امیر محمد رحمة الله پیآورد و بامارت بنشست بر جای پدر و اول کار های مظالمی ساخت و سخن متظلمان بشنید و داد ایشان از یکدیگر بستد و پس اندر جراید و دفترهای نواحی بفرمود تا نگاه کردند و هر جای که خراب بود و [به] سبب خراج آن بر خداوندان رنج بود آن خراج را نظر کرد و رعایا را تألف کرد و بفرمود تا دد خزینه را بکشدند و همه حشم و لشکریان را از وضع و شریف و مجهول و معروف خلعت و صله داد و سپهسالاری بر عم خویش ابویعقوب یوسف بن ناصرالدین رحمة الله بداشت و او را خلعت نیکو بداد و مالی عظیم صله داد و مر خواجه ابوسهل احمد بن الحسن الحمدوی را بوزارت بنشانند و کارها بتدبیر او کرد و کارهای ولایت بکشداد و عیش بر مردمان خوش گشت و نرخها ارزان شد و لشکری و بازاری پیکار مسرور گشتند و چون خبر توانگری و فراخی بشهرها رسید بازرگانان از جاهای دوردست روی بغزنین نهادند و از همه متاع و آخریان بازرگانی (ورق ۱۳۰ ب) پیآوردند و نرخها فرود آمد و ارزان گشت و با این همه نیکوی که بجای رعیت و لشکری کرد حشم و رعایا را میل بامیر شهابالدوله ابو سعید مسعود بن یمنالدوله رحمة الله علیهما بود و او را خواستند و چون پنجاه روز از وفات امیر محمود رحمة الله بگذشت امیر ایاز با غلامان تدبیر کرد و ازیشان بیعت ستد بر رفتن بسوی امیر مسعود رحمة الله و همه اجابت کردند و سوگند آن خوردند و کس فرستاد بنزد پیک ابوالحسن علی بن عبدالله که او را علی دایه گفتندی

و مر امیر را رحمة الله علت دق پدید کرد و چند گاه بر آن برآمده بود و آن علت قوی گشت و هر روزی امیر محمود از آن علت ضعیف تر میشد و همبران نالانی خوشتن را بتکلف و حیلت همی قوی داشت و چنان نمود بمردمان که او را رنجی و بیماری نیست و همبر آن حال بخراسان آمد و ببلخ رفت و زمستان آنجا بیود و چون وقت بهار آمد نالانی بر وی سخت قوی گشت و روی سوی غزنین نهاد و چند روز در غزنین بیود و هر چند حیلت کرد خوشتن را اندر توانست یافت و بغایت ضعیف گشت و اجل فراز آمد و هیچ گونه بر جامه نخفت الا که همچنان نشسته همی بود و اندر آن حال جان بداد رحمة الله علیه نور حضرت و وفات امیر محمود رحمة الله روز پنجشنبه بود بیست و سوم ماه ربیع الآخر سنه احدى و عشرين و اربعمائه و بمرگ او جهانی روی بویرانی نهاد و خسیسان عزیز گشتند و بزرگان (ورق ۱۳۰ آ) ذلیل شدند.

ولایت امیر جلال الدوله و جمال المله
 ابو احمد محمد بن یمین الدوله
 رحمه الله تعالى علیهما

و چون امیر محمود رحمة الله فرمان یافت امیر مسعود رحمة الله بسپاهان بود و امیر [محمد] رحمة الله بکوزکانان بود پس علی

که همه جهان شیعه و متابع اویند و ما یقین دانیم که تو با وی مقاومت توانی کرد، ثواب آنست که تو بجای بنشینى تا ما پیش او رویم و عذر خویش بخواهیم و سخن تو بگوئیم تا دل بر ما خوش کند و از تو نیز خوشنود گردد و ترا بنزدیک خویش خواند و تو و ما از وی بجان ایمن کردیم و چون امیر محمد رحمة الله دید که همه لشکر بگشتند دانست که این را جبر توان کرد و جز اجابت علاج نیست، در وقت بدانچه خواستند اجابت کرد و او را بر قلعه ولح [کذا] آوردند و بنشانند. و پس امیر یوسف و علی حاجب (ورق ۱۳۱ ب) و آن بزرگان و سالاران خزینها و زرادخانه برداشتند و لشکر برانندند و روی سوی امیر مسعود نهادند و بر جانب هرات برفتند.

ولایت امیر ناصر دین الله حافظ عباد الله
و ظهیر خلیفه الله ابو سعید مسعود بن
یمین الدوله امیر المؤمنین رحمه
الله علیهما

و چون ایاز بن ایماق و علی دایه [به] نیشاپور رسیدند
امیر مسعود رحمة الله قوی دل گشت و بار داد و بمظالم نشست و
سخن رعیت شنید و انصاف از یکدیگر ایشان بستد و چون
روزی چند بگذشت عهد و لوا امیر المؤمنین القادر بالله بیاوردند
و این عهد و لوای ابوسهل مرسل بن منصور بن افلح گردیزی

و علی دایه اجابت کرد برفتن سوی آن لشکر و روز دیگر غلامان سرای بیرون آمدند و به ستورگاه رفتند اسپان بکشانند و برنشتند با سلاحهای تمام و رویا روی از در کوشک بیرون آمدند و همچنان بمکابزه برفتند و سوی بست شدند و چون خبر بامیر [محمد] رحمه الله رسید لشکر را از پس ایشان بفرستاد و از جمله حشم سوندهرای که سپهسالار هندوان بود با سوار چند بر اثر ایشان برفت و ایشان را اندر یافت و برآویخت و غلامان حرب کردند و بسیار هندو را بکشتند و سوندهرای نیز کشته شد و بسیاری از غلامان سرای کشته شد و سرهای ایشان پیش امیر محمد آوردند. و ابوالنجم ایاز بن ایماق و علی دایه همچنان با آن غلامان انبوه بتعجیل همیرفتند تا همه به نیشاپور پیش امیر مسعود رحمه الله آمدند و چون امیر را بدیدند همه نماز بردند و خدمت کردند و بر وی بیادشاهی (ورق ۱۳۱ آ) سلام کردند و ایشان را پذیرفت و نیکو گفت و عذر خواست و از راه پرسید و امیدهای نیکو کرد. و امیر محمد اندر غزنین فرو نشست و دست بطرب و نشاط برد و شراب خوردن مشغول گشت تا نزدیکان او مر او را گفتند که این همه خطاست که همی نو کنی و عامه مردمان ترا اندر زبان گرفته اند و بدین که نو میکنی ترا نکوهش همیکنند که خصم تو از عراق پیامد و قصد تو کرد و تو از وی غافل روی شراب و خودکامی آورده، اگر پیش او باز نشوی این بادشاهی از تو بشود و چون چهار ماه از بادشاهی او بگذشت، امیر محمد رحمه الله قصد رفتن کرد و بفرمود تا سرای پرده بر جانب بست بیرون بردند و بزدند و لشکر را صله بداد و پس با لشکری آراسته و توانگر از غزنین بیرون رفت و چون بتکیناباد رسید، همه سران و سالاران لشکر گرد آمدند و سوی وی پیغام دادند که ما را همی بری پیش خصم

او را متهم کردند که او بعزیز مصر میل کرد و بدین تهمت رجم بر وی لازم شد پس امیر مسعود بفرمود تا خودی بر سر او نهادند و او را بردار کردند و سنگ ریز کردندش و پس سر او را برداشتند و بغداد نزدیک قادر فرستادند و هر کسی که امیر مسعود را رحمة الله خلاف کرده بود و با خصم او مطابقت کرده بود همه را بدست آورد و هر یکی را ازیشان عقوبتی کرد و همه را مستأصل گردانید. و مر احمد نیالتکین خازن را که خازن محمود بود بگرفت (ورق ۱۳۲ ب) و مصادره کرد و مالی عظیم از وی بفرمود ستن و چون مال بداد او را سوی هندوستان فرستاد و سالاری هندوستان بدو داد و او را بجای الیاروق (۱) الحاجب آفجا فرستاد و آن غصب و مصادره و رنج و استخفافها که بر احمد نیالتکین رسید [ه] بود اندر دل احمد بود، چون بهندوستان رسید سر از طاعت بکشید و عصیان پدید کرد. و امیر ناصر دین الله بفرمود تا ابو طالب رستم مجدالدوله را از هندوستان بیاوردند و او را پیش خویش خواند و نیکی گفت و فرمود تا هم بغزنین از بهر او جای ساختند و مثال داد تا بهر وقت بخدمت درگاه هنی آید و تا آخر عمر بغزنین بود. و اندرین وقت حسین بن معدان (۲) که امیر مکران بود پیامد و از برادر خویش ابو العسکر (۳) شکایت کرد و گفت بادشاهی فرود گرفته است و حق من برده است و انصاف من می ندهد. پس امیر ناصر دین الله مر تاش فراش را مثال داد و با او بفرستاد تا بمکران شد و انصاف از برادر او بستد و مر حسین را بولایت

۱ — Baihaqi, 169, اریارق

۲ — Baihaqi, 71, 291, and Ibnu'l-Athir, IX, 281 عیسی بن معدان

۳ — Baihaqi, ib: ابوالمعسر and Ibnu'l-Athir, ib: ابوالمعسر

آورد. امیر مسعود مر مرسل را نیکوی گفت و امیدها نیکو کرد و یکچندی به نیشاپور مقام کرد و از آنجا سوی هرات آمد و چون روزی چند بهرات بود علی حاجب پیش امیر مسعود آمد، دست او بگرفت و او را از راه پرسید. و برادر علی منکیتراک (۱) پیش از وی آمده بود و امیر مسعود منکیتراک را حاجبی داده بود و بچشم احترام همی درو نگریست و چون علی حاجب از پیش امیر بازگشت او را سوی حجره بردند و منکیتراک دست بقبضه شمشیر کرد، علی حاجب بانگ بر وی زد [و] گفت خداوند و خداوندزاده اوست هر چه فرماید فرمان برداریم، و پس از آن روز نیز کس آن هر دو برادر را ندید و چون حشم و خزینها بنزدیک امیر مسعود رسید از هرات قصد بلخ کرد و زمستان آنجا مقام کرد و اشغال مملکت را نیکو ضبط کرد. و ابتدا بادشاهی او (ورق ۱۳۲ آ) اندر شوال سنه احدى و عشرين و اربعمائه بود. اول کارها تدبیر وزیر کرد تا کیست که مر وزارت را شاید، هیچ کس نبود کافی تر و ادیب تر و داناتر از خواجه ابوالقاسم احمد بن الحسن میمندی رحمه الله و خواجه احمد را بقلعه جنکی اندر هندوستان باز داشته بودند، امیر مسعود کس فرستاد و او را از آن قلعه بیرون آورد و وزارت بدو داد و او را خلعت نیکو بداد و همه تدبیرهای سپاه بدو داد. و مر حسن بن محمد المیکالی را باز داشته بود بفرمود تا او را مصادره کردند و مالی از ری بحاصل آمد پس بفرمود تا او را بشهر بلخ بردار کردند، و سبب آن بود که اندر آن وقت که امیر حسنک از امیر محمود دستوری خواست و بحدج رفت و چون از حج باز آمد براه شام از آنچه راه بادیه شوریده بود و از شام بمصر رفت و از عزیز مصر خلعت ستد،

الله فرمان یافت (۱) و امیر شهید (ورق ۱۳۳ ب) با مدیران خویش
 اندر معنی وزیر تدبیر کرد و چند تن را نام بردند اتفاق بر خواجه
 ابونصر احمد بن محمد بن عبدالصمد افتاد که نیکمردی و داهی
 بود و تمام خرد و روشن رأی و مصیب تدبیر و چند گاه وزارت
 کرده بخوارزم اندر و آن مملکت را بتدبیر روشن و رأی مصیب
 آبادان گردانیده بود. پس امیر شهید رحمة الله نامه کرد و او را از
 خوارزم بخواند و شغل تدبیر بدو داد و او را خلعتی بواجبی بداد
 و پس روی سوی غزنین نهاد و بمستقر عز خویش باز پیامد و اندر
 سنه اربع و عشرين و اربعماية قصد هندوستان کرد و قلعه بود اندر
 دره کشمیر آن را سرستی گفتندی، همی بدان قلعه رفت و آن
 را حصار کرد و مردمان آن بسیار حرب کردند، آخر بکشاد و
 لشکر از آن قلعه غنیمت بسیار یافت از مال و برده چون بهار اندر
 آمد روی سوی غزنین نهاد. و اندر سنه خمس و عشرين و
 اربعماية (۲) قصد آمل و ساری کرد و لشکر بر آن جانب کشید
 و آنجا رفت با لشکری ساخته و آراسته و خبر وی بدان دیار
 رسیده بود و همه مردم آن دیار مر حرب را مهیا گشته بودند
 و لشکر انبوه گرد کرده بودند از شهری و کوهی و گیلی و دیلم
 و بر راه آمده بودند و اندر بیشها و وادیها فوج فوج کمین ساخته
 بودند چون لشکر غزنین آنجا رسید از هر سوی بیرون همی
 آمدند و حرب همیکردند و امیر شهید رحمة الله بر قبلی نشسته بود
 پس شهر اکیم بن سوریل امیر استرآباد یش (ورق ۱۳۴ آ)
 او آمد (۳) سلاح پوشیده و قبلی همی آمد، شهر اکیم جستی

۱ — Baihaqi, 447-51; and Ibu 'l-Athir, IX, 294; ۴۲۴ سنه ۱۲۴

۲ — Baihaqi, 566-69, ۴۲۶ سنه ۱۲۶ جمادی الاول

۳ — B: آمد و سلاح

بنشانند (۱) و پس امیر مسعود رحمه الله از بلخ قصد غزنین کرد و چون مردمان غزنین این خبر بشنیدند بسیار شادی کردند و همه بطرب و شادی مشغول گشتند و بازارها آیین بستند و مطربان بیرون بردند و چند روز آنجا بودند و شبانروزی همی طرب کردند بر انتظار آمدن ناصر دین الله رحمه الله، اعیان و رؤسا (ورق ۱۳۳ آ) و پسر روان شهر همه باستقبال رفتند و خدمت کردند و شادی نمودند و چون بغزنین رسید مردمان غزنین دم ریز و دینار ریز کردند و دیگر روز که بنشست و بار داد همی آمدند و تارها همی آوردند رسم رسم [کذا] و امیر مسعود رحمه الله همچنان همه را لطف کرد و نیکو گفت و امیدهای نیکو کرد و همه مردم غزنین نیکبار زبان بکشادند و او را تنای بسیار گفتند و دعا کردند و از خدای عز و جل بقاء دولت او خواستند و خدمت کردند و باز گشتند. و چون دل امیر از حدیث غزنین فارغ تر گشت او را نشاط آمل و اصفهان وری خواست و قصد آنجا کرد و چون بهرات رسید فریاد خواهان از سرخس و باورد آمدند و از ترکمانان بنالیدند پس امیر مسعود رحمه الله سالاری را نامزد کرد با لشکر انبوه مر ابوسعید عبدوس بن عبدالعزیز را با او بفرستاد بکدخدای و ندیر آن لشکر و این اندر سنه اثنی و عشرين و اربعمائه بود. چون لشکر بترکمانان رسیدند بفراوه [ه] برآویختند و حرب کردند و بسیار مردم کشته شدند و ترکمانان بنه و عیال برداشتند و سوی بلخان بفرستادند و سواران جریده بیستادند و هر روز فوج فوج همی آمدند و حرب همیکردند و چون یکچندی بودند این لشکریان باز گشتند. و چون سنه ثلث و عشرين و اربعمائه اندر آمد خواجه احمد بن الحسن رحمه

1 — Baihaqi, 71, 72: and Ibnul-Athir, ib., say that Abu'l-M'askar complained to Sultan Mas'ud against 'Isa who was defeated and put to death by the Ghaznawid forces.

برفتند و بطوس آمدند و از آنجا سوی نسا رفتند و چون بجای رسیدند که آن جای را سپنداقان گویند رسول ترکمانان آمدند و پیغام ایشان بنزدیک بکتغدی آوردند که ما بند گانیم و طاعت داریم اگر ما را پذیرید و چراخور ما پدید کنید، ما دست ازین کارها کوتاه کنیم و نیز کسی را از ما رنجی نباشد. پس بکتغدی بانگ بران رسول زد و بسیار درشتی گفت او را و ایشان را گفت میان من و شما شمشیر است اگر شما طاعت دارید و فرمان برید کس خویش بنزدیک ملک مسعود فرستید و این عذر از وی خواهید و سوی ما نامه آورید (ورق ۱۳۵ آ) تا از شما باز شویم و اگر نه ما هیچ حال باز نشویم. پس بکتغدی رسول را باز گردانید و لشکر تعبیه کرد، میمنه مر فکین خزینهدار را داد و میسره مر پیر حاجب را و خود اندر قلب بیستاد و مر جامع عربی را بر طلایع سپاه بفرستاد با پانصد سوار که خیل جامع عربی بود و چون جامع بارزنی (۱) رسید بر طلایع ترکمانان فیروزی یافت و بسیاری از ایشان کشته شدند و ترکمانان بهزیمت شدند و لشکر بکتغدی بر اثر ایشان همی شدند تا به بنه ایشان رسیدند و همه بنه را غارت کردند و مال بسیار غنیمت یافتند و ستور و کالا بیرون آوردند و بلشکر گاه باز آمدند که آنجا جای تنگ بود و اندرین وقت لشکر بکتغدی بیشتر غایب بودند چه بتاختن بودند و چه بغنیمت مشغول بودند و چون خبر به داؤد ترکمانان شد داؤد با لشکر انبوه از تکیهای کوه بیرون آمد و اندر برابر لشکر راست کرد و صفها بکشیدند و دو شب روز حرب کردند و ترکمانان همی غلبه کردند. پس بکتغدی حسین بن علی [بن] میکائیل را گفت که جای

بزد و پهلوی فیل سوراخ شد و فیل بقتاد و چون امیر شهید از پشت فیل نگاه کرد و آن بدید ژوینی بینداخت و مر شهر اکیم را بروی بزد و بیفکند و حشم بیامدند و او را دستگیر کردند و مردمان او نیز آمده بودند و بساری (۱) حرب کردند آخر هزیمت شدند و امیر شهید شهر بگرفت و بی باکان لشکر بعضی از شهر غارت کردند و مردمان یش آمدند و بنالیدند و گفتند ما مردمان بازرگانیم و بصلاح و بر ما از لشکر تو ستم رود، بفرمود تا لشکریان دست از غارت و تاراج بکشیدند. و سرای پرده بر در آمل بزد و باکالنجار امیر طبرستان رسولان فرستاد و کسان اندر میان آمدند تا صلح کردند بران جمله که اندر عاجل سیصد هزار دینار بدهد و هر سال خراج بدهد و خطبه همه طبرستان بر امیر مسعود رحمة الله کند و گروگان بدهد پس این مال ضمان حمل کرد و بنزدیک امیر شهید فرستاد و پسر خویش را و پسر برادر خویش شهرو بن سرخاب را بگروگان بفرستاد. و چون آمل و ساری و طبرستان مر امیر شهید را رحمة الله شد از آنجا روی بغزنین نهاد و چون به نیشاپور رسید (ورق ۱۳۴ ب) مظلومان پیش آمدند و از ترکمانان بنالیدند و امیر شهید رحمة الله بنشست با وزرا و ندما و سالاران اندر معنی ترکمانان تدبیر کردند و گفت بی ادبی ایشان بسیار گشت و هر کس رای زدند و بکفندی حاجب گفت که تباهی این از سالار بسیار است اگر یک تن بدین شغل فرستی تیمار این بواجبی دارد و این شغل را تمام کند. امیر شهید مر بکفندی را گفت ترا بیاید شد و حسین بن علی بن میکائیل با تو بیاید، پس ایشان را فرستاد و لشکر بسیار از هند و کرد و عرب و ترک و از هر دستی با ایشان بفرستاد و فیلان جنگی نیک، و از نیشاپور

نکال کردی تا مردم بسیاری را بدین دستور نکال کرد
 (ورق ۱۳۶ آ) و احمد نیال نگین بگریخت و روی سوی منصوره
 و سند نهاد و خواست از آب سند گذاره شود، اتفاق بد را سبلی
 یامد و او را برگرفت و غرقه کرد و بمرد و چون آب او را پاره
 برد بر گوشه انداخت و از لشکریان و معاندان او کسی او را
 یافت و بشناخت و سر او را برید و بنزدیک تلک آوردند و تلک بلخ
 فرستاد و امیر مسعود رحمه الله فرمود تا میلی کردند و آن سر اندر آن
 میل نهادند. و هم اندرین وقت یعنی سنه سبع و عشرين و اربعمائه
 کوشک نو تمام شد بغزین با تخت زرین که از بهر این کوشک ساخته
 بودند مرصع بجواهر پس امیر شهید رحمه الله فرمود تا آن تخت زرین
 را بنهادند اندر کوشک و تاج زرین بوزن هفتاد من از زر و جواهر
 ساخته بودند از بالای تخت پیاویختند بزنجیرهای زرین و امیر مسعود
 رحمه الله بران تخت بنشست و آن تاج آویخته بر سر نهاد و حشم
 و رعیت را بار داد. و [همدرین سال پسر خود امیر مودود را] (۱)
 طبل و علم داد و او را سوی بلخ فرستاد. و اندر
 ذی القعدة سنه سبع و عشرين و اربعمائه لشکر سوی
 هندوستان کشید و قلعه بود منبع و محکم و مردم انبوه اندر وی،
 او را هانسی گفتندی، امیر شهید قصد آن قلعه کرد و چون
 نزدیک آن قلعه رسید فرمود تا لشکر کرد آن قلعه بگرفتند و
 حرب بهیوستند و اهل حصار از بالای حصار حرب میکردند،
 چنان دانستند مردمان حصار که هرگز هیچ آدمی را بران حصار
 دست نباشد از استواری آن حصار و چون شش روز حرب کردند
 يك پاره (ورق ۱۳۶ ب) حصار پیفگندند و حصار عورت شد و
 اندر اوقاتند لشکر اسلام حصار را غارت کردند و مال بسیار غنیمت

ایستادن نیست، حسین رئیس گفت بهیچ حال من بهزیمت پیش امیر
 نشوم یا ظفر یابم یا کشته شوم و بکشدی پشت بداد و برفت و حسین
 ایستاد و حرب همیکرد تا همه لشکر او بگریختند و او تنها بماند،
 ترکمانان اندر آمدند و کرد فیل او بگرفتند و او را از فیل فرو
 آوردند و خواستند که او را کشتندی تا داؤد خبر یافت و کس
 فرستاد تا او را نکشتند و پیش او بردند (ورق ۱۳۵ ب) و بردست و
 پای او بند بنهادند و اندر خرگاهی باز داشتند و چند تن را از
 ترکمانان بر وی نگاهبان کردند و تا بدین غایت اندر میان ایشان
 مانده است و بکشدی باز گشت و پیش امیر شهید آمد و امیر تنگدل شد
 و از آنچه کروگان و اسیران دیلمان با او بودند مقام نتوانست کرد
 و سوی غزنین آمد و اسیران را پیآورد و بقلعها و شهرها بفرستاد
 اندر ماه رمضان سنه ست و عشرين و اربعمائه. و بهر وقت از
 هندوستان خبر همی رسید که احمد اندر ولایت هندوستان دست
 درازیها میکند و عمال را دست بر بسته است و مالها خیافت همیکند،
 پس امیر شهید مر بانیه بن محمد [کذا] بن مللی که سالار هندوستان
 بود بفرستاد با لشکر انبوه و چون برابر یکدیگر رسیدند بر
 آویختند و حرب کردند و مردم بسیار از هر دو لشکر کشته شدند
 و بانیه اندر میان کشته شد و لشکریانش همه هزیمت شدند و
 دست احمد فالتکین قوی گشت و چون امیر شهید این خبر بشنید
 مر تلک بن جهلن را که سپهسالار هندوان بود بفرستاد و تلک با
 سپاه انبوه از هندوان برفت و با احمد نیال تگین حرب کرد و چند
 بار میان ایشان آویزش و حرب بود و بهمه وقتها ظفر مر تلک را
 بود و احمد نیال تگین بهزیمت رفت و لشکر او زیر و زیر شدند،
 مر تلک هر کسی را از لشکریان و بازرگانان که پیوسته احمد نیال
 تگین و کسان او بودند بگرفتی یکدست و پینی او را بریدی و

بلخ رسید ترکمانانی که اندران حوالی بودند از جایهای خویش (۱) برفتند و ولایت بلخ از ترکمانان خالی شد. و خبر آوردند که امیر شهید را رحمة الله علیه که سوی ماوراء النهر شورش خاسته است از جهت پورنگین و لشکریان او که بر رعایا ازیشان رنج همیرسد امیر شهید قصد کرد که آن را تدارک کند زیرا که خان بزرگ قدر خان برده بود و از پورنگین رعایا نفرت گرفته، اندیشید که مگر اندرین فرصت ماوراءالنهر خویشی را گرداند پس بفرمود تا بر جیحون پل بستند و لشکر را بر پل گذاره کرد و سوی ماوراءالنهر رفت و همه سرکشان و پیش روان ماوراءالنهر جایها خالی کردند و برفتند و هیچکس پیش او نیامد. و چون چند روز در ماوراءالنهر بود نامه خواجه احمد بن [محمد بن] عبدالصمد الوزیر آمد سوی امیر شهید رحمة الله از بلخ که داؤد ترکمان با همه سپاه خویش قصد بلخ کرده است و بامن بسی سپاه و حشم و آلت نیست که با ایشان مقاومت توانم کرد (ورق ۱۳۷ ب) و اگر تو باز نیایی خلل آید. اندر وقت امیر مسعود رحمة الله از ماوراءالنهر باز گشت و بدشت کمر (۲) آمد و لشکر تعبیه کرد و مر جنگ ترکمانان را بیاراست و چون داؤد ترکمان خبر یافت که امیر از آب گذاره آمد در وقت لشکر بکشید و سوی مرو شد و چون امیر شهید خبر وی شنید بلخ آمد و از بلخ سوی گوزگانان رفت و چند تن از مردمان آن ناحیت پیش امیر شهید آمدند و از علی قهندزی (۳) تظلم کردند و این علی قهندزی مردی عیار و مفسد بود و اندرین نواحیا بسیار دست درازیها کرده بود، پس امیر شهید رحمة الله بفرمود تا کس فرستادند و این علی را بدرگاه

۱ — A: خوش

۲ — Cf. supra, p. 69.

۳ — A: لعدی, cf. Baihaqi, 699.

یافتند و برده بسیار گرفتند. و از آنجا روی به قلعه سونی پت نهادند که جای دیال هریانه بودی و چون دیال هریانه خبر یافت بگریخت و روی سوی صحرا ویشه نهاد و آن قلعه را بامال و کالا بگذاشت و چون لشکر اسلام آنجا رسیدند امیر شهید رحمة الله بفرمود تا آن قلعه را غارت کردند و بتخانها بسوختند و هر چه یافتند از زر و سیم و غله و متاع همه بتاراج بردند و پس جاسوسان پیامدند و از دیال هریانه خبر آوردند که او بفلان پشه اندر است، امیر شهید آنجا یرفت تا نزدیک لشکر او رسید، چون دیال خبر یافت در وقت بگریخت و لشکر را بگذاشت و لشکر اسلام اندر لشکر کفار افتادند و بسیار مردم بکشتند و بسیاری را دستگیر کردند و برده بی اندازه بگرفتند و از آنجا باز گشتند و روی سوی دیره رام نهادند چون رام خبر یافت کس فرستاد و از امیر شهید عذر خواست گفت مردی یرم و طاقت آن ندارم که بخدمت آیم و بدست کس خویش مال بسیار بفرستاد و امیر شهید عذر او قبول کرد و تار او پذیرفت و از آنجا باز گشت و روی بغزنین نهاد پس امیر مجدود (۱) بن مسعود را رحمهما الله ولایت لاهور داد (۲) و طبل و علم داد و او را باحشم و حاشیت سوی لاهور (ورق ۱۳۷ آ) بفرستاد و خود سوی غزنین آمد و فتح هانسی اندر سنه ثمان و عشرين و اربعمائه بود. (۳) و چون بغزنین قرار گرفت بهر وقت فریاد خواهان از خراسان همی آمدند و از ترکمانان همی نالیدند و منہیان و صاحب بریدان نامها پیوسته همی بنشستند که فساد ترکمانان از حد بشد، پس آخر سنه ثمان و عشرين و اربعمائه از غزنین سوی بلخ رفت از جهت بصلاح آوردن اسباب خراسان و تدارك فساد ترکمانان و چون

۱ — Baihaqi, 622; but A. and B. میرابوالمجدد

۲ — Baihaqi, 622, gives it in ۴۲۷ ذی قعد

۳ — Baihaqi, 644, ۴۲۹ ربيع الاول

بدید عذر خواست و آن بی ادبان را ملامت کرد و جواب داد که
 ما را ازین خبر نبود و آنچه ما خواستیم بکرد امیر خود بکرد. و
 امیر شهید رحمة الله روزی چند بهرات مقام کرد و از آنجا سوی
 نیشاپور رفت و چون بطوس رفت فوجی از لشکر ترکمانان پیش
 او آمدند و حرب کردند و بسیار ترکمانان کشته شد و از آنجا
 سوی نما و باورد رفت و اندران نواحی (ورق ۱۳۸ ب) هیچ
 ترکمانان نبود. پس خبر آوردند امیر شهید را که مردمان باورد
 حصار خویش بترکمانان دادند و با ایشان مطابقت کردند، در وقت
 قصد باورد کرد و پس روزگاری نشد که آن حصار را پیش امیر
 آوردند [کذا] و بیشتر ایشانرا بفرمود تا بکشتند و دل از آن فارغ کرد
 و سوی نیشاپور آمد و زمستان به نیشاپور بود اندر سنه ثلثین و
 اربعمائه. و چون بهار آمد از نیشاپور سوی باورد آمد که خبر یافته
 بود که طغرل ترکمان آنجاست و چون طغرل خبر آمدن امیر شهید
 بشنید سوی نزن باورد برفت و پیش امیر مسعود نیامد و چون امیر
 شهید او را اندر یافت از راه مهنه سوی سرخس آمد و مردمان
 سرخس خراج ندادند و شهر حصار کردند، امیر بفرمود تا او را
 از حصار بیرون آوردند و آن حصار را ویران کردند و مردمان
 حصار را بعضی بکشتند و بعضی را دست ببریدند و از آنجا ببلستانه
 رفت و چند گاه آنجا مقام کرد و از آنجا روی سوی دنداقان
 نهاد و چون بدنداقان رسید لشکر فرود آمدند و چون بامداد بود
 همه دشت و کوه را ترکمانان گرفته بودند و راهها بر لشکر غزنین
 بسته بودند و چون امیر شهید رحمة الله چنان دید بفرمود تا کار
 حرب ساخته کردند و لشکر تعبیه کرد و صفها بکشیدند و ترکمانان
 نیز روی بحرب نهادند و بر رسم خویش پیاراستند که ایشان حرب
 بکردوس کنند همه کردوس کردوس شدند و حرب همیکردند (ورق

خواندند و چون کس بنزدیک او شد نیامد و قلعه بود اندر آن ناحیت
آن قلعه را پناه گرفت و عیال و بنه بران قلعت برد و آن قلعه را
حصار گرفت و امیر شهید فرمود تا آن حصار را بستند و ویران کردند
و علی قهندزی را بزیر آوردند و چون پیش امیر شهید آوردندش
در وقت بفرمود تا بر دارش کردند و این اندر سنه تسع و عشرين
و اربعمائه بود (۱). و چون ترکمانان خبر حرکت امیر شهید
رحمة الله سوی مرو بشنیدند بترسیدند، در وقت رسول بفرستادند
بنزدیک او و گفتند ما بندگانییم و فرمان برداریم، اکنون اگر امیر
مارا پذیرد و چراخور ما پدید کند تا ما ستور و بنه خویش بچراخور
بگذاریم و خود به تنهای خویش بخدمت رکاب عالی مشغول گردیم
رای امیر برتر. امیر شهید کس فرستاد تا وثیقتی که (ورق ۱۳۸ آ)
واجب آمد با ینغو کردند و او را سوگند آن دادند که نیز سر از
طاعت نکشد و فرمان بردار باشد و قوم و قبیله را منع کند ازین
فسادها و چراخوری که امیر شهید رحمة الله پدید کند بدان اختیار
کنند و برین جمله عهد کردند و یمان بستند و سوگندان خوردند
و آن همه سران و سالاران ترکمانان اندر آن عهد آمدند و برین
جمله ضمان کردند و امیر شهید از آنجا روی سوی هرات نهاد،
پس ترکمانان چند اندر راه هرات بر بنه لشکر امیر شهید زدند و
بسیاری کالا بردند و تنی چند را بکشتند و مجروح کردند و امیر شهید
رحمة الله بفرمود تا لشکر بر اترایشان برفت و شمشیر اندر ترکمانان
نهادند و بسیاری ازیشان بکشتند و قومی انبوه را دستگیر کردند
و اسیران را با سرهای کشتگان پیش امیر شهید آوردند، او بفرمود
تا آن سرها را بر خران بار کردند و بنزدیک ینغو فرستادند و ینغام
داد که هر که عهد بشکند جزای او این باشد و چون ینغو آن

او داد و چهار هزار سوار با او فرستاد و او سوی بلخ برفت و چون بهسان (۱) رسید آنجا مقام کرد و امیر مجدود را رحمة الله با دو هزار سوار سوی ملتان فرستاد و امیر ایزدیار را سوی کوه پایة غزنین فرستاد که آنجا افغانان و عاصیان [کذا] بودند و گفت آن ولایت نگاه دار تا خللی نباشد و پس بفرمود تا همه خزینها و گنجها که امیر محمود رحمة الله نهاده بود اندر قلعهها و جایها همه بغزنین آوردند چون قلعه دیدی رو و مندیش و پای لامان و مرغ و مامد کوت، پس هر چه مال از جواهر و زر و سیم و جامه و فرش و اوانی بود همه بر اشتران بار کردند و لشکر بکشید و روی سوی هندوستان نهاد با آن خزینه و حرم و بنة و هم از راه کس فرستاد تا برادر او امیر محمد را رحمة الله از قلعه برعند (۲) سوی لشکرگاه یارند و چون بنزدیکی رباط ماریکله رسید خزینه یش او همیبردند، چندتن از غلامان بی ادب و لشکریان بی باک با خزینه رسیدند، يك جهان اشتر و استر دیدند همه جواهر و زر و سیم بار، دست بدان دراز کردند و مقداری از آن برداشتند و لشکر بشورید و پیکبار آن همه خزینه را بر دریدند و پاك بردند و چون بی ادبی کرده بودند دانستند که این از یش نشود مگر امیری دیگر باشد، اتفاق را امیر محمد فرا رسید پس قومی از مجرمان فراز آمدند و بر امیر محمد پیادشاهی سلام کردند و چون امیر شهید رحمة الله چنان دید و جای (ورق ۱۴۰ آ) سیاست بکار بردن (۳) و حرب کردن نبود اندر رباط ماریکله رفت و آن شب اندر رباط پیود و چون روز دیگر بود بیرون آمد و بسیاری بکوشید، قضا آمده بود هیچ توانست نکرد،

۱ — Baihaqi, 818-20. به بیان

۲ — Baihaqi, 827. نگر

۳ — A. بستن

۱۳۹ آ) و قومی از لشکر غزنین بگشتند و سوی دشمن رفتند و امیر شهید رحمة الله بن خویش بحرب کردن ایستاد و چند مردی کاری را یفکند و بعضی را بنیزه و بعضی را بشمشیر و بعضی را بگرز و آن روز کارزاری کرد که هیچ بادشاه بن خویش آن نکرده بود و کس فرستاد بنزدیک سالاران لشکر خویش و ایشان را جنگ کردن فرود، ایشان حرب نکردند و پشت بدادند و بهزیمت رفتند و او بن خویش همچنان حرب همیکرد تا بنزدیک او بس کس نماند و چون دید که کار تباه گشت باز گشت و نیز هیچ ترکمانان را زهره نبود که بر اثر او پیامدی زیرا که دست برد او دیده بودند و این واقعه دندانقان روز ادینه بود هشتم ماه رمضان سنه احدى و ثلثین و اربعمائه. و امیر شهید رحمة الله از آنجا روی سوی مرو و الرود نهاد تا بعضی از لشکر بنزدیک او آمد و از مرو [الروند] روی بغزنین آورد و براه غور بیرون آمد و بغزنین آمد، اول کاری بغزنین آن کرد که آن سالاران را که اندر مصاف بی فرمانی کرده بودند و در حرب احتمال (۱) ورزیده چون سپهسالار علی دایه و حاجب بزرگ سباشی و دیگر بگفتندی حاجب این هر سه سالار را بند کرد و مال ایشان بستد و ایشان را سوی هندوستان بقلمها فرستاد و هم اندرین روز هر سه تن بمردند. و پس امیر شهید تدبیر کرد تا تدارك آن چگونه کند، اتفاق بران افتاد که سوی هندوستان شود و از آنجا لشکری قوی جمع کند و بیاید و این حال را تدارك کند، پس امیر مودود رحمة الله را امیری بلخ داد و خواجه [احمد بن] محمد بن عبدالصمد (ورق ۱۳۹ ب) الوزیر را با او به بلخ فرستاد و از تکین (۲) الحاجب را حاجی

رحمة الله ایشان را نیکوی گفت و امیر همه زمستان کار همی ساخت و تدیرها همی کرد چون بهار آمد لشکر بساخت و روی بحرب عم نهاد و چون بدینور رسید لشکر امیر محمد نیز آنجا رسیده بودند پس صفها بکشیدند و هر دو لشکر تعیه کردند و حرب به پیوستند و آن روز همه روز حرب همی کردند تا شب اندر آمد از یکدیگر باز شدند و چون امیر مودود بجای خویش باز آمد وزیر و سالاران را بخواند و تدیرها کرد پس اندر سر کس فرستاد سوی امیر اجل سید ابو منصور عبدالرشید بن یمن الدولة ادام الله ملکه و سوی وی پیغامها داد که من دانم که تو بیکبار توانی گشتن و بنزدیک من آمدن اما اگر تو بر جا باشی و حرب نکنی تا من با خصم خویش پیاویم و انصاف خویش از وی بخواهم ترا منی بزرگ بر من بود، اگر من بمقصود خویش رسم نام بر من باشد و همه شغل و فرمان ترا باشد و من آن کنم آن وقت که تو فرمای و برین جمله سوگندان خورد بایمان مغلظ و وثیقا کرد که آن وثیقت تاویل و رخصت احتمال نکند و گفته بود که ترا با پدر من امیر شهید رحمة الله عهد است که با فرزندان او بد نکنی و چون پیغام بنزدیک امیر اجل ادام الله دولته رسید و وثیقا محکم دید دلش سوی امیر مودود مایل گشت و زبان داد که من حرب نکم و شمشیر نکشم و برجای شوم تا این کار فیصل گیرد و چون روز دیگر بود صفها بکشیدند میمنه و میسر و قلب و جناحین (ورق ۱۴۱ آ) راست کردند و مبارزان حرب همیکردند تا چاشتگاه و امیر اجل عبدالرشید ادام الله دولته بر گوشه استاده بود و هیچ حرب نکرد و چون امیر مودود رحمة الله چنان دید بتن خویش حمله برد و بر میمنه از سپاه زد و بسیاری از مردم میمنه بیفکند و میمنه بر میسر زد و میسر بر قلب زد و یک حمله آن لشکر بدان

باز گشت و رباط را حصار کرد پس لشکر کرد حصار
بگرفت، از مردم و فیل بس جمعی اندر رباط آمدند و مر امیر
مسعود را رحمة الله بیرون آوردند و بند بر نهادند او را و از آنجا
بقلعه کسری بردندش و او آنجا همی بود تا بتاریخ یازدهم جمادی
الاولی سنه اثنی و ثلثین و اربعمأة. آخر همان جماعه که در خلع
او سعی کرده بودند حیلتي بساختند و کس فرستادند و سوی
کوتوال کسری از زبان امیر محمد پیغام رسانیدند و امیر محمد را
از آن خبر نبود تا کوتوال کسری او را بکشت و سر او برداشت
و بنزدیک امیر محمد رحمة الله فرستاد و امیر محمد بسیار بگریست
و آن کسان را ملامت کرد.

ولایت امیر شهاب الدین و الدوله و قطب

المله ابو الفتح مودود بن ناصر دین الله

مسعود بن محمود رحمه الله علیهما

و چون خبر واقعه ماریکله و وفات امیر شهید رحمة الله بامیر
مودود رسید بهیان تافته شد و قصد آن کرد که آنجا رود و آن
حال را تدارک کند و کین پدر خویش بخواهد پس ابو نصر احمد
بن محمد بن عبدالصمد رحمة الله او را ازان تدبیر باز داشت و
گفت صواب آنست که بابتدا بغزنین رویم و آن را ضبط کنیم چون
غزنین بدست ما آمده باشد آن سپاه زود بدست آید و از بیابان
با لشکر خویش بغزنین آمد و مردمان غزنین همه یش او آمدند و
او را تعزیت کردند و او بماتم نشست و چون فارغ (ورق ۱۴۰ ب)
شد همه اهل غزنین پیامدند و خویشتن را عرضه کردند و امیر مودود

فهرست اسماء الرجال

الميمندى- ٩٦ ، ٩٨	ابراهيم- ٢٣
ابو العباس احمد بن حمويه-	ابراهيم بن احمد- ١٢ ، ١٣
٣٢ ، ٣٤	ابراهيم بن احمد بن اسماعيل-
احمد بن الحسين- ٤٩	٢٩ ، ٣٤
احمد بن الحسين العنبي- ٣٦	ابراهيم بن البتكين- ٤١
احمد بن سهل- ٢١ ، ٢٣ ، ٢٧-	ابراهيم بن زيدويه- ٢٢
٢٩	ابراهيم بن ابو عمران سيمجورى
ابو نصر احمد بن محمد بن	٣٣ ، ٣٤
ابو زيد- ٥٢ ، ٥٦	ابراهيم بن صالح المروزى- ١٢
ابو نصر احمد بن محمد بن عبد	ابو ابراهيم سامانى- ٦٣ - ٦٥
الصمد- ٩٩ ، ١٠٥ ، ١٠٨ ، ١١٠	اجيال- ٦٦
احمد بن محمد بن يمين الدولة	احمد حاج- ٧
محمود- ١١٢	احمد دراز- ١٨
ابو على احمد بن محمد بن	ابو العباس احمد بن اسحاق-
المظفر جفائانى- ٣١ ، ٣٣ ، ٣٤	ر. ك. به القادر بالله
٣٦ - ٤٠	احمد بن اسد- ٢٠
احمد بن منصور بن قراتكين-	الشهيد ابو نصر احمد بن
٤٥	اسماعيل- ٢١ - ٢٦ ، ٢٨
احمد بن منه- ١٥	احمد بن جعفر- ٣٦
احمد بن موجب- ١٢	ابو سهل احمد بن الحسن
احمد بن فوح بن نصر- ٣٩	الحدوى- ٩٣
احمد نالتكين خازن- ٩٧ ،	ابو القاسم احمد بن الحسن

بزرگی را هزیمت کرد و ازتکین حاجب با غلامان سرای از پس قفای ایشان اندر نشستند و همیکشتند و همیزدند و همیگرفتند تا بسیار مردم کشته و گرفته شد و امیر محمد را دستگیر کردند و پسر او احمد را و سلیمان بن یوسف را و قومی از بزرگ زادگان دولت را دستگیر کردند. پس امیر مودود بفرمود تا همه را بکشتند و بعضی را تیرباران کردند و بعضی را بر دم اسب معربد بستند. (۱)

فهرست مطالب کتاب زین الاخبار ازینجا تا آخر کتاب

- ورق ۱۴۱ آ [حصه از باب بیست و هفتم اندر معارف (۴)]
 ورق ۱۴۲ آ [باب چهاردهم (۲)] [مقاله اول] اندر استخراج چهار تاریخ از یکدیگر
 ورق ۱۴۳ آ مقاله دوم اندر جدولهای عید و اسباب آن اندر رسمهای سج [کذا] است
 ورق ۱۴۳ ب باب پانزدهم اندر جدول عیدهای مسلمانان خواجه
 ورق ۱۴۴ آ باب شانزدهم اندر اسباب عیدهای .
 ورق ۱۵۰ ب باب هفدهم اندر شناختن عیدهای جهودان بجدول .
 ورق ۱۵۳ آ باب هژدهم اندر اسباب عیدهای جهودان .
 ورق ۱۵۸ ب باب نوزدهم اندر عیدهای ترسایان بجدول .
 ورق ۱۶۲ ب [باب بیستم] شرح و اسباب عیدهای ترسایان و چگونگی هر عیدی
 ورق ۱۶۵ ب باب بیست و یکم اندر عیدهای و رسمهای مغان بجدول .
 ورق ۱۶۸ آ باب بیست و دوم اندر شرح جشنها و عیدهای مغان .
 ورق ۱۷۱ ب باب بیست و سیوم اندر عیدهای هندوان بجدول .
 ورق ۱۷۳ ب باب بیست و چهارم اندر شرح عیدهای هندوان .
 ورق ۱۷۷ آ [اندر معارف و انساب] .
 ورق ۱۷۷ ب [باب بیست و پنجم اندر] معارف ترکان .
 ورق ۱۹۷ ب تا ورق ۲۰۹ آ باب [بیست و] ششم اندر معارف هندوان .

- ابو بکر بن عمی الخباز - ۲۹ ، ۳۰
 ابو سعید بکر بن ملک - ۳۹ - ۴۱
 ابو بکر قهستانی - ۷۴
 بکوره - ۷۵
 بلکاتکین - ۸۵
 بندار ماه روی - ۶۵
 مؤیدالدولة بویه بن الحسن - ۵۰
 یاسم یاندو - ۷۰
 ظهیرالدولة یستون بن وشمگیر - ۴۵ ، ۴۶
 یرم دیو - ۸۷
 یر حاجب - ۱۰۱
 یروز - ۱۱
 یورتکین - ۱۰۵
 حسام الدولة ابو العباس ناش
 الحاجب - ۴۸ - ۵۲
 ناش فراش - ۹۷
 تروچیال - ۷۱ ، ۷۲ ، ۷۶
 تلك بن جہان - ۱۰۲ ، ۱۰۳
 نوز ناش الحاجب - ۶۳
 نولک - ۴۶
 التومناش الحاجب خوارزمشاه -
 ۶۸ ، ۷۴ ، ۸۱
 تہارتی - ۷۱
 یسر تہنت (تہیت) - ۶۵
 جامع عربی - ۱۰۱
 ژاشت جعفر بن شمایقوا - ۳۶
 جعفر بن فعلافر الحاجب - ۱۷
 ابو جعفر بن محمد الحسین العنسی
 - ۴۱ ، ۴۶ ، ۴۷
 ابا طلحه جعفر بن مردانشاه - ۳۷
 ابو جعفر خواهرزاده - ۶۴
 ابو جعفر زبادی - ۴۶
 ابو جعفر صعلوک - ۲۲ ، ۲۸
 ابو جعفر غوری - ۲۸
 جکر سوم (نام بت) - ۷۰ ، ۷۱
 جنکان قاری - ۱۴
 جنکی - ۹۶
 جیپال - ۷۷
 چند رای - ۷۶
 حسن بن بویه - ۳۸ ، ۴۰ ، ۴۴ ،
 ۴۵ ، ۴۷
 حسن زید العلوی - ۱۰ ، ۱۳
 حسن بن طاهر بن مسلم العلوی -
 ۷۱
 حسن بن فیروزان - ۴۰

الیاس بن اسد- ۲۰	۱۰۳ ، ۱۰۲
امیرک طوسی- ۵۷	ادکونمش- ۲۱
امدبال بن اجیال- ۶۳ - ۶۹	ابوالحرث ارسلان جاذب- ۶۵ ،
ابوالنجم ایاز بن ایماق- ۹۳-۹۵	۶۸ ، ۸۵ ، ۸۹
ایض حاجب- ۵۳	ازنکین الحاجب- ۲۲ ، ۱ ، ۲
ایزد یار- ۱۰۹	اسحاق بن احمد- ۲۲ - ۲۶
ایفرخان- ۸۷	ابو اسحاق زرکانی- ۳۶
ایکونکین الحاجب- ۹۵	اسد بن سامان- ۲۰
ابوالحسن ایلک بن نصر- ۵۸ ،	اسرائیل بن سلجوق- ۸۴
۶۰ ، ۶۱ ، ۶۳ - ۶۵ ، ۶۸ ، ۶۹	الماضی اسماعیل بن احمد- ۱۸-
ایلمنکو- ۵۷	۲۲ ، ۲۸
	اسماعیل دیر- ۷
باجور حاجب- ۳۶	اسمعیل بن ابوالحسن- ۳۶
بابک خرم دین- ۶ ، ۸	اسمعیل بن طغیان- ۳۹
باخستان- ۲۲	اسمعیل بن سبکتگین- ۵۹
باکالتجار- ۱۰۰	اسمعیل بن نصر بن احمد- ۳۳
بانفه بن محمد بن مللی- ۱۰۲	اسناس- ۱۹
بیداح- ۴۴	اشعث بن محمد الشکری- ۴۶
بجراو- ۶۷	اصرم- ۱۵
بجکم- ۳۷	ابو منصور افلح بن محمد بن
بدرالکیر- ۱۷	خاقان- ۱۱
بروجیال- ر- ک- به- تروجیال	الیتکین- ۴۱ - ۴۴ ، ۵۴
بکتغدی حاجب- ۱۰۰ - ۱۰۲ ،	التکین بخاری- ۷۴
۱۰۸	الداروق الحاجب- ۹۷
بکتوزون- ۵۳ ، ۵۷ ، ۵۹ ، ۶۰	الیاس بن اسحاق بن احمد- ۲۶

سباشي تكين - ٦٤ ، ٦٨ ، ٦٩
 ناصر الدين والدولة ابو منصور
 سبكتكين - ٥٤ - ٥٨
 سبكري - ٢٨
 بسر سرخك - ٦٥
 سعد خادم - ٢٥
 ابو سعيد شيبي - ٥١
 سليمان بن عبدالله بن طاهر - ١٠
 سليمان بن يوسف بن سبكتكين
 ١١٢
 سوندهراي - ٩٤
 سهل بن حمدان عارض - ١٦
 سيف الدولة - ر.ك. - به محمود بن
 سبكتكين
 سيمجور دويت دار - ٢٤
 شار - ٧١
 شادان - ١٥
 ابو شجاع سلطان الدولة - ٧١
 شو كپال نيسه شاه - ٦٩
 شهراكيم بن سوري - ٩٩ - ١٠٠
 شهرو بن سرخاب - ١٠٠
 شهر يار بن زر بن كمر - ٤٦
 ضلالي - ١٣

طاهر بن الحسين بن طاهر - ١٢
 طاهر بن الحسين بن المصعب
 ذواليمينين - ٥ ، ٦ ، ٢٠
 طاهر بن حفص - ١٢
 طاهر بن خلف - ٥٦
 ابو الطيب طاهر بن عبدالله - ٩
 ١٧
 طاهر بن علي - ٢٢
 ابو الحسن طاهر بن الفضل - ٥٣
 الطايغ لله - ٤٧
 طغرل - ١٠٧
 طلحه بن طاهر - ٥ ، ٦
 عباس بن داؤد - ٣٨
 عباس بن شقيق - ٣٠ ، ٣١
 ابو القاسم العباس بن محمد
 البرمكي - ٥٩
 ابو العباس صعلوك - ٢٤
 ابو سعيد عبدالحى بن الضحاك
 بن محمود كرديزي - ٦١
 ابو محمد عبد الرحمن بن احمد
 الفارسي - ٥١
 عبد الرحمن خارجي - ١٢
 ابو منصور عبدالرزاق - ٤٥

۲۳ ، ۱۵ ، ۱۴
 خلف بن احمد - ۴۷ ، ۵۰ ،
 ۶۶ ، ۶۳ ، ۵۶
 خمار تاش - ۷۳
 دارا بن قابوس - ۵۵ ، ۶۰
 داؤد ترکمان - ۱۰۱ ، ۱۰۲ ،
 ۱۰۵
 داؤد بن العباس بن هاشم بن
 ماهجور - ۱۱
 داؤد بن نصر - ۶۷ ، ۶۹
 دیال هریانه - ۱۰۴
 راجبال - ۷۶
 الراضی بالله - ۳۰
 رابع - ۱۷
 رام - ۷۱ ، ۱۰۴
 رقیل - ۱۱
 شاهنشاه مجدالدوله ابو طالب
 رستم بن فخرالدوله - ۹۰ ، ۹۱ ،
 ۹۷
 ابوساج - ۱۷
 سالار بن شیردل - ۴۶
 سامان خداة - ۱۹ ، ۲۰
 حاجب بزرگ سباشی - ۱۰۸

حسن بن محمد المیکالی الحسنک
 ۹۶
 ابوالحسن شعرانی - ۹
 حسین بن سهل - ۲۷
 حسین بن طاهر - ۵۰
 یسر حسین بن علی - ۳۰
 حسین بن علی المروزی - ۲۳ ،
 ۲۴ ، ۲۶ ، ۲۷
 ابوالحسین بن ابو علی سیمجوری
 ۵۷
 حسین بن علی بن طاهر التیمی -
 ۴۷
 حسین بن علی بن عمرو بن علی
 بن الحسین بن علی بن ابی طالب
 المعروف به حسین اطروش - ۲۴
 حسین بن علی بن میکائیل - ۱۰۰
 ۱۰۲
 ابوالحسین بن محمد بن علی
 الحمولی - ۵۹
 حسین بن معدان - ۹۷
 حفصه بنت سهل - ۲۸
 حمزه خارجی - ۵ ، ۸
 حمویه بن علی - ۲۶ ، ۲۹
 خجستانی (احمد بن عبدالله) -

القادر بالله- ٥٨ ، ٦٢ ، ٨٧ ،

٨٨ ، ٩٥ ، ٩٧

صاحب ابوالقاسم بن عباد- ٥٦

ابوالقاسم بن ابوالحسن محمد

سيمجورى- ٥٢ ، ٥٥ ، ٥٩ ،

٦٣ ، ٦٥

القاهر بالله- ٣٠

قذا خان- ٨٧

قنكين (مكين) خزينه دار- ٤١

يوسف قدر خان- ٧١ - ٨٤ ،

١٠٥

قرا نكين- ٢٩ ، ٥٤

كامكار- ٢٧

كشن بن باسديو- ٧٥

كلچندر- ٧٥

ماكان (بن كاكى)- ٣٠ ، ٣١

پسر ماكان- ٤٠

ابوالعباس المأمون بن المأمون- ٧٣

ابو على المأمون بن محمد- ٥٧

المأمون بن هارون الرشيد- ٥ -

٢٠ ، ٢٧

المتقى- ٣١

المتوكل- ٩

ابراهيم سيمجورى- ٤٩ - ٥٧ ،

٦٩

على بن المرزبان- ٤٩

على بن المعتضد (المكتفى)- ١٧

على بن هاشم- ٦

على نكين- ٨١ ، ٨٤

عمرو بن الليث- ١٤ - ٢١ ،

٢٧ ، ٢٨

عمرو بن يعقوب بن محمد بن

عمرو بن الليث- ٢٣ ، ٢٤

غازى آخر سالار- ٦٨ ، ٩٠

غسان بن عباد- ٢٠

فايق الخاصة- ٤٨ ، ٥٠ - ٥٦ ،

٥٨ - ٦٠

ابوالفتح بن العميد- ٤٠

فكنين- ١٠١

فضل بن صالح سكرى- ١٢

ابوالفضل بن العميد- ٤٧

فضل بن صالح سكرى- ٤٧

فكنين (مكين؟) خازن- ٦٩

ابو شجاع فنا خسرو- ٤٧ ، ٥٠

ابوالفوارس بن بهاء الدولة- ٧١

ابوالفوارس بن ابي شجاع- ٥٢

قايوس بن وشمكير- ٥٠

- عزالدولة و زين الملة سيف الله معز
دين الله ابو منصور عبدالرشيد بن
سلطان محمود- ٦١ ، ١١١ ،
عبدالعزيز بن فوح بن نصر- ٣٩ ،
٥٣
ابوالحسين عبدالله بن احمد
عتي- ٤٨ - ٥١
ابوالمظفر عبدالله بن احمد بن
محمد جفانيان- ٣٧ ، ٣٨ ، ٥١
ابو عبدالله بن حفص غازي- ٤٨
عبدالله بن صالح سگزي- ١٢ ،
١٣
عبدالله بن طاهر- ٥ - ٩
عبدالله بن الفتح- ١٩
ابوالعباس عبدالله بن محمد- ٢٢
عبدالله بن محمد بن عبدالرزاق
٥١
عبدالله بن محمد بن عزيز- ٥٤ ،
٥٨ ، ٥٧
ابو عبدالله خوارزمشاه- ٥٧
ابوالفوارس عبدالملك بن فوح بن
منصور- ٦٠ ، ٦١
الرشيد ابوالفوارس عبدالملك بن
فوح بن نصر- ٣٩ - ٤٢
ابو سعد عبدوس بن عبدالعزيز-
- ٩٨
عبدالله بن سليمان- ١٧
عزيز بن فوح- ٦
ابوالعسكر بن معدان- ٩٧
پسر علمدار- ٦٤
علي حاجب- ٩٠ ، ٩١ ، ٩٥ ، ٩٦
علي دامغاني- ٤٥
علي قهندزي- ١٠٥ ، ١٠٦
علي بن احمد بن عبدالله- ٣٦
علي بن ايل ارسلان القريب -
٧٨ ، ٩٢
ابوالحسن علي بن حسن بن
بويه- ٥٠ ، ٥٢ ، ٥٦ ، ٥٨
علي بن شروين- ١٨
علي بن طاهر- ٦
ابوالحسن علي بن عبدالله (علي
دايه)- ٩٣ - ٩٥ ، ١٠٨
ابو علي بن علي بن الليث- ٢٣
علي بن عيسى- ٥ ، ٦
علي بن قاسم العارض- ٤٥
علي بن قدر راحوق- ٧٨
علي بن كاه- ٥٠
ابوالحسن علي بن محمد
العارض- ٢٣ ، ٢٤
ابو علي بن ابوالحسن محمد بن

- ١٠٩ - ١١٢
 ابو بكر محمد بن المظفر - ٢٣
 ٣١ ، ٣٠
 محمد بن المهلب بن زراه المروزي
 ٢٧
 محمد بن نوله - ١٢
 محمد بن هارون - ٢١
 محمد بن هرمز (مولى صندلى)
 ٢٤ ، ٢٣
 امير سيد يمين الدولة و امين الملة
 كهف الدولة والاسلام ابو القاسم
 ولى امير المؤمنين بن ناصر الدين
 سبكتكين - ٥٦ - ٩٣ ، ٩٦ ،
 ١٠٩ ، ٩٧
 مرداويز - ٣٠
 مرس قيب - ٦٤
 ابو سهل مرسل بن منصور بن
 افلح كرديزى - ٩٥ ، ٩٦
 المستعين - ٩ ، ١٠
 المستكفى - ٣٣
 مسرور - ١٥
 امير شهيد ناصر دين الله حافظ
 عباد الله و ظهير خليفة الله ابو
 سعد مسعود بن يمين الدولة محمود
 ٧٤ ، ٨٧ ، ٩١ - ١١١
- مصعب بن عبد الله - ٩
 المطيع - ٣٩ ، ٤٠ ، ٤٦
 المعتصم - ٧ ، ٨
 المعتضد - ١٧ ، ١٩ - ٢١
 المعتمد - ١٠ ، ١٤
 معدل بن الليث - ٢٣
 المقتدر - ٢٢
 المكفى - ١٧ ، ٢١ ، ٢٢
 منات (نام بت) - ٨٦
 المنتصر - ٩
 منصور بن احمد بن اسماعيل - ٢٩
 ابو صالح منصور بن اسحق - ٢١ ،
 ٢٣ ، ٢٤
 ابو منصور بن باقرا - ٤١
 منصور بن قرانكين - ٣٤ ، ٣٨
 منصور بن على - ٢٧
 منصور بن محمد بن عبدالرزاق
 ٥٢
 ابو الحارث منصور بن نوح بن
 منصور - ٥٨ - ٦٠
 السيد ابو صالح منصور بن نوح
 بن نصر - ٤٣ - ٤٦
 منكبكرارك - ٩٦
 شهاب الدين والدولة و قطب الملة
 ابو الفتح مودود بن مسعود -

- مجدود بن مسعود- ١٠٤ ، ١٠٩
 محمد الامين- ١٩
 ابوالمظفر محمد بن ابراهيم
 البرغشى- ٥٨ ، ٥٩
 محمد بن ابراهيم الطائى- ٧٣
 ناصرالدولة ابو الحسن محمد بن
 ابراهيم بن سيمجور- ٤٠ ، ٤١ ،
 ٤٤ - ٥٢
 محمد بن اجهد- ٢٧
 ابو العباس محمد بن احمد- ٣٦
 ابو عبدالله محمد بن احمد
 الجيهانى- ٥٩
 ابو الفضل محمد بن احمد الحاكم
 الجليل- ٣٢ - ٣٤
 ابو عبدالله محمد بن احمد
 الشيلى- ٤٢
 ابو الحرث محمد بن احمد بن
 فريفون- ٤٨ ، ٥٦
 محمد بن بشر- ١٥ ، ١٦ ، ١٨
 محمد بن حاتم المصعبى- ٣٢
 ابو سهل محمد بن الحسين
 الزوزنى- ٧٤
 ابو منصور محمد بن الحسين
 بن مت- ٥٨
 محمد بن حميد الطاهرى- ٦
 محمد بن زيد بن محمد- ٢١
 محمد بن سهل- ٢٧
 محمد بن طاهر بن عبدالله- ٦ ،
 ١٠ ، ١٢ - ١٤
 محمد بن طفى الماجت- ٣٣
 محمد بن العباس (يسر حفار)
 ٢٣ ، ٢٤
 ابو على محمد بن العباس
 تولكى- ٤٦
 ابو منصور محمد بن عبدالرزاق
 ٤١ - ٤٥
 محمد بن عبدالصمد- ٢١
 ابو الفضل محمد بن عبيدالله
 البلعمى- ٣٠ ، ٣٢
 ابو منصور محمد بن عزيز- ٣٩ ،
 ٤١
 ابو على محمد بن عيسى الدامغانى
 ٥٢
 ابو على محمد بن البلعمى- ٤٢ ،
 ٤٣ ، ٤٦
 ابو الحسين محمد بن محمد المزنى
 ٥١
 جلال الدولة و جمال الملة ابو
 احمد محمد بن يمين الدولة
 محمود- ٧٤ ، ٨٧ ، ٩٢ ، ٩٥

يعقوب بن الليث بن معدل - ۶، ۱۰، ۱۲، ۱۴

فهرست اماکن

باورد - ۴۴، ۵۱، ۵۹، ۶۳،	اورنی - ۱۰۱
۶۴، ۶۸، ۸۵، ۸۹، ۹۸، ۱۰۷،	ارکان - ۴۰
بیان - ۱۱۰	ازادوار - ۳۹
صراطه - ۶۷	اسیجباب - ۵۳
بخارا - ۱۸، ۲۰، ۲۲ - ۳۱،	استرآباد - ۴۶، ۵۰، ۹۹
۳۳، ۳۴، ۳۶ - ۳۹، ۴۱، ۴۳ -	اسفراین - ۶۳
۴۶، ۴۸، ۵۰، ۵۲ - ۵۴،	اصیهد - ۶۳
۵۶، ۵۷، ۵۹ - ۶۱، ۶۴،	اصفهان (سیاهان) - ۳۰، ۴۰،
برغند - ۱۰۹	۹۱، ۹۲، ۹۸
برنه - ۷۵	آمل - ۱۳، ۴۵، ۹۸ - ۱۰۰
بست - ۱۱، ۱۲، ۲۳، ۵۴، ۷۱،	آموی - ۱۸، ۳۳، ۵۴، ۵۹، ۶۴
۸۹، ۹۴	ده اندرخ - ۵۶
بغداد - ۱۴، ۱۹ - ۲۱، ۲۳،	اوزگند - ۶۰، ۶۱
۳۰، ۳۱، ۶۲، ۹۷	اوک - ۶۷
بلخ - ۱۱، ۱۸، ۳۰، ۳۶، ۴۳،	اهواز - ۱۴
۴۴، ۵۱، ۵۳، ۵۸، ۶۰، ۶۲،	ایقان - ۳۴
۶۳، ۶۸، ۶۹، ۷۳، ۷۴، ۸۱،	
۸۶، ۸۸، ۹۲، ۹۶، ۹۸،	بادغیس - ۵۰، ۵۱
۱۰۳ - ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۰۹	باری - ۷۷
بلخان - ۹۰، ۹۸	باشداره - ۳۷
بنجواي - ۱۱	بامیان - ۱۱

الحمد ابو محمد نوح بن نصر
بن احمد - ٣٢ - ٣٤ ، ٣٦ - ٣٩

الواق - ٨ ، ٩

وشمكير بن زيار - ٣١ ، ٣٨ ،
٤٠ ، ٤٤ ، ٤٥

ابو موسى هارون بن ايلك خان
٥٢ - ٥٤

هرت - ٧٥

هندو بچه - ٦٣

ينغو - ٦٤ ، ١٠٦

يحيى بن احمد بن اسماعيل -
٢٩ ، ٣٠

يحيى بن اسد - ٢٠

يحيى الذهلي - ١٤

يحيى بن زيدويه - ٢٣

يحيى بن محمد - ١٤

يزدجرد - ٢٧

يوحنا طيب - ٤٤

ابو منصور يوسف بن اسحق -
٤١ ، ٤٢ ، ٤٧

عضد الدولة و مؤيد الملة ابو
يعقوب يوسف بن سبكتكين

٨٨ ، ٩٣ ، ٩٥

١٠٣ ، ١٠٨ ، ١١٠ - ١١٢

الموفق - ١٤

المهتدي - ١٠

مهدي (متنبي) - ٣٧

مهدي بن محسن - ١٢

نصر شرابدار - ٣٨

نصر المختاري - ١٧

نصر بن احمد بن اسد - ٢٠

السعيد نصر بن احمد بن

اسماعيل - ٢٥ ، ٢٦ ، ٢٩ - ٣٢

ابو منصور نصر بن احمد بن

محمد - ٣٨

ابوالحسن نصر بن اسحاق

الكاتب - ٢٥

نصر بن ناصر الدين سبكتكين -

٦٠ ، ٦٣ ، ٧٩

نصر بن شيب - ٥

نصر بن صالح - ١١

نصر بن ملك - ٤٦

نصر بن نوح بن نصر - ٣٩

تدا - ٧٦ - ٨٠

نوح بن اسد - ٢٠

الرضي ابوالقاسم نوح بن منصور

٤٨ ، ٤٩ ، ٥٣ - ٥٩ ، ٦٠

خوارزم - ۵۴ ، ۵۷ ، ۷۳ ، ۷۴ ،	زنگان - ۲۱
۹۸ ، ۸۷	ساری - ۹۹ ، ۱۰۰
	ساریه - ۳۱
دجله - ۱۴	سازند - ۶۷
دنداقان - ۱۰۷ ، ۱۰۸	سالوس - ۴۶
دهستان - ۹۰	سپاهان ر. ک. - به اصفهان
دیدى رو - ۱۰۹	سپنداقان - ۱۰۱
دير العاقول - ۱۴	سرخس - ۳۴ ، ۵۱ ، ۶۰ ، ۶۳
ديره رام ، ۱۰۴	۶۸ ، ۸۵ ، ۹۸ ، ۱۰۷
دينارداری - ۹۰	سرستی - ۹۹
دينور - ۶ ، ۱۱۱	سرشنه - ۲۰
	سغد - ۶۴
رخود - ۱۱ ، ۲۳	سمرقند - ۱۹ ، ۲۰ ، ۲۲ ، ۲۶ ،
رزم رود - ۱۸	۳۰ ، ۳۴ ، ۳۶ ، ۵۲ ، ۵۸ ، ۶۳ ،
رقه - ۵	۶۴ ، ۸۲
رمل سم - ۱۵	سنگان - ۳۶
روم - ۲۶	سنجاب - ۳۰
رويان - ۱۳ ، ۴۶	سند - ۲۶ ، ۸۷ ، ۱۰۳
ری - ۱۳ ، ۱۷ ، ۲۱ ، ۲۲ ، ۳۰ ،	سنگ - ۳۴
۳۱ ، ۳۳ ، ۳۸ ، ۴۵ ، ۴۷ ، ۵۲ ،	سومات - ۷۶ ، ۸۱
۵۶ ، ۹۰ ، ۹۱ ، ۹۸	سونی ت - ۱۰۴
	سیحون - ۸۷ - ۸۹
زابل - ۲۶	سیستان - ۱۰ - ۱۵ ، ۱۸ ، ۲۳ ،
زابستان - ۱۱	۲۴ ، ۲۶ ، ۲۸ ، ۴۷ ، ۵۰ ، ۵۶ ،
زنج - ۲۶	۶۳ ، ۶۶ ، ۶۷ ، ۸۱

جندی شاپور- ۱۴

آب جون- ۷۵

جیحون- ۳۰، ۳۳، ۳۴، ۳۶

۶۸، ۸۱، ۸۲، ۱۰۵

چاچ- ۲۰

چغانیان- ۳۶ - ۳۸، ۴۰، ۵۳

۸۱

چین- ۲۶

حرج- ۲۷

حرجک- ۲۶، ۵۳

حصار- ۶۷

حوران (خوزان؟)- ۲۹

خوشان- ۴۵

ختلان- ۳۶

ختن- ۶۸

خراسان- ۵ - ۱۲، ۱۴، ۱۵

۱۹ - ۲۲، ۲۵، ۳۰ - ۳۲

۳۸ - ۴۳، ۴۵، ۴۷، ۴۹ -

۵۳، ۵۵، ۵۹، ۶۱، ۶۲، ۶۷

۷۱، ۸۵، ۸۷، ۹۱، ۹۲، ۱۰۴

خرجنگ ر- ک- به حرجنگ

خلم- ۴۴

بوزگان- ۶۳

بهاطیه- ۶۶، ۶۷، ۸۸

بهپان (بهسان) ۱۰۹، ۱۱۰

بهیم نکر- ۶۹

بامدکوت (سامدکوت)- ۱۰۹

بارس بزرگ- ۲۲

بای لمان- ۱۰۹

پروان- ۵۴

پوشنگ (پوشنگ) - ۱۲،

۵۰، ۵۶

پیشاور- ۶۵

تاکیش- ۷۹

تافیسر- ۷۰، ۷۱

تخارستان- ۳۶، ۴۴

ترکستان- ۲۶، ۵۳، ۸۲، ۸۴

۸۵

ترمذ- ۳۶، ۳۸

تکین آباد- ۱۱، ۹۴

جاجرم- ۴۰

جاهه- ۴۳

جبال- ۴۰، ۴۷

جعفر بند- ۷۳

ماتورہ-۷۵	کشمیر-۶۴
مادون النہر-۳۸، ۴۱، ۵۳، ۵۸	کشمیر-۶۷، ۷۲، ۷۳، ۷۹، ۹۹
۶۳، ۶۸	کشنور-۶۹
ماریکلہ-۱۰۹، ۱۱۰	کمکافان-۳۶
ماوراء النہر-۱۷، ۱۸، ۲۰	کنج رستاق-۵۱
۶۳، ۶۹، ۸۱، ۸۲، ۸۵، ۱۰۵	کندشان-۱۳
محکن-۴۵	
مرو-۲۰، ۲۷، ۲۹، ۳۳، ۳۴	گردیز-۱۱، ۵۴، ۵۷
۴۴، ۴۶، ۵۴، ۶۰، ۶۲، ۶۴	کرکان-۱۰، ۱۲، ۱۳، ۲۱
۶۵، ۱۰۵، ۱۰۶	۲۲، ۲۹، ۳۰ - ۳۲، ۴۰
مرو الرود-۶۸، ۱۰۸	۴۴ - ۴۶، ۵۰، ۵۲، ۵۶
مریج-۱۰۹	۶۳، ۹۰
مستک-۷۱	کیرکانج (کیرکانجہ) - ۴۶
مصر-۲۶	۵۷، ۷۴
مکران-۹۷	کنک-۷۷
مکہ-۷۰، ۸۶	کوالیار-۷۹
ملتان-۶۷، ۶۹، ۸۷، ۸۸، ۱۰۹	کوزگانان (کوزگانیان) - ۳۶
مندیش-۱۰۹	۵۶، ۶۶، ۷۴، ۹۲، ۱۰۵
منصورہ-۸۷، ۱۰۳	کویان-۳۹
مولیان-۵۳	
مہاون-۷۵	لاہور-۱۰۴
مہنہ-۱۰۷	لستانہ-۱۰۷
میلا-۳۶	لوہر کوت-۷۹
	لوہکوت-۷۲
نخشب-۳۶، ۵۴	لوہور-۷۹

غورک- ۷۰	شاهپار- ۸۰
	شادیاخ- ۱۳
فارس- ۱۴	شام- ۲۶، ۹۶
فرات- ۱۴	شومان- ۳۶، ۳۸
فراوه- ۸۵، ۸۹، ۹۰، ۹۸	طابران- ۴۳
فرغانه- ۸، ۲۰، ۴۱	طاق- ۶۶
فرهاد- ۱۲	طبرستان- ۸ - ۱۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۳۱، ۴۰، ۴۵، ۴۶، ۱۰۰
قرر- ۲۴	طبس (طبتن)- ۵۶
قرنین- ۱۰	طوس- ۴۲، ۵۶، ۸۵، ۸۹، ۹۰
قزوین- ۲۱	۱۰۷، ۱۰۱
قنوج- ۷۵، ۷۶	
قوس (قوش)- ۳۱، ۴۶	عدن- ۸۶
قہستان- ۴۸، ۵۱، ۵۲	عراق- ۸، ۲۶، ۶۱، ۹۴
قہندز- ۲۹، ۳۰، ۵۷	عرب- ۲۶
قیرات- ۷۸، ۷۹	
	غرجستان- ۷۱
کابل- ۱۱، ۲۶، ۵۴	غزنه- ۵۴
کاشغر- ۸۲	غزنین- ۱۱، ۴۴، ۵۴، ۵۸، ۵۹، ۶۳، ۶۵ - ۷۳، ۷۶
کالنجر- ۷۹	۷۸ - ۸۰، ۸۴، ۸۶ - ۸۷، ۸۹، ۹۱ - ۹۷، ۹۹ - ۱۰۰
کتر (کتر)- ۶۹، ۱۰۵	۱۰۲ - ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۰
کرمان- ۶۳، ۷۱	غور- ۴۶، ۴۷، ۱۰۸
کروخ- ۱۲	
کسری- ۱۱۰	
کش- ۵۴	

قرن باورد-۱۰۷

وردی-۳۸

نسا-۳۳، ۴۴، ۴۶، ۵۱، ۵۹

ورغان-۶۴

۶۸، ۸۹، ۱۰۱، ۱۰۶

ولج-۹۵

تدنه-۷۲

ویهند-۶۶

نور-۷۸، ۷۹

هائسی-۱۰۳، ۱۰۴

نوشاد-۱۱

هرات-۱۲، ۱۴، ۱۵، ۲۰

نوقان-۴۳

۲۲، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۴۶، ۴۸

نور-۸۴

۱۸، ۱۵-۱۲، ۹-۶، ۱۱

۵۱، ۵۲، ۵۴-۵۶، ۶۰، ۶۳

۲۱، ۲۷، ۲۹-۳۱، ۳۳، ۳۴

۶۵، ۶۸، ۷۴، ۹۵، ۹۶، ۹۸

۳۸-۴۳، ۴۵، ۴۶، ۴۸، ۴۹

۱۰۶، ۱۰۷

۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۵۹

هزار اسپ-۵۷، ۷۴

۶۳، ۶۵، ۶۸، ۶۹، ۹۰، ۹۴

هندوستان-۲۶، ۶۱، ۶۳، ۶۵

۹۶، ۱۰۰، ۱۰۷

۶۹، ۷۱، ۷۲، ۸۴، ۸۶، ۸۷

۹۶، ۹۷، ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۳

نیمروز-۶۱، ۸۷

۱۰۸، ۱۰۹

والشتان-۶۶

Vol-
11.74

Central Archaeological Library,

NEW DELHI.

40605-

Call No. 955/Gar/Naz

Author—Nazim, M

Title—Kitab Zainu'd -
AKH. Naz.

Borrower No.	Date of Issue	Date of Return

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.